

EÚ SAV

EKONOMICKÝ ÚSTAV SAV

(do 31. 12. 2005 Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV)

ČÍSLO SPRÁVY: 4

SIGNATÚRA: EŠ 61

MDT: 338.22.012.2 : 301.173

ARCHÍVNE ČÍSLO SPRÁVY:

DRUH SPRÁVY: záverečná

ÚČASŤ SPOLOČENSKÝCH VIED NA ROZVOJI SPOLOČNOSTI

Štátny program výskumu a vývoja (medzirezortný program 028)

Evidenčné číslo úlohy výskumu a vývoja: 2003 SP 51/028 06 00/028 06 05

**Globalizácia, integrácia a završenie transformácie –
určujúce smery hospodárskeho rozvoja Slovenska a vytváranie ekono-
mických predpokladov modernizácie slovenskej spoločnosti**

Autor správy: Prof. Ing. Milan Šikula, DrSc.

Spoluautori správy: Ing. Ivan Okáli, DrSc., zodpovedný za I. etapu úlohy
Ing. Karol Morvay, PhD., zodpovedný za II. etapu úlohy
Prof. Ing. Antonín Klas, PhD., zodpovedný za III. etapu úlohy
Doc. Ing. Richard Outrata, CSc., zodpovedný za IV. etapu úlohy

Zodpovedný riešiteľ: Prof. Ing. Milan Šikula, DrSc.

Štatutárny zástupca dodávateľa riešenia úlohy výskumu a vývoja Prof. Ing. Milan Šikula, DrSc.

Kontroloval: Mgr. Ľubomír Laudár, CSc.

Výtlačok číslo:

Stupeň utajenia: nie je predmetom utajenia

© Ekonomický ústav SAV – Všetky práva vyhradené. Správa je autorským dielom a poskytuje sa mu ochrana v zmysle zákona č. 618/2003 Z. z. Autorský zákon. Bez písomného súhlasu Ekonomického ústavu SAV nesmie byť tento dokument alebo jeho časť reprodukováná akýmkoľvek spôsobom a poskytnutá tretím osobám

Bratislava, jún 2006

Číslo zmluvy: 2003 SP 51/028 06 00/028 06 05 - 2003

Objednávateľ: Slovenská akadémia vied

Gestor štátneho programu: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky

ANOTÁCIA

Výsledky riešenia úlohy výskumu a vývoja objasňujú súvislosti medzi celkovou hospodárskou politikou, zavŕšením transformačného procesu, problémami reálnej ekonomiky SR a integráciou do EÚ a z toho rezultujúceho formulovania úloh hospodárskej politiky SR po vstupe do EÚ. Identifikujú predpoklady a možnosti slovenskej ekonomiky a spoločnosti vyrovnávať sa s civilizačnými výzvami 21. storočia, s osobitným zreteľom na lisabonskú stratégiu a prebiehajúce globalizačné a integračné procesy. Vyúsťujú do formulovania adaptačných stratégií podporujúcich moderné smerovanie slovenskej ekonomiky. Získané poznatky prispievajú k zvýšeniu koncepcnosti a účinnosti hospodárskej politiky štátu. Pozitívne vplyvajú aj na vývoj reálnych procesov v ekonomike. Kritická diskusia o teoretických prístupoch a syntetizácia jej výsledkov predstavujú teoretický prínos úlohy.

V rámci skúmania cieľovej stránky hospodárskej politiky bol navrhnutý obsah aj postup vypracovania stratégie sociálno-ekonomického rozvoja SR. Z hľadiska strategických rozvojových cieľov sa venovala pozornosť priemyselnej, technologicko-inovačnej, regionálnej a ekologickej politike. V nadväznosti na cieľovú stránku hospodárskej politiky sa skúmala menová, fiškálna, mzdová, banková a sociálna politika ako faktory makroekonomickej i sociálno-ekonomickej rovnováhy a tvorby podnikového prostredia. V konfrontácii jednotlivých domácich politík s politikami Únie sa zistili možnosti samostatného fungovania hospodárskej politiky SR v EÚ a varianty presadzovania záujmov SR do hospodárskej politiky Únie.

Syntetizujúci pohľad na ekonomickú transformáciu od jej začiatku po vstup do Európskej únie spätne hodnotil teoretické prístupy, stratégie transformácie a priebeh transformácie na Slovensku. Analyzovala sa úroveň makroekonomická, mikroekonomická (podniky aj domácnosti) a regionálna. Osobitná pozornosť sa venovala analýze fungovania slovenskej ekonomiky v rôznych fázach jej transformácie v konfrontácii so štandardným modelom otvorenej trhovej ekonomiky. Výsledky výskumu preukázali priblíženie sa k pravidlám fungovania štandardnej trhovej ekonomiky, identifikovali však aj „biele miesta“ transformácie, ktoré sa musia riešiť v záujme dobiehania vyspelých trhových ekonomík.

Na základe analýzy súčasného stavu technologického a inovačného rozvoja ekonomiky SR, jeho faktorov, najmä ľudských zdrojov, vzdelávania, výskumu a vývoja, transferu a difúzie inovácií, ako aj podnikateľského prostredia sa identifikovala miera zaostávania SR v tejto oblasti v porovnaní s krajinami EÚ. Zároveň sa vymedzili podmienky jeho prekonávania s cieľom zvýšiť konkurenčnú schopnosť slovenskej ekonomiky v podmienkach znalostnej ekonomiky a globálnych integračných trendov. Výskum reagoval na výzvy lisabonskej stratégie, v zmysle ktorej má byť konkurenčná schopnosť založená predovšetkým na zvyšovaní kvality produkcie využívajúcej najnovší technologický pokrok a inovácie.

Výskum súčasného a predpokladaného budúceho vplyvu globalizácie a integrácie do EÚ na ekonomiku SR kriticky hodnotil súvisiace základné teoreticky otvorené a diskutované otázky a identifikoval určujúce trendy globalizácie. Analýza dlhodobých trendov vývoja medzinárodného obchodu, priamych zahraničných investícií, transnacionálnych korporácií a finančných tokov v ich štruktúrnych prejavoch v rozvinutých krajinách prispela k vymedzeniu kvalitatívnych charakteristík globalizácie a ich vzájomného prepojenia. Detailnejšie poznatky o globalizačných trendoch vyústili do vytvorenia kritériálnej bázy pre hodnotenie vplyvu globalizácie na slovenskú ekonomiku. Identifikovali sa slabé stránky slovenskej ekonomiky v jej doterajšej adaptácii na globalizačné trendy a z nich sa odvodili a formulovali hlavné strategické priority.

Počet strán: Záverečná správa 61 s.
Počet výkresov: 0

Počet príloh: 4 štúdie
Počet výtlačkov: 20

KLÚČOVÉ SLOVÁ: hospodárska politika Európskej únie, stratégia hospodárskeho rozvoja, ekonomická, sociálna a environmentálna politika, ekonomická transformácia, technologický a inovačný rozvoj, rozvoj ľudského kapitálu, výskum a vývoj, inovácie, podnikateľské prostredie, globalizácia, integrácia

O B S A H

1.	Stanovené ciele a harmonogram riešenia úlohy.....	4
2.	Súhrnné vyhodnotenie plnenia cieľov úlohy.....	4
3.	Štruktúra úlohy.....	6
4.	Vyhodnotenie plnenia opatrení prijatých na predchádzajúcom oponentskom konaní.....	6
5.	Popis dosiahnutých výsledkov riešenia úlohy.....	7
5.1	Koncepčné východiská hospodárskej politiky v etape integrácie Slovenska do EÚ.....	7
5.2	Analýza a zovšeobecnenie doterajšieho priebehu transformácie ekonomiky a rozpracovanie vedecky zdôvodneného postupu jej zavŕšenia.....	11
5.3	Identifikácia predpokladov a možností prekonávania technologickej a inovačnej medzery SR.....	18
5.4	Zhodnotenie súčasného a predpokladaného budúceho vplyvu globalizácie a integrácie do EÚ na ekonomiku SR.....	26
6.	Prehľad o čerpaní finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu (v tis. Sk).....	32
7.	Ukazovatele výstupov riešenej úlohy a jej spoločensko-hospodársky dopad.....	33
8.	Špecifikácia očakávaných spoločensko-ekonomických kvantitatívnych a kvalitatívnych dopadov ukončenej úlohy štátneho programu výskumu a vývoja.....	47
9.	Rozbor environmentálnych dopadov realizácie výsledkov riešenia.....	48
10.	Návrh zabezpečenia patentovo-právnej ochrany výsledkov riešenia úlohy.....	48
11.	Návrh na vysporiadanie zostatkových materiálov a predmetov.....	48
12.	Časový harmonogram realizácie výsledkov úlohy prostredníctvom realizátora na nasledujúce tri roky.....	48
13.	Informácie o výnosoch z prostriedkov štátneho rozpočtu a ich vysporiadaní.....	48
14.	Záver a odporúčania vyplývajúce z riešenia úlohy.....	48
	Anotácia k riešeniu úlohy výskumu a vývoja.....	49
	Záverečná karta úlohy výskumu a vývoja.....	51
	Zoznam príloh.....	55
	Stanoviská realizátora/ užívateľa výsledkov riešenia.....	56

1. STANOVENÉ CIELE A HARMONOGRAM RIEŠENIA ÚLOHY

Celkový cieľ úlohy:

V záujme efektívneho hospodárskeho rozvoja a modernizácie spoločnosti vymedziť smery hospodárskeho rozvoja SR a hospodársko-politickú stratégiu, v ktorej sa technologický a inovačný pokrok i globálne a integračné súradnice stávajú jej imanentnými prvkami.

Ciele jednotlivých etáp riešenia projektu:

- vypracovať koncepcné východiská hospodárskej politiky SR v etape integrácie Slovenska do EÚ na základe objasnenia súvislostí medzi celkovou hospodárskou politikou, problémami reálnej ekonomiky SR a integráciou do EÚ (I. etapa);
- zovšeobecniť doterajší priebeh transformácie ekonomiky, analyzovať otvorené problémy a vedecky zdôvodniť postup jej završenia so zreteľom na ekonomické ciele a modernizáciu spoločnosti (II. etapa);
- vypracovať rámcové zásady rozvojového programu SR zameraného na naštartovanie technologického dobiehania krajín EÚ a zhodnotiť jeho účinky na hospodársky rast, zamestnanosť a regionálny rozvoj (III. etapa);
- zhodnotiť súčasný a budúci predpokladaný vplyv globalizácie a integračného procesu v EÚ na ekonomiku SR a formulovať aktívne adaptačné stratégie (IV. etapa).

Harmonogram riešenia úlohy:

I. etapa	Termín ukončenia
Spracovanie čiastkových tém	30.11.2003
Vypracovanie syntetickej štúdie	31.12.2003
Zapracovanie pripomienok z oponentského pokračovania a príprava syntetickej štúdie na publikovanie	30.06.2004
II. etapa	
Spracovanie čiastkových tém	31.12.2003
Vypracovanie syntetickej štúdie	30.04.2004
Zapracovanie pripomienok z oponentského pokračovania a príprava syntetickej štúdie na publikovanie	31.12.2004
III. etapa	
Spracovanie čiastkových tém	31.09.2004
Vypracovanie syntetickej štúdie	31.12.2004
Zapracovanie pripomienok z oponentského pokračovania a príprava syntetickej štúdie na publikovanie	30.06.2005
IV. etapa	
Spracovanie čiastkových tém	31.08.2005
Vypracovanie syntetickej štúdie	30.11.2005
Zapracovanie pripomienok z oponentského pokračovania a príprava syntetickej štúdie na publikovanie	30.06.2006

2. SÚHRNNÉ VYHODNOTENIE PLNENIA CIEĽOV ÚLOHY

Cieľom I. etapy bola analýza hospodárskej politiky EÚ, jej vývojových trendov a vplyvu na národné hospodárske politiky. Splnenie tohto cieľa pomáha identifikovať uplatňovanie jednotlivých hospodárskych politík SR po jej vstupe do EÚ a dáva podnety na hľadanie spôsobu, akým má Slovensko uplatňovať svoje záujmy v aktivitách zameraných na príspevok k tvorbe spoločnej politiky EÚ. Okrem tohto sa rozpracovali východiskové tézy pre druhú etapu riešenia úlohy

(v oblasti aktuálnych transformačných úloh zabezpečovaných hospodárskou politikou) a pre jej tretiu etapu (v oblasti hospodárskych politík využívaných na presadzovanie trendov smerujúcich k znalostnej ekonomike).

Cieľom II. etapy riešenia bolo zhodnotiť priebeh transformácie slovenskej ekonomiky, analyzovať otvorené problémy a načrtnúť postup jej zavŕšenia so zreteľom na ekonomické ciele a modernizáciu spoločnosti. Naplnenie cieľov etapy sa dosiahlo detailnou analýzou zmien v charaktere štátu a hospodárskej politiky v priebehu transformácie, ako aj v správaní ekonomického systému Slovenska vo fázach transformácie na základe obohatenia ekonomických modelov o transformačné špecifiká. Preskúmal sa aj vplyv priebehu transformácie na vývoj socio-ekonomickej úrovne spoločnosti, na fungovanie podnikovej sféry, postavenie domácností a formovanie hospodárskej a sociálnej kohézie regiónov. Výskum preukázal, že fungovanie slovenskej ekonomiky sa v súčasnom období už značne priblížilo k štandardnému fungovaniu trhových ekonomík. Identifikovali sa oblasti s nedokončenou transformáciou a naznačili sa postupy na odstránenie deformácií a disefektov. Konštatuje sa nedostatočné zachytenie trendov charakteristických pre prechod k znalostnej ekonomike, najmä posun k novým faktorom konkurencieschopnosti, ako aj zaostávanie v ukazovateľoch charakterizujúcich životnú úroveň alebo dynamiku ľudského rozvoja. Výskum vyúsťuje do záveru o nevyhnutnosti sklbiť problematiku dokončenia transformácie, vyladenia sociálneho modelu predurčeného súčasnými reformami spolu s problematikou nárastu konkurencieschopnosti.

Cieľom III. etapy riešenia bolo analyzovať technologický a inovačný rozvoj v SR, identifikovať jeho medzery oproti krajinám EÚ a preskúmať možnosti ich prekonávania. Výskum v tejto oblasti sa striktnie pridržiaval vytýčeného cieľa. Analyzoval sa súčasný stav technologického a inovačného rozvoja ekonomiky SR, identifikovali sa jeho faktory, určila sa miera ich zaostávania v porovnaní s krajinami EÚ a načrtli sa možnosti jeho prekonávania ako základnej podmienky zvyšovania produktivity, udržateľnosti hospodárskeho rastu a konkurenčnej schopnosti slovenskej ekonomiky. Uvedená problematika sa analyzovala z hľadiska:

- technologickú a poznatkovú úroveň ekonomiky a inovačnej aktivity podnikovej sféry SR,
- kľúčových faktorov podmieňujúcich úspešný technologický a inovačný rozvoj,
- vytvárania proinovačne orientovaného podnikateľského prostredia,
- zamestnanosti a regionálneho rozvoja.

Výsledky výskumu sa porovnali s krajinami EÚ 15, vymedzili sa konkrétne podmienky a možnosti prekonávania zistených rozdielov s využitím poznatkov a skúseností získaných z hospodárskopolitických opatrení v hospodársky vyspelých krajinách.

Cieľom IV. etapy bolo zhodnotiť súčasný a perspektívny vplyv globalizačného a integračného procesu v EÚ na ekonomiku SR a formulovať aktívne adaptačné stratégie. Dosiahnuté výsledky v oblasti definičných aspektov globalizácie, podrobnejších charakteristických črt procesu globalizácie, identifikácie slabých stránok slovenskej ekonomiky v adaptácii na globalizačné trendy, ako aj náčrt strategických priorít pre ďalší adaptačný proces v SR dokumentujú, že plánované ciele tejto etapy boli splnené.

Výsledky dosiahnuté pri riešení jednotlivých etáp úlohy sú vzájomne prepojené nasledovnými priamymi a spätnými väzbami.

Prvá etapa riešenia úlohy definuje hospodárskopolitický rámec EÚ, v ktorom sa musí dokončiť proces transformácie slovenskej ekonomiky. Analyzuje príležitosti aj obmedzenia vyplývajúce z hospodárskej politiky EÚ. Identifikovala teda externé rámce fungovania hospodárskej politiky Slovenska. V nadväznosti na to druhá etapa objasnila zmeny vo fungovaní slovenskej ekonomiky dané jej interným procesom transformácie a zistila „biele miesta“ transformácie, ktoré sa musia riešiť v záujme dobiehania vyspelých trhových ekonomík. Implementácia politík, ktoré vedú k technologickému dobiehaniu (III. etapa) a k úspešnej adaptácii na globalizačné tendencie (IV. etapa), sa preto musí odohrať s rešpektovaním daných externých rámcov aj podmienok daných interným procesom ešte stále prebiehajúcej transformácie.

Druhá etapa riešenia výskumnej úlohy dospela k záveru, že aj po prekonaní „kritickej masy“ reforiem (nutných k tomu, aby sa pravidlá fungovania slovenskej ekonomiky priblížili pravidlám

v západoeurópskych ekonomikách) ešte stále existujú štruktúrne defekty, problémy s konkurencieschopnosťou a nezaznamenal sa väčší úspech v reálnej konvergencii. Transformácia ekonomiky zo socialistickej na trhovú sama nepostačovala na zachytenie trendov typických pre prechod k ekonomike a spoločnosti založenej na znalostiach. Tretia etapa na tieto konštatovania naväzuje detailnou analýzou možných prístupov k odstraňovaniu technologického zaostávania a k zvyšovaniu konkurencieschopnosti či odstraňovaniu štruktúrnych defektov. Politika konkurencieschopnosti (ktorú rozvíja tretia etapa) a adaptácia na globalizačné tendencie (ktoré analyzuje štvrtá etapa) nemôže byť plne úspešná pri pretrvávajúcej deformácii spojených s neukončenou transformáciou. Preto dokončenie ekonomickej transformácie (v oblastiach vyplývajúcej z druhej etapy) je akýmsi pozadím pre úspešnú aplikáciu politík na zvýšenie konkurencieschopnosti a technologického dobiehania (III. etapa), aj pre hľadanie stratégie ekonomiky v globalizačnom procese (IV. etapa).

Skúmanie vplyvu globalizácie na ekonomiku SR bezprostredne nadväzuje najmä na problematiku technologického a inovačného rozvoja, a to tým, že technologicko-inovačný rozvoj je hlavným motorom a determinantom procesu globalizácie a je kľúčovým prvkom vytvárania dynamických konkurenčných výhod, ktoré predovšetkým podmieňujú kvalitu priamych zahraničných investícií. Zatiaľ čo v III. etape sa skúmal determinant technologicko-inovačného rozvoja relatívne komplexne a podrobnejšie, vo IV. etape sa tento determinant bral do úvahy iba ako jeden z kľúčových v širšom rámci skúmania súvislostí globalizačného procesu.

Styčnými bodmi najmä z hľadiska adaptácie slovenskej ekonomiky na globalizačné trendy sú väzby na transformačný proces všeobecne a v SR osobitne (II. etapa). Ide predovšetkým o vytvorenie základných podmienok fungovania trhovej ekonomiky, kde existuje ešte veľký priestor práve pre budúci, globalizačno-adaptačný proces, najmä v oblasti dynamických konkurenčných výhod a zdokonaľovania inštitucionálnej infraštruktúry. Keďže adaptačný proces sa bude realizovať v rámci členstva SR v integračnom zoskupení EÚ, ukazuje sa nutné, aby realizáciu strategických priorit globalizačnej adaptácie podporila adekvátna harmonizácia národnej hospodárskej politiky s hospodárskou politikou EÚ.

Vo svojom súhrne teda výsledky riešenia výskumnej úlohy, tak ako sme to naznačili v predchádzajúcom texte, v plnom rozsahu naplňajú celkový cieľ úlohy. V záujme efektívneho hospodárskeho rozvoja a modernizácie spoločnosti vymedzujú smery hospodárskeho rozvoja SR a hospodárskopolitickú stratégiu, v ktorej sa technologický a inovačný pokrok i globálne a integračné súradnice stávajú jej imanentnými prvkami.

3. ŠTRUKTÚRA ÚLOHY

Koncepčné východiská hospodárskej politiky v etape integrácie Slovenska do EÚ – I. etapa

Zodpovedný riešiteľ: Ing. Ivan Okáli, DrSc.

Analýza a zovšeobecnenie doterajšieho priebehu transformácie ekonomiky a rozpracovanie vedecky zdôvodneného postupu jej završenia – II. etapa

Zodpovedný riešiteľ: Ing. Karol Morvay, PhD.

Identifikácia predpokladov a možností prekonávania technologickej a inovačnej medzery SR – III. etapa

Zodpovedný riešiteľ: prof. Ing. Antonín Klas, PhD.

Zhodnotenie súčasného a predpokladaného budúceho vplyvu globalizácie a integrácie do EÚ na ekonomiku SR vrátane celkových záverov – IV. etapa

Zodpovedný riešiteľ: doc. Ing. Richard Outrata, CSc.

4. VYHODNOTENIE PLNENIA OPATRENÍ PRIJATÝCH NA PREDCHÁDZAJÚCOM OPONENTSKOM KONANÍ

Na predchádzajúcom oponentskom konaní neboli prijaté žiadne opatrenia na zmeny riešenia úlohy.

5. POPIS DOSIAHNUTÝCH VÝSLEDKOV RIEŠENIA ÚLOHY

5.1 Konceptné východiská hospodárskej politiky v etape integrácie Slovenska do EÚ

Skúmanie konceptných východísk hospodárskej politiky SR je z časového hľadiska orientované na obdobie tesne pred vstupom, no predovšetkým na najbližšie roky po vstupe do EÚ. Podľa poznatkov z analýz sociálnej a hospodárskej situácie Slovenska a doterajších výsledkov riešenia jeho problémov sa v úvodnej časti štúdie zisťujú hlavné úlohy a ciele dlhodobého rozvoja Slovenska. Súbežne s tým sa charakterizuje celkové zameranie a spôsob uplatňovania hospodárskej politiky v EÚ spolu s odhadom jej budúcich vývojových trendov. Na uvedenom základe sa venuje pozornosť vybraným segmentom hospodárskej politiky SR (menovej, fiškálnej, mzdovej, bankovej, priemyselnej, technologicko-inovačnej, regionálnej a environmentálnej politike), spolu s pohľadom na sociálnu politiku a na podnikateľské prostredie absorbujúce vplyvy hospodárskej politiky. Z konfrontácie domácich politík s politikami vykonávanými Úniou sa, na jednej strane, zisťujú obmedzenia, ktoré naša hospodárska politika bude musieť akceptovať po vstupe SR do EÚ, a, na druhej strane, vymedzuje sa priestor, v ktorom sa budú môcť hľadať a uplatňovať vlastné riešenia.

V štúdiu sa najprv formulujú **úlohy a ciele hospodárskej politiky SR**. Za prvoradú úlohu hospodárskej politiky SR možno v najbližších rokoch považovať jej príspevok k začleňovaniu slovenského hospodárstva do Európskej únie. Úspech tohto adaptačného procesu bude východiskovým predpokladom dosiahnutia hlavného dlhodobého cieľa slovenskej ekonomiky spočívajúceho vo vyrovnaní (konvergencii) úrovne hospodárskeho rozvoja SR a životnej úrovne jej obyvateľstva s parametrami dosahovanými vo vyspelých krajinách Únie.

Riešenie konvergenčnej úlohy Slovenska si aj vtedy, keď sa jej riešenie spája s viacgeneračným časovým obdobím, vyžaduje trvalé dosahovanie vysokých temp hospodárskeho rastu. Štúdia konkretizuje kritériá, ktoré by tieto tempá mali rešpektovať. Zároveň však upozorňuje, že približovanie úrovne slovenského hospodárstva k úrovni vyspelých západoeurópskych krajín nie je kvantitatívna úloha riešiteľná na báze púheho zväčšovania výsledkov jestvujúcich hospodárskych aktivít. Vysoké tempá všestranne udržateľného hospodárskeho rastu bude možné dosiahnuť len na základe **hlbokých kvalitatívnych zmien v ekonomických i sociálnych štruktúrach** slovenskej spoločnosti. Ide o zmeny, ktoré by mala anticipovať **stratégia sociálno-ekonomického rozvoja Slovenska**.

V štúdiu sa uvažuje o dvoch možných prístupoch k vypracovaniu rozvojovej stratégie. Podľa prvého, ktorý má u nás zatiaľ dominantné postavenie, mala by sa stratégia vypracovať na vládneodbornej úrovni a vnášať do hospodárstva zvonka ako súbor cieľov, ktorému sa má jeho fungovanie prispôbiť. Druhý, v štúdiu načrtnutý a odporúčaný spôsob navrhuje hospodárskej politike, aby pri formovaní stratégie pôsobila ako partner podnikateľských a iných subjektov (samospráv, členkov tretieho sektora), ktorý podporuje generovanie štruktúrnych zmien ich aktivitami (predovšetkým na trhu). Až na tomto základe môže hospodárska politika konkretizovať svoje dlhodobé zásadné zámery (ciele a na ne orientované realizačné procesy) tam, kde treba rešpektovať alokačnú funkciu trhu, aj v tých oblastiach spoločenského rozvoja, pre ktoré trh neposkytuje žiadne, alebo dáva neúplné, nespoľahlivé, či dokonca žiadne informácie.

Štúdiou navrhovaný postup vytvárania stratégie sociálno-ekonomického rozvoja je v plnom súlade s **priemyselnou politikou**, prostredníctvom ktorej chce Únia zvyšovať svoju konkurenčnú schopnosť na vrcholovú svetovú úroveň. Priemyselná politika EÚ sleduje zásadne horizontálny prístup zabezpečujúci podporu všetkých na trhu úspešných podnikov. Pritom však uznáva, čo je do určitej miery nový prvok, že pri jej praktickom uplatnení treba brať do úvahy špecifické potreby jednotlivých sektorov. V prípade kandidátskych krajín sa horizontálne nástroje priemyselnej politiky dopĺňujú aj o konkrétne opatrenia zamerané na špecifické slabé miesta priemyslu kandidátskych krajín. Majú predovšetkým zabezpečiť hladkú integráciu ich priemyslu do jednotného trhu a podporiť jeho prechod na dráhu dlhodobého dobiehania v produktivite práce a konkurenčnej schopnosti. Osobitne sa upozorňuje na význam zapojenia priemyslu nových členských štátov

do medzinárodnej výrobnjej kooperácie tak, aby sa v nich mohla rozvinúť špecializácia na produkciu s vysokou pridanou hodnotou.

V štruktúrnych a kvalitatívnych charakteristikách vyjadrujúcich plnenie uvedených požiadaviek Slovensko dosiahlo výsledky, ktoré sú z hľadiska smerovania spracovateľského priemyslu porovnateľné s ďalšími novými členskými štátmi EÚ. Napriek tomu ide o výsledky, ktoré nie sú z hľadiska prekonávania celkového zaostávania výkonnosti spracovateľského priemyslu SR v porovnaní s vyspelými ekonomikami zďaleka dostačujúce.

Priemyselná politika by sa v našich podmienkach mala usilovať o rozvoj priemyselnej produkcie pre dynamické exportné trhy, spravidla za pomoci zahraničných investorov, a zároveň dosiahnuť, aby sa domáca ponuka subdodávok a služieb pre túto produkciu sústavne zvyšovala a skvalitňovala. To si vyžaduje nielen cielené vyhľadávanie a prioritné získavanie zahraničných investorov vhodných na realizáciu tejto orientácie, ale aj vytváranie podmienok na to, aby sa zahraničné spoločnosti udomácnili a zaujímali sa aj o ďalšie investovanie – aj do V&V, ľudského kapitálu a marketingových činností. Nevyhnutné je zvýšiť participáciu domácich podnikov, osobitne MSP, na spolupráci so zahraničnými firmami na Slovensku, ako aj podporovať všestrannú prípravu podnikov na túto spoluprácu.

Uvedené úsilie musia podporiť aj ostatné politiky na podporu konkurenčnej schopnosti, o ktorých sa v štúdiu diskutuje. Práve vo vzájomnej interakcii s vlastným rozvíjaním V&V, so zvyšovaním kvalifikácie a zručnosti pracovných síl a s podporou inovačných aktivít môžu procesy spojené s internacionalizáciou produkcie viesť postupne k prekonaniu technologického a inovačného zaostávania Slovenska, zabezpečiť úspech v procese dobiehania a vytvoriť tak podmienky na rast reálnych miezd a príjmov obyvateľstva.

Pri uskutočňovaní cieľov hospodárskej stratégie spolupracuje priemyselná politika s **technologickou a inovačnou politikou** (TIP). Na základe analýzy stavu v jej jednotlivých oblastiach a v ich vzájomnom prepojení dochádza štúdia k záveru, že na Slovensku dosiaľ ucelená TIP chýba. Boli síce vypracované čiastkové dokumenty pre oblasť vysokých škôl, vedy a výskumu, malých a stredných podnikov, priemyselných odvetví atď., chýba však systémové poňatie problematiky.

V tejto súvislosti vzniká vážna otázka, ako štruktúrovať TIP, aby pokrývala všetky základné oblasti. Štúdia navrhuje jej štruktúrovanie z hľadiska fáz inovačného procesu a prostredia, v ktorom tento proces prebieha. Prvé hľadisko zodpovedá fáze tvorby inovácie a fáze jej prenikania na trh. Druhé hľadisko zodpovedá tvorbe prostredia podporujúceho jednak ochotu podnikateľských subjektov podstupovať riziko spojené s inováciami, jednak ich šírenie a difúziu do ostatných oblastí národného hospodárstva.

Politika zameraná na fázu tvorby inovácie, tzv. politika technologického tlaku, sa týka zabezpečenia zdrojov pre vznik a rozvoj inovácií, t. j. dostatku rizikového a rozvojového kapitálu, kvalifikovanej pracovnej sily, výskumného zázemia, technických znalostí, manažérskych schopností a dostupnosti relevantných informačných zdrojov.

Politika zameraná na fázu prenikania inovácie na trh, tzv. politika technologického ťahu, zahrňa opatrenia umožňujúce inovátorovi profitovať z podstupeného rizika. Nástroje tejto podpory sa rôznia podľa toho, či ide o trh domáci, alebo zahraničný. V oboch prípadoch je nutné, aby sa pomoc zo strany vlády viazala na splnenie stanovených kritérií a priorit.

Pri vypracúvaní stratégie sociálneho a ekonomického rozvoja, a takisto pri jej realizácii vystupuje konvergenčná úloha v dvoch dimenziách. Prvú – vonkajšiu tvorí vyrovnávanie SR s úrovňou vyspelých krajín Únie, druhou – vnútornou je vyrovnávanie úrovne rozvoja jednotlivých slovenských regiónov. **Regionálna politika**, ktorá zabezpečuje riešenie úlohy vnútornej konvergenencie, má v hospodárskej politike EÚ významné postavenie. Využívanie zdrojov Únie sa v nej zameriava na stimulovanie a podporu síl a zdrojov zabezpečujúcich endogénny rozvoj regiónov. Štúdia odporúča, aby sa to na Slovensku po jeho prijatí do EÚ dialo v rámci uplatňovania rastovo-egalizačnej stratégie rozvoja regiónov. Takáto stratégia podporí a udrží v raste centrá menej rozvinutých regiónov, čo posilní rast celého hospodárstva SR a spolu s tým bude vytvárať aj zdroje

a prorastové prostredie na egalizáciu, resp. konvergenciu súčastí (mikroregiónov) celých zaostávajúcích regiónov.

Jedným z kľúčových cieľov a snažení Európskej únie sa postupne stáva ekológia. V súlade s tým, ale najmä kvôli našej vlastnej potrebe chrániť a udržiavať si v dobrom stave svoje prírodné prostredie, má v súbore národných politík dôležité miesto **ekologická politika**.

Únia vykonáva voči svojim členským štátom, a teda od roku 2004 aj voči SR nekompromisný tlak na plnenie ekologických noriem a smerníc. Nie je preto možné rátať s tým, že by sa prechodné obdobia dohodnuté na ich plnenie mohli meniť. Únia pripravuje sériu nových ekologických noriem, ktoré zásadným spôsobom zasiahnu do podnikateľského prostredia.

Svojimi normami, príkazmi a smernicami ekologická politika síce ukladá podnikateľským aktivitám isté obmedzenia, na druhej strane sa však ňou vytvára tlak na rozsiahle investovanie (napr. so splnením ekologických noriem spojené investovanie do hospodárenia s vodou predstavuje viac ako 100 miliárd Sk) a tým sa vytvára odbytový priestor, ktorý by mohli využiť domáce podnikateľské subjekty. Časť technológií sa síce bude musieť do SR dovážať, no veľkú časť stavebných a prípravných prác by mohli realizovať slovenské firmy.

Súčasná slovenská ekologická politika nie je primeraná náročnosti ekologických úloh. Jej hlavná slabina spočíva v tom, že nevyužíva nástroje iných politík (daňovej, regionálnej, priemyselnej, technologicko-inovačnej a agrárnej politiky) na stimulovanie podnikov, samospráv aj obyvateľov k účasti na ekologických aktivitách.

Veľká pozornosť sa v štúdiu venuje **hospodárskej politike EÚ a jej vplyvu na národné prierezovo orientované hospodárske politiky**. Uvádza sa v nej niekoľko zistení o hospodárskej politike (HP) Únie, ktoré musí vziať do úvahy aj HP Slovenska.

1. Miera priameho ovplyvňovania podnikateľských a ďalších ekonomických subjektov pôsobiacich v rámci EÚ nástrojmi jej spoločnej HP je dosť veľká a nesporný je trend jej zväčšovania.
2. V celom komplexe HP Únie zahrnujúcom aj národné politiky majú však vedúce postavenie ešte stále národné HP, ktoré si zachovávajú mnohé odlišnosti.
3. Podstatnú časť svojho vplyvu na hospodárske dianie v EÚ a na v nej pôsobiace ekonomické subjekty vykonáva preto HP orgánov Únie ešte stále prostredníctvom svojho rôznorodého pôsobenia na národné HP.
4. Ovplyvňovanie národných HP v prospech nevyhnutnej miery ich homogenity má v únii podobu koordinácie národných HP.
5. Koordinácia značnej časti národných politík má mäkkú povahu v tom zmysle, že sa v nej ponecháva široký priestor na uplatňovanie národných záujmov, tradícií a z nich vyplývajúcich odlišností v parametroch a spôsobe uplatňovania národných HP.

Najmä z hľadiska príprav na vstup do menovej únie možno už v najbližších rokoch očakávať posilnenie pozícií orgánov Únie pri koordinácii národných HP. Bude to dôsledok globalizačných a integračných procesov, kvôli ktorým „rastúca vzájomná závislosť ekonomík eurozóny vyzýva k sústavnému prehodnocovaniu metód a procedúr na koordináciu makro-ekonomických politík a na posilnenie tejto koordinácie“. (Broad Guidelines of the Economic Policies of the Member States and the Community. European Economy, 2002, No. 4). Z uvedeného zamerania HP Únie vychádza v štúdiu skúmanie možností a úloh jednotlivých politík v SR.

Vstup SR do EÚ má značný vplyv na **menovú politiku** NBS. Národná banka Slovenska sa stane členom Európskeho systému centrálnych bánk (ESCB) a viedla rokovania o vstupe SR do ERM II, čo je spojené s určením centrálnej parity výmenného kurzu SKK vo vzťahu k EUR. Správne určenie centrálnej parity, ktorú by akceptovali aj finančné trhy, musí byť v súlade so základnými ekonomickými veličinami. Iba tak možno minimalizovať riziká spojené s nesprávnym určením tzv. konverzného pomeru na konci konvergenčného procesu.

Fiskálna politika je v EÚ ponechaná v kompetencii jej členských štátov. Záväznými pravidlami Maastrichtskej zmluvy a Paktu stability a rastu je však fiskálna politika ovplyvňovaná a koordinovaná ako oblasť spoločného záujmu Únie, ktorá sa má podieľať na plnení jej cieľov

formulovaných na lisabonskom summite. V dohľadnom čase treba rátať so znížením samostatnej pozície národnej fiškálnej politiky v daňovej oblasti.

Mzdová politika je segmentom hospodárskej politiky, v ktorom pretrvá jej primárne národný charakter aj v podmienkach EÚ. V priestore pre mzdové politiky jednotlivých krajín sa uplatňuje pevne zabudovaný princíp participácie partnerov prostredníctvom kolektívneho vyjednávanía. Na úrovni EÚ však nemožno hovoriť o jednotných procesoch určovania miezd, ani o jednotnom koordinačnom mechanizme mzdovej politiky. Európsky trh práce (ktorý nie je homogénny) sa mení: orgány EÚ rozpoznali rigidnosť trhu práce, a zároveň určili zamestnanosť ako prioritu hospodárskej politiky EÚ. Preto je pravdepodobné pokračovanie v začatom posune v pravidlách trhu práce smerom k flexibilnejším modelom zabezpečujúcim rast zamestnanosti.

Európska únia sa v súčasnosti projektuje a buduje najmä prostredníctvom trhu a spoločnej meny, kým sociálna dimenzia sa javí ako sekundárna. **Sociálna politika** ostáva v kompetencii členských štátov. Tie však, konfrontované spoločnými výzvami (požiadavky menovej stability, obmedzovanie verejných výdavkov, starnutie populácie, riziko nezamestnanosti a sociálneho vylúčenia) prijímajú v sociálnej oblasti podobné politiky a opatrenia.

Čeliac riziku sociálneho vylúčenia, primárna redistribučná funkcia systémov sociálnej ochrany sa čoraz viac spája a kombinuje s funkciou integrácie a politikou reintegrácie na trhu práce. Sociálna politika i politika trhu práce sa prispôbujú liberálnemu anglosaskému modelu. Na európskom trhu práce sa udomácňuje anglo-americký „workfare“ model.

V súlade s trendmi v EÚ, a najmä podľa možností slovenského hospodárstva treba reformovať aj systém sociálnej politiky a sociálneho zabezpečenia na Slovensku. Je zrejme, že transformácia a integrácia budú znamenať reštrikcie v sociálnej oblasti a oslabenie sociálnych istôt veľkej časti obyvateľstva. Tým viac rastie dôležitosť toho, ako sa podarí relevantným inštitúciám a aktérom získať verejnú podporu tomuto procesu reforiem. Predpokladá to celospoločenskú diskusiu, inštitucionalizáciu vytvárania a obnovovania spoločenského konsenzu a základov spoločenskej zmluvy.

Osobitné úlohy a zmeny vyvolá v hospodárskej politike SR príprava na vstup a jej reálne začlenenie do európskej menovej únie (EMÚ). Príprava na vstup do EMÚ zahŕňa nielen dôsledné plnenie maastrichtských kritérií pri súčasnom zrýchlení nominálnej a reálnej konvergencie, ale aj ďalšie zmeny v menovej politike NBS, ktorá pri vstupe do eurozóny musí byť plne kompatibilná s menovou politikou Európskej centrálnej banky (ECB).

Stratégia jednotnej menovej politiky ECB je zameraná na udržiavanie cenovej stability v eurozóne, ktorá sa kvantitatívne definuje ako medziročné zvýšenie indexu spotrebiteľských cien o menej ako 2 %. Cenová stabilita, ktorá sa má udržiavať v strednodobom horizonte, opiera sa o dva piliere. Prvým je prvoradá úloha peňažnej zásoby (M_3) a druhým je výhľad cenového vývoja a rizík cenovej stability v eurozóne zostavený na základe širokého okruhu indikátorov.

Dôležitou súčasťou stratégie jednotnej menovej politiky, ktorej sa prispôbuje NBS, sú zmeny v jej transmisnom mechanizme, ktorý zatiaľ nemožno jednoznačne charakterizovať ako explicitné inflačné cielenie. Hlavným operatívnym kritériom transmisného mechanizmu menovej politiky ECB je krátkodobá úroková sadzba, pričom sprievodnú úlohu má menová báza, resp. rezervy bánk. Medzi hlavné nástroje ECB patria operácie na voľnom trhu, diskontné nástroje a devízové intervencie.

Vstup SR do EMÚ zmení prostredie pre jej mzdovú politiku. Národná mzdová politika bude musieť vychádzať z toho, že rastúce nominálne mzdy nebudú môcť byť sprevádzané akomodačnou politikou Európskej centrálnej banky. Takisto nemožno rátať so znehodnotením meny, ktoré by reagovalo na prílišný rast nominálnej mzdy. Každá zmena národnej hladiny nominálnych miezd prinesie so sebou zmenu v relatívnych jednotkových mzdových nákladoch a tým aj v konkurenčnej schopnosti. Mzdová politika bude musieť vytvárať prínos k stabilizačne orientovanej peňažnej politike.

Všetky spoluzaté hospodárske politiky môžu byť úspešné len vtedy, keď prispievajú k vytváraniu priaznivého **podnikateľského prostredia**. Štúdia si všima základné komponenty podnikateľského prostredia (vzdelávanie pre podnikateľskú činnosť, možnosti vstupu do podnikania, oblasť právnej regulácie podnikateľských aktivít, dostupnosť potrebných finančných zdrojov na ne). Pozornosť sa

v nej venuje aj niektorým prvkom podnikateľského prostredia považovaným za deriváty základných komponentov (vymáhateľnosť práva, konkurenčné prostredie, inštitucionálna infraštruktúra a pod.). Konštatuje sa, že už príprava na členstvo v EÚ značne prispela k zlepšeniu podnikateľského prostredia a pôsobenie Slovenska v EÚ v tomto ohľade zostane pozitívnym faktorom.

Vzhľadom na životnú dôležitosť členstva v EÚ má pre celkovú hospodársku politiku Slovenska význam formulovanie stratégie jeho pôsobenia v Únii. V štúdiu sa upozorňuje na to, že ***hospodárska politika SR musí voliť medzi dvomi stratégiami pôsobenia v Európskej únii.***

Prvú možno nazvať ***defenzívno-ochranárskou stratégiou*** pôsobenia v EÚ, ktorá sa obmedzí na využívanie rozpočtových zdrojov Únie v kombinácii so snahou pripájať sa k tým jej členom, ktorí sa budú usilovať o obmedzovanie jej aktivít a jej zasahovania do hospodársko-sociálneho i politického života členských štátov. Druhý – ***aktívny a otvorený*** spôsob účinkovania v EÚ možno predstaviť ako iniciatívne zapájanie SR do aktivít usilujúcich sa o rozvíjanie jej funkcií a o kreovanie jej komplexnejšej a účinnejšej hospodárskej politiky, pri pochopiteľnom využívaní všetkých možností zo spoločného rozpočtu Únie. To vedie k potrebe pôsobiť nielen v aktivitách celej Únie, ale, pri eventuálnom využívaní princípu posilnenej spolupráce, aj k zapájaniu do oblastí jeho uplatňovania (do skupiny krajín využívajúcich možnosti „two track strategy“) v tých prípadoch, keď to prospeje reálnej konvergencii SR s vyspelými ekonomikami.

Štúdia sa prikláňa k voľbe druhej z uvedených stratégií najmä preto, lebo jej vykonávaním aj Slovensko podporí rozvíjanie funkcií a životaschopnosti Únie ako rámca využívania výhod z integračného procesu. Treba tiež mať na pamäti, že zmeny v hospodárskej politike EÚ, ktoré môžu nastať po prijatí návrhu európskej ústavy, povedú pravdepodobne aj k zmene spôsobu koordinácie politik členov Únie.

Možno očakávať, že mäkká koordinácia založená na kompromisoch medzi návrhmi Európskej komisie (EK), usilujúcimi o vyjadrenie všeobecného záujmu Únie, a obhajobou, resp. presadzovaním národných záujmov sa bude nahradzovať jej tvrdšími formami. Dialóg inštitúcií EÚ, ktoré majú nezávisle identifikovať jej záujmy s rovnako zameranými národnými pohľadmi bude pravdepodobne prebiehať v inštitucionálnom prostredí posilňujúcim pozície Únie. Pri koordinácii hospodárskych politik bude mať preto šancu na úspech čoraz viac len také presadzovanie národných záujmov, ktoré ich bude prezentovať a obhajovať aj ako príspevok k formulovaniu a uplatňovaniu spoločných záujmov Únie. To sa dá robiť len v rámci takej stratégie pôsobenia SR v EÚ, ktorá je aktívne otvorená voči jej potrebám, výzvam a iniciatívam.

5.2 Analýza a zovšeobecnenie doterajšieho priebehu transformácie ekonomiky a rozpracovanie vedecky zdôvodneného postupu jej završenia

Štúdium ekonomickej transformácie od jej začiatku po vstup do Európskej únie z viacerých pohľadov preukázalo, že princípy fungovania slovenskej ekonomiky sa v súčasnej fáze transformácie už značne podobajú princípom, na ktorých stoja štandardné trhové ekonomiky. Nie je dôvod očakávať, že na konci procesu transformácie má mať transformujúca sa ekonomika rovnakú výkonnosť ako vyspelé trhové ekonomiky. Kvantitatívne vymedzenia tohto typu nemajú dostatočnú argumentačnú oporu. Ekonomika však musí spĺňať niektoré kľúčové kvalitatívne predpoklady, ktoré definujú ukončenú transformáciu. Vzniká otázka, do akej miery už súčasná ekonomika SR spĺňa tie podmienky, ktoré charakterizujú ukončenú transformáciu.

Prvá požiadavka na ukončenie transformácie znie, aby boli vytvorené funkčné trhy, ktoré sú už spoľahlivým alokačno-koordinačným mechanizmom ekonomiky. Sotva možno spochybnit' úspešnosť zmeny ponukovo obmedzenej socialistickej ekonomiky na dopytovo obmedzenú, ktorá je príznačná pre trhový systém. Nie všetky trhy však vykazujú dostatočnú funkčnosť: rozhodne nemožno hovoriť o funkčnom kapitálovom trhu alebo o dostatočne funkčnom trhu práce. Rozsahom zásahov štátu do ekonomiky a do fungovania trhov je slovenská ekonomika veľmi blízka vyspelým ekonomikám EÚ.

Ďalšia kvalitatívna požiadavka hovorí, že ekonomika s ukončenou transformáciou má byť schopná generovať silný a udržateľný ekonomický rast. Rozsah prejavov nerovnováhy, ktoré či už dlhodobo existujú, alebo sa náhle objavujú v slovenskej ekonomike, je podstatne výraznejší ako v štandardných trhových ekonomikách. Volatilita, s akou sa aj v nedávnom období objavovali náhle výkyvy v stabilite ekonomiky, ešte nedáva dostatočné záruky udržateľnosti ekonomického rastu. Treba však pripomenúť, že ohniská nerovnováh sú hospodárskou politikou realizovanou po roku 1998 oslabované.

Predpokladom ukončenia transformácie je aj odstránenie disefektov a deformácií vyvolaných predchádzajúcim socialistickým systémom. Zrejme toto je oblasť, kde možno najjasnejšie vidieť stále existujúce deficity. Tak na úrovni podnikov, ako aj vo verejnom sektore stále existujú (hoci slabnú) ohniská nerovnováh medzi disponibilnými zdrojmi a ich použitím, štruktúrne analýzy naďalej vypovedajú o deformovaných input-outputových vzťahoch a o nízkej miere zhodnocovania vstupov. Je pritom dôležité, že súčasné pravidlá v podnikateľskom prostredí už pôsobia na odstránenie nerovnováh v podnikoch, a zároveň reformy vo verejnom sektore obmedzia možnosť verejného sektora pôsobiť ako ohnisko nerovnováhy.

Z dvoch jestvujúcich ohnisk makroekonomickej nestability, ktorými sú na jednej strane, resp. na strane používania zdrojov nadmerné výdavky verejných financií, a na druhej strane neuspokojivá tvorba zdrojov v nefinančných organizáciách (nedostatočná z hľadiska ich bežných potrieb a ich oddĺženia a vybavenia vlastným kapitálom), venuje súčasná hospodárska politika pozornosť takmer výlučne prvému z nich v podobe reštrukturalizačných programov systému sociálneho zabezpečenia, zdravotníctva a školstva. Bez spochybňovania nevyhnutnosti týchto reštrukturalizačných zámerov sme povinní upozorniť aj na neodkladnosť opatrení v prospech pokračovania a dokončenia reštrukturalizácie podnikovej sféry. Zlepšia sa tým o. i. podmienky na zníženie daňového zaťaženia práce a uľahčí to aj uskutočnenie štruktúrnych reforiem v oblasti verejnej spotreby.

Ešte stále značný segment stratových podnikov pôsobí na celkový stav a vývoj ekonomiky nepriaznivo viacerými spôsobmi. Evidentný je ich negatívny vplyv na výsledky a tempo rastu hrubého domáceho produktu (HDP) v dôsledku veľmi nízkej (oproti ziskovým podnikom asi tretinovej) produktivity v nich sústredených výrobných faktorov. Ďalšia, nie však posledná, stránka ich nepriaznivého vplyvu na hospodárstvo spočíva v ich rušivom pôsobení na plynulý priebeh hospodárskeho rastu.

Pri skúmaní predpokladov priaznivých výsledkov reálnej konvergenie sa zistil pozitívny vplyv pravidelného tempa hospodárskeho rastu na jeho dynamiku. Práve takýto typ hospodárskeho rastu je však rozdvojením ekonomiky na dobre fungujúce a na stratové, resp. dosiaľ nereštrukturalizované podniky, vážne ohrozený.

Finančná nerovnováha zle hospodáriacich podnikov sa viacerými spôsobmi prenáša do celého národného hospodárstva, vyvoláva a posilňuje nerovnováhu vo verejných financiách i v zahraničnom obchode. Hospodárska politika na to reaguje periodicky opatreniami obnovujúcimi (alebo aspoň zlepšujúcimi) stav makroekonomickej stability. V každom prípade však takéto stabilizačné opatrenia predstavujú pre hospodársky rast interné šoky, ktoré narúšajú rovnomernosť rastu a znižujú jeho dynamiku. Z uvedeného hľadiska je odôvodnené pokladať riešenie problému rozdvojenia ekonomiky za predpoklad zlad'ovania priebehu konjunktúrneho vývoja v SR a EÚ, približovania úrovne rozvoja hospodárstva SR k úrovni dosiahnutej vo vyspelých ekonomikách EÚ, a napokon aj vstupu SR do EMÚ.

Reštrukturalizácia zle hospodáriacich podnikov sa už v značnom rozsahu uskutočnila, no v niektorých segmentoch ekonomiky jej riešenie ustrnulo. Nepriaznivé dôsledky tohto vývoja sú výzvou pre hospodársku politiku, ktorej sa však v stratégii príprav na vstup do EÚ a následný vstup do eurozóny nevenovala primeraná pozornosť. Nevníma sa teda dostatočne, že riešenie problému rozdvojenosti slovenského hospodárstva spôsobené nerovnováhou v síce už zmenšenom, no ešte stále v nezanedbateľnom segmente nefinančných podnikov je dôležitou súčasťou reálnej konvergenie, resp. že jeho neriešenie môže celý konvergenčný proces nečakane ohroziť. Interné šoky predlžujú životnosť transformačných cyklov (cyklov oslabovania a posilňovania rovnováhy ekonomiky). Práve tie doteraz viacerým tranzitívnym ekonomikám (vrátane slovenskej) znemožňujú zladenie

ich hospodárskeho vývoja so štandardným cyklickým vývojom v krajinách EÚ. Zníženie účinnosti hospodárskopolitických opatrení Únie, ktoré hrozí väčšine jej nových členov, je spolu so znižovaním plynulosti ich hospodárskeho vývoja takým dôsledkom rozdvojenia ich ekonomiky, čo negatívne vplýva aj na dlhodobú dynamiku hospodárskeho rastu. Ukazuje sa teda, že k dokončeniu transformácie patria aj zmeny vo fungovaní niektorých segmentov hospodárstva. Ide však aj v tomto prípade o zmeny iniciované inštitucionálno-procesnými zásahmi hospodárskej politiky.

Za dosiaľ neprekonanú deformáciu môžeme považovať aj pretrvávanie nevyhovujúcich neformálnych pravidiel (neformálnych inštitúcií). Ťažko tu však možno pomenovať hranicu, za ktorou by sme mohli hovoriť o nejakej štandardnej úrovni neformálnych inštitúcií. Nevyhnutným prvkom postupného zlepšovania sa neformálnych inštitúcií je platnosť formálnych inštitúcií, ich vymáhateľnosť a prístupnosť informácií pôsobiacich na proces „učenia sa“ ekonomických subjektov. Súčasná etapa transformácie posilňuje prítomnosť týchto prvkov (skvalitnením legislatívneho rámca, reformu súdnictva a podstatným zlepšením informovanosti súvisiacej s výkonom funkcií štátu).

Ukončená transformácia predpokladá schopnosť zotrvať v rovnocennom vzťahu s vyspelými trhovými ekonomikami bez výraznejších prvkov ochranárstva. Slovenská ekonomika úspešne preorientovala svoje zahraničnoobchodné vzťahy na vyspelé trhové ekonomiky. Slabinou je, že konkurencieschopnosť preukazuje slovenská ekonomika iba v relatívne úzkom okruhu tovarov. Hlavnou konkurenčnou výhodou Slovenska je stále nízka cena práce. Okrem toho slovenská ekonomika stále trpí prítomnosťou technologickej medzery. Transformačný proces v SR (v zmysle premeny na funkčnú trhovú ekonomiku) znamenal iba čiastočné zachytenie širšie chápanej ekonomickej transformácie, ktorou sa myslí posun k novým faktorom konkurencieschopnosti a k novému modelu postindustriálneho vývoja spoločnosti založenej na vedomostiach.

Na základe týchto charakteristík možno skonštatovať, že ***napriek výraznému posunu smerom k štandardnému modelu fungovania trhovej ekonomiky, úplné splnenie predpokladov ukončenej transformácie nebolo pred nadobudnutím členstva SR v EÚ reálne***. Na druhej strane, vstup do EÚ je vyjadrením toho, že slovenská ekonomika už zvládla kritickú mieru zmien na to, aby ju ekonomicky vyspelejšie štáty považovali za rovnocenného partnera aj v hospodárskej oblasti.

V doterajšom priebehu transformácie sa stredoeurópskym transformujúcim sa krajinám – a to ide o skupinu krajín, ktoré sa medzi tranzitívnymi považujú za najvyspelejšie – podarilo dosiahnuť len malý pokrok vo zvyšovaní celkovej hospodárskej úrovne. V plnej miere to platí aj pre Slovensko. Možno tak usudzovať najmä podľa toho, že jeho relatívna pozícia vo vzťahu ku krajinám OECD (alebo EÚ 15) v HDP na obyvateľa (v parite kúpnej sily) sa dlhodobo nemenila a kolísala obyčajne na úrovni 46 % až 51 % priemernej úrovne OECD (podobne EÚ 15), s výnimkou obdobia transformačnej depresie, keď klesla až na úroveň približne 40 % priemeru OECD (resp. EÚ 15). Po prekonaní transformačnej depresie sa v štátoch V 4 dosahoval relatívne rovnomerný rast HDP na obyvateľa v PKS, čo viedlo k istej konvergencii s vyspelejšími ekonomikami. Ak však zoberieme do úvahy celé obdobie 1990 až 2003, nemôžeme robiť pozitívne závery ohľadne približovania sa k hospodárskej úrovni vyspelých ekonomík. Aj v prípade Slovenska možno hovoriť o stagnácii až miernom poklese relatívnej pozície (51 % v roku 1990 a 50 % v roku 2003). Rozdiely medzi jednotlivými krajinami zostávajú aj po desiatich rokoch transformácie pomerne veľké. Kým Slovensko sa v podstate svojou hospodárskou úrovňou (70 % priemeru EÚ 15) dostalo na úroveň blízku najmenej výkonným krajinám EÚ 15, ostatné krajiny strednej a východnej Európy (SVE 5) vrátane Slovenska majú k tomuto cieľu ešte pomerne ďaleko.

Kvantitatívna analýza výsledkov transformácie zistila, že zmeny v makroekonomických parametroch ekonomiky SR približne zodpovedajú charakteru a rozsahu ich zmien v skupine V 4 (resp. SVE 5). Dokázali sme však aj to, že ***v ekonomike SR zaostávali oproti SVE 5 ukazovatele charakterizujúce životnú úroveň alebo dynamiku ľudského rozvoja***. Z toho vyplýva, že reštrukturalizácia ekonomiky mala ťažší dopad na sociálne ukazovatele v SR v porovnaní s ostatnými ekonomikami v tejto skupine. Zdôvodniť to možno dvoma faktormi: objektívne existujúcimi štruktúrnymi slabosťami slovenskej ekonomiky (t. j. „genetickými chybami“ získanými pred nástupom do transformácie), ako aj oproti ostatným ekonomikám výraznejšou diskontinuitou v politike ekonomickej transformácie, ktorá v konečnom dôsledku znamenala nárast nákladov na reštrukturali-

záciu. Táto diskontinuita znamenala omeškávanie sa v reformách, nákladné udržiavanie dlhodobého neutržateľného status quo a kumuláciu dôsledkov zakonzervovaných deformácií. Oneskorené riešenie takýchto problémov znamenalo nutnosť znášať aj ich väčšie sociálne bremeno.

Na jednej strane sme skonštatovali priblíženie sa pravidlám fungovania štandardnej trhovej ekonomiky, na strane druhej nedostatočný pokrok v reálnej konvergencii. V doterajšej stratégii transformácie neboli v dostatočnej miere prítomné prvky, ktoré by stimulovali k lepšiemu zachyteniu trendov typických pre prechod k ekonomike založenej na znalostiach. Otvára sa tým značný priestor na pôsobenie technologicko-inovačnej politiky a politik, ktoré jej pôsobenie môžu podporiť. Možnosti týchto politik v procese eliminovania technologickej medzery a zvyšovania konkurencieschopnosti ekonomiky (a tým podpory procesu reálnej konvergenzie) si detailne všima tretia etapa riešenia výskumného projektu.

Ak sme preukázali približovanie sa k štandardným trhovým ekonomikám v oblasti princípov hospodárskej politiky, chceli sme následne dokázať, že aj makroekonomické parametre sa začínajú správať v súlade s predpokladmi štandardnej trhovej ekonomiky. Preto sme pristúpili ku konštrukcii a analýze modelu otvorenej ekonomiky. S cieľom získať potrebné analytické výsledky z modelu tranzitívnej ekonomiky, sme ho aplikovali na prípad Slovenska. Preto sme v troch transformačných etapách (ktoré sa vyčlenili analýzou hospodárskej politiky) charakterizovali, popisovali a modelovali ekonomický vývoj Slovenska v transformačnom období.

Výsledky práce ukázali, že prvú (1993 – 1995) a druhú (1996 – 1998) etapu transformácie ekonomiky SR možno v základných súvislostiach popísať iba výrazne modifikovanými verziami tohto modelu, kým tretiu etapu (1999 – 2002) už možno popísať aj základnou verziou pre otvorenú trhovú ekonomiku.

Porovnanie kvalitatívnych, teoretických a z modifikovaných modelov vyplývajúcich poznatkov s realitou transformačnej histórie slovenskej ekonomiky odhalilo možné príčiny transformačnej recesie ešte v období spoločnej ČSFR. Hoci model nezachytil obdobie rokov 1989 – 1992, pomohol identifikovať náhly nárast autonómneho dovozu v dôsledku otvorenia západných trhov s konkurencieschopnými tovarmi ako jednu z možných príčin prudkého prepadu HDP krátko po páde reálneho socializmu.

Obdobie po rozdelení Česko-Slovenska a vzniku samostatnej Slovenskej republiky (t. j. roky 1994, 1995) bolo charakteristické oživovaním ekonomického rastu, ktorý bol vyvolaný hlavne rastúcim exportom. Hoci domáci dopyt stagnoval, priaznivý vývoj svetovej konjunktúry vytváral vhodné podmienky na exportom ťahaný rast domáceho produktu. Miera inflácie bola vysoká, no vykazovala klesajúcu tendenciu. Makroekonomický vývoj prebiehal za asistencie reštriktívnej hospodárskej politiky, sprevádzaný počiatočným výrazným znehodnotením domácej meny v lete roku 1993. Keďže však správanie zahraničného obchodu v počiatočnom období transformácie nevykazovalo signifikantnú väzbu na výmenný kurz a úrokové miery v hlboko podkapitalizovanej ekonomike tiež nevystupovali v úlohe významného determinantu peňažného trhu, celý vývoj ekonomiky bol v podstate závislý od vývoja exportu, špeciálne od vývoja zahraničného dopytu.

Vývoj zahraničného dopytu bol v prvom období transformácie priaznivý, čo sa následne odrazilo na pozitívnom vývoji HDP v tomto období. Podrobnejší pohľad však ukázal, že HDP v prvom transformačnom období mohol rásť ešte rýchlejšie, keby nebol brzdený vysokou dovoznou náročnosťou výroby.

Na druhej strane, pozitívne účinky svetovej konjunktúry nebolo možné v prvom období transformácie znásobiť prostredníctvom hraničného sklonu k spotrebe, keďže ten bol relatívne nízky, ani prostredníctvom citlivosti na zahraničný dopyt, keďže tá nebola vysoká v dôsledku nedostatočnej konkurenčnej schopnosti našich produktov. Hoci nevyužitie, ale predsa len tieto možnosti na podporu rastu domáceho produktu v prvom období transformácie existovali.

Napriek znižovaniu vládnych výdavkov v prvom popisovanom transformačnom období, vplyv reštriktívnej fiškálnej politiky nespôsobil pokles HDP. Práve naopak, výstup ekonomiky rástol, a to vďaka mimoriadne priaznivému vývoju čistého exportu v dôsledku svetovej konjunktúry.

Nepriaznivý vplyv klesajúcich vládnych výdavkov bol prekonaný pozitívnymi účinkami rastúceho zahraničného dopytu.

Druhé obdobie, 1996 – 1998, bolo okrem značne expanzívnej fiškálnej politiky poznačené aj snahou o reguláciu dovozu. Antiimportné opatrenia nasledovali po značnom zhoršení obchodnej bilancie v roku 1996. Tieto opatrenia zvyšujú HDP a zlepšujú obchodnú bilanciu, rovnako pozitívne pôsobil v tomto období aj rast zahraničného dopytu. Napriek antiimportným opatreniam a napriek relatívne vysokým tempám rastu exportu skončila obchodná bilancia v rokoch 1997 a 1998 s vysokými deficitmi. Vysoké miery rastu investícií a konečnej spotreby domácností v rokoch 1996 – 1998 teda prevládali ostatné faktory pôsobiace na obchodnú bilanciu.

S vysokou dovoznou náročnosťou sa účinok expanzívnej fiškálnej politiky znižuje. Ak je hraničný sklon k dovozu blízky súčtu hraničného sklonu k spotrebe a k investíciám, je dodatočný dopyt je hrađený z dovozov a príslušný multiplikátor je blízky jednej – multiplikačné efekty sú teda zanedbateľné. Pri pohľade na odhadnuté koeficienty sa ukázalo, že obdobie 1996 – 1998 možno charakterizovať práve takto. Rovnako s vysokou dovoznou náročnosťou je malý aj účinok zavedenia antiimportných opatrení a znižuje sa aj pozitívny účinok rastu zahraničného dopytu.

V období 1996 – 1998 teda došlo v porovnaní s predchádzajúcim obdobím ku kvalitatívnej zmene hospodárskeho rastu, pričom hlavným faktorom sa stal vnútorný dopyt stimulovaný expanzívou fiškálnou politikou, vysokým rastom investícií a vysokým rastom domácej spotreby. Tieto zmeny spôsobili relatívne vysoké tempá rastu, viedli však k značnému zhoršeniu obchodnej bilancie.

Základným poznatkom analýzy modelu pre tretiu etapu transformácie je jeho priblíženie štandardnému modelu. Preukaznosť úrokových mier v rovnici investícií napovedá, že ekonomické subjekty začínajú pri svojich rozhodnutiach túto veličinu zohľadňovať. Vzhľadom na ciele hospodárskych politík je vypovedacia hodnota tejto veličiny v treťom období vyššia. Zaujímavé je aj pôsobenie zahraničného dopytu na slovenskú ekonomiku v tomto období. V rokoch 1999 až 2000 bol vývoj zahraničného dopytu pozitívny. Viedlo to k priaznivému vývoju čistého exportu, ktorý podporil rast HDP. Dôsledky opatrení zameraných na stabilizáciu ekonomiky tak boli relatívne mierne. V rokoch 2001 a 2002 dochádza na svetových trhoch postupne k spomaleniu a recesii, výsledkom čoho bola stagnácia a pokles zahraničného dopytu. Vývoz slovenských výrobkov však pokračoval v raste. Znamená to, že aj napriek poklesu globálneho dopytu záujem o slovenské výrobky neklesá, dokonca rastie.

Negatívne na vývoj produktu pôsobila vysoká dovozná náročnosť výroby. Naopak, pozitívny je klesajúci trend vplyvu reálneho výmenného kurzu na dovoz. Reálny výmenný kurz sa takmer počas celého sledovaného obdobia zhodnocoval. Pokles tejto elasticity spôsobil, že rast dovozu vyvolaný apreciaciou kurzu bol pomalší a tým sa oslaboval negatívny vplyv na vývoj HDP.

Kvalitatívna analýza jednotlivých verzií modelu ukázala podmienky správania modelu, čo umožnilo vysloviť všeobecnejší záver, že *s postupujúcou transformáciou ekonomika postupne nadobúda štandardné správanie trhovej ekonomiky*. V práci sa použila modifikácia Mundellovho-Flemingovho modelu a možno konštatovať, že kvalitatívna analýza tohto modelu umožnila získať hlbší pohľad na transformačný proces prebiehajúci v tranzitívnej ekonomike Slovenskej republiky.

Analýza, ktorá zhodnotila transformáciu z *pozície mikroekonomickej*, si zvlášť všímala podnikovú sféru, a zvlášť domácnosti. V mikroekonómii transformáciou rozumieme zásadnú zmenu individuálneho podniku ako aj podnikovej sféry ako celku. V najvšeobecnejšom zmysle ide o zmenu socialistického, resp. štátneho podniku na trhový subjekt. Transformácia je bezprecedentný, jedinečný a neopakovateľný proces. To je súčasne dôvod, prečo tradičné mikroekonomické teórie, ako neoklasická teória firmy, behavioristická teória firmy, teória agentov, teória vlastníckych vzťahov, boli len ťažko aplikovateľné pri tvorbe koncepcií transformácie. Uvedené skutočnosti, ako aj nepripravenosť samotnej podnikovej sféry na tento prechod spôsobili, že transformačný proces začal naplňať očakávania jeho konceptorov podstatne neskôr, ako sa očakávalo.

Hlavným atribútom počiatkovej fázy transformácie podnikov sa logicky stala spontánnosť a živelnosť. Až postupom času začala transformácia podnikovej sféry nadobúdať charakter cieľaveďdomej stratégie. Aj napriek tomu sa však prehlbovala diferenciácia podnikovej sféry.

Aj napriek problémovým dôsledkom niektorých privatizačných metód, možno práve privatizáciu považovať za kľúčový nástroj transformačného procesu. Vytvorenie súkromného sektora bolo napokon základnou podmienkou splnenia hlavného cieľa – prechodu od centrálne riadenej ekonomiky k trhovej ekonomike.

Až v neskorších fázach transformácie kombinované pôsobenie proreformnej hospodárskej politiky a priaznivejšej situácie vo vonkajšom prostredí viedlo k určitému zlepšeniu finančnej situácie podnikov. Významnou mierou k tomu prispeli opatrenia vedúce k ozdraveniu finančného sektora (reštrukturalizácia bánk).

Kvalita podnikového sektora súvisí aj s kvalitou systému správy korporácie danej ekonomiky. Teória presvedčivo zdôvodnila, prečo sa formálne a neformálne inštitúcie menia ťažko a prečo si takéto zmeny vyžadujú dlhé obdobie. Význam danej problematiky si vyžaduje venovať jej pozornosť nielen na podnikovej, ale aj národohospodárskej úrovni.

Správu korporácie charakterizujú najmä vzťahy medzi vlastníckymi a manažérskymi. Správa korporácie je teda primárne determinovaná existujúcou vlastníckou štruktúrou, ale súčasne aj veľkosťou štruktúrou, pretože stredom záujmu výskumu v tejto oblasti sú veľké spoločnosti.

Od začiatku transformácie podniková sféra zaznamenala celý rad zmien v mnohých jej štruktúrnych prvkoch – vo veľkostnej štruktúre, v počte subjektov, v systéme riadenia, v zahranično-obchodnej orientácii a pod. Istá dynamika zmien v opatreniach hospodárskej politiky, známa z reformného obdobia, bola čiastočne determinovaná zmenami vo vláde a záujmami významných ekonomických skupín podieľať sa na efektoch vyplývajúcich z procesu privatizácie veľkého objemu štátneho majetku. Práve privatizačný proces naštartoval a modifikoval celý proces konštituovania systému správy korporácie a rozvoj kapitálového trhu. V prvom období išiel vývoj správy korporácie skôr smerom k anglosaskému modelu správy. Výsledkom procesu zmien v priebehu veľkej privatizácie bol postupný ústup od čít anglosaského modelu k modelu kontinentálnemu, charakterizovanému relatívne nízkou aktivitou na kapitálovom trhu a vysokým podielom koncentrácie vlastníctva.

Koncentrácia vlastníctva dosiahla v mnohých krajinách strednej a východnej Európy hodnoty porovnateľné s hodnotami zistenými v západnej Európe. Predstavy o rozptýlenej akcionárskej štruktúre v SR sa nepotvrdili, koncentrácia vlastníkov je značná. Mnohí investori, najmä zahraniční, preferujú úplné zabezpečenie svojich vlastníckych práv, čo svedčí o ich nedôvere voči podnikateľskému prostrediu v SR. Ukazuje sa, že koncentrácia investorov súvisí s niektorými parametrami výkonnosti. Napríklad v podnikoch, ktoré kontroluje jeden investor, sa nachádza väčšina podnikov (71 %), ktoré konkurujú cenou aj kvalitou.

Takzvaná tretia vlna privatizácie, ktorá nasledovala po ukončení podstatnej časti veľkej privatizácie v SR, priniesla istú stabilizáciu kontrolných balíkov, ako aj rast koncentrácie kontroly v dôsledku široko uplatňovaného postupu výmeny balíkov akcií na základe predbežných dohôd medzi kľúčovými akcionármi.

Kľúčovým problémom privatizačnej politiky bolo vybrať si preferovaný model: či najskôr privatizovať a prenechať reštrukturalizáciu na nového vlastníka, alebo reštrukturalizovať a následne privatizovať. Kľúčovým agentom zmien v rámci správy korporácie mohli byť banky, v tejto funkcii však zlyhávali až do realizácie ich ozdravnej operácie. Vlády neboli na začiatku 90. rokov ochotné rýchlo privatizovať bankový sektor, čo viedlo k charakteristike tohto obdobia ako tzv. bankového socializmu. Štát umožňoval, aby banky poskytovali značné úvery veľkým štátnym či pološtátnym podnikom, pri ktorých neboli záruky, že budú schopné tieto úvery splácať. Banky však očakávali pomoc štátu, ktorá neskôr prišla na úkor verejných financií. Proces úverovania teda na strane jednej znamenal požiadavku bánk na kolaterál v prípade dopytu po úveroch zo strany malých a stredných podnikov a vysoké úvery veľkým podnikom na strane druhej. Trend zlepšovania v druhej polovici transformačného obdobia je zrejмый. Privatizácia, vstup zahraničných investorov a postupné prispôbovanie legislatívy priviedlo bankovníctvo v SR do lepšej pozície a vytvorilo tak priestor na zlepšovanie prostredia pre nefinančné organizácie.

V rámci systémov správy korporácie sa realizujú viaceré zmeny, ktoré môžu byť charakterizované ako štruktúrna konvergencia a regulačná konvergencia. Kým prvá vedie k zblížovaniu reálnych

aspektov správy korporácie (napríklad štruktúra vlastníctva), druhá vedie k približovaniu či harmonizácii pravidiel a etických noriem. Obidve skupiny však súvisia s inštitucionálnymi prvkami. Prax v niektorých prípadoch ukázala, že najskôr sa menia tie regulácie, ktoré nespôsobujú zhoršenie postavenia žiadnej silnej záujmovej skupiny (či prinajmenšom najsilnejších z nich), prípadne tieto najsilnejšie skupiny zvyhodňujú. Nevyhnutnosť zosúladiť domácu legislatívu s požiadavkami vyplývajúcimi z *acquis communautaire* viedla k pomerne rýchlemu prijatiu niektorých významných zložiek regulácie v oblasti správy korporácie. Čoraz väčšiu úlohu zohrávajú aj etické kódexy, ktoré nie sú právne záväzné, ale sú záväzné v profesionálnej komunite.

V súčasnosti EÚ pripravuje celý rad opatrení, ktoré by mali smerovať k podpore zlepšenia fungovania mechanizmov správy korporácie. Snahou je dosiahnuť harmonizovanie opatrení existujúcich v členských štátoch. Krajiny, ktoré majú efektívnejší systém správy korporácie, disponujú efektívnejšou ekonomickou štruktúrou a majú nižšie náklady na získanie kapitálu. Únia prijala viacero smerníc, ktoré majú vytvárať podmienky na zlepšenie činnosti verejne obchodovaných firiem práve prostredníctvom zmien v správe korporácie. Dá sa predpokladať, že po vstupe do EÚ sa SR aktívne zapojí do všetkých aktivít súvisiacich so zlepšovaním legislatívy pre správu korporácie tak vo finančnom, ako aj v nefinančnom sektore. Malo by sa tak nadviazať na koordinované a sústredené úsilie o zlepšenie celého systému správy korporácie, aké sa začalo v súvislosti s prípravami na vstup do EÚ.

Hlavným mottom hospodárskej politiky EÚ je stať sa vysoko konkurencieschopnou ekonomikou, to znamená posilniť predovšetkým konkurencieschopnosť podnikovej sféry, pre ktorú majú segmenty hospodárskej politiky vytvárať stabilné, predvídateľné a priaznivé podnikateľské prostredie.

Transformáciu slovenskej ekonomiky a s tým súvisiaci adaptačný proces možno spájať s dvoma najdôležitejšími faktormi, a to s privatizáciou a so zahraničnými investíciami, ktoré naštartovali zmeny v štruktúre a orientácii ekonomiky. Zahraničné investície, ktoré do slovenskej ekonomiky vstúpili po počiatočnom nízkom príleve, skonsolidovali pomery v slovenských podnikoch, zapojili ich do európskeho ekonomického priestoru konkurencieschopnosťou na trhu výrobkov a služieb, a to nielen komparatívnou výhodou lacnej pracovnej sily, ale aj certifikáciou kvality. Štát k tomu prispel stratégiou podpory vo forme investičných stimulov pre zahraničných investorov.

K štandardizácii trhového prostredia významne prispelo ozdravenie a privatizácia najväčších slovenských bánk, čo viedlo k výraznému rozvoju financovania podnikovej sféry. Bankový sektor začal aktívne vyhľadávať investičných príležitostí, na druhej strane boli sprísnené kritériá poskytovania úverov z hľadiska hodnotenia bonity úverovaného majetku. Celkovo sa úvery stali dostupnejšie pre podnikateľov najmä vďaka poklesu úrokových sadzieb (od roku 1998) a rozšíreniu spektra úverových produktov. Napriek ekonomickému rastu, alternatíva investovania – kapitálový trh naďalej stagnuje.

Spolu so začatými daňovými reformami (ktoré majú priniesť pozitívne efekty najmä podnikateľskému prostrediu) je potrebné dotiahnuť reformy sociálneho systému a navzájom ich zladiť tak, aby vytvárali optimálny synergický efekt pozitívne pôsobiaci na hospodársky rast, rast pracovných príležitostí a motiváciu k podnikaniu. Dôležité je dokončiť aj reformu súdnictva v záujme vymožiteľnosti práva, ktorého nedostatok je vážnou bariérou rozvoja podnikania. Vzhľadom na vytýčený cieľ – stať sa konkurencieschopnou ekonomikou – sú nevyhnutné permanentné inovácie, ktoré musí podporiť podstatne aktívnejšia technologicko-inovačná politika ako v doterajšom priebehu transformácie.

Sociálna stratifikácia spoločnosti na Slovensku sa odvíja podľa osi začlenená verus vylúčenia z trhu práce, postavenia v širších sociálnych sieťach (vzťahoch) a regionálnej preferencie či marginalizácie. Na Slovensku prevažujú domácnosti s nižším sociálno-ekonomickým statusom (vyše 60 %) a 12 % obyvateľstva sa nachádza v stave hmotnej núdze so slabými a nestabilnými tendenciami k zlepšeniu ich životnej situácie. Napriek rastúcim výdavkom štátu na sociálnu pomoc, štedrosť sociálnych dávok klesá pri raste počtu jej poberateľov. Realizuje sa pokles miery štátom vynútenej solidarity v spoločnosti. Oslabovanie ochoty k sociálnej solidarite u tých, ktorí bezprostredne nepatria k sociálne ohrozeným, vytvára tlak na zmeny systémov sociálnej ochrany, na sprísnenie pravidiel ich poskytovania a kontroly, na silnejúcu tendenciu k individualizácii a oslabovanie podpory riešení

založených na vynútenej solidarite. Silnie tlak na zavádzanie súkromných doplnkových schém v oblasti dôchodkov a zdravotnej starostlivosti, ako najnákladnejších oblastí sociálnej politiky. Tlak silnie na znižovanie, resp. sprísnenie pravidiel poskytovania sociálnych dávok marginalizovaným a sociálne vylúčeným skupinám. V tejto súvislosti práve podpora zamestnanosti, najmä v zaostávajúcich regiónoch Slovenska, by mala byť základnou stratégiou sociálnej kohézie spoločnosti a tým zamedzením toho, aby dlhodobé, najmä viacgeneračné vylúčenie z trhu práce viedlo k medzigeneračnému prenosu chudoby, nerovnosti a pracovnej pasivity. Riešenie týchto problémov treba zrejme hľadať predovšetkým v systéme politiky trhu práce a to formami motivácie na oboch stranách aktérov trhového vzťahu na trhu práce a menej v systéme poskytovania sociálnych dávok.

Transformačný proces ekonomiky mal rôzny dopad na jednotlivé regióny SR. Rozvinuté regióny s diverzifikovanou odvetvovou štruktúrou sa dokázali adaptovať bez vážnejších problémov, tradične zaostalé a zaostávajúce regióny nedokázali reagovať na jeho priebeh a ich zaostávanie sa prehĺbilo, čím sa rozšíril počet regiónov s akútnymi problémami ekonomického a sociálneho rozvoja. Nerovnaká pozícia, veľké rozdiely vo výkonnosti a v úrovni regiónov boli východiskom, ktoré nedávalo šancu na riešenie v strednodobom horizonte. Vytváralo to náročné a realizačne veľmi zložité postavenie problémových (zaostalých a zaostávajúcich) regiónov v transformačnom procese.

Transformácia prehĺbila regionálne disparity, lebo sa nepresadila systémovosť a prierezovosť regionálnej politiky – tá sa sústreďovala prevažne na monitorovanie narastajúcich disparít a ponúkala na ich riešenie nástroje a parciálne opatrenia, ktoré mali zastaviť ďalší negatívny vývoj. Nedostatočne sa rešpektoval aj princíp decentralizácie kompetencií a zodpovedností subjektov za regionálny rozvoj, čo neumožňovalo aplikovať a presadiť regionálne iniciovanú politiku založenú na endogénnych faktoroch rozvoja. To zostáva úlohou nasledujúceho obdobia ako súčasť dokončenia transformačného procesu, v ktorom je potrebné výraznejšie formulovať aj regionálnu politiku štátu s jej regulačným a koordinačným aspektom na optimalizáciu funkčných väzieb jednotlivých úrovní regionálnej politiky.

Spoločným menovateľom všetkých zvolených parciálnych pohľadov je dokázateľný posun smerom k nástrojom a prístupom (či modelom riešení) známym z vyspelejších trhových ekonomík a súčasná existencia rezíduí transformačných špecifik, ktoré sú označené **nedokončenosťou transformačného procesu**. Takýmito rezíduami sú napríklad slabá vymáhateľnosť práva, pretrvávanie deformovaných neformálnych inštitúcií, sklon k nerovnovážnym prejavom (existencia ohnísk nerovnováh), rozdvojenosť podnikového sektora, pretrvávanie technologickej medzery. Odstránenie týchto zvyškov transformačných špecifik sa môže postupne dosiahnuť jednak dotiahnutím v súčasnosti realizovaných reforiem (vo verejnom sektore a sociálnom systéme, v súdnictve), a to pri pochopení nového významu politiky konkurencieschopnosti.

5.3 Identifikácia predpokladov a možností prekonávania technologickej a inovačnej medzery SR

Kľúčovým faktorom udržateľného ekonomického rastu a zvyšovania konkurenčnej schopnosti slovenskej ekonomiky je **technologický a inovačný rozvoj**. Riešenie tejto problematiky nadväzuje na ciele formulované na zasadnutí Európskej rady v Lisabone v marci roku 2000, podľa ktorých sa má stať Európska únia do roku 2010 konkurenčne najschopnejšou a najdynamickejšou znalostnou ekonomikou na svete.

Problémy technologického a inovačného rozvoja sa analyzujú z hľadiska:

- teoretického vymedzenia technologického a inovačného rozvoja,
- technologickej a poznatkovej náročnosti slovenskej ekonomiky,
- technologického a inovačného rozvoja podnikovej sféry,
- kľúčových faktorov podmieňujúcich úspešný technologický a inovačný rozvoj,
- vytvárania proinovačne orientovaného podnikateľského prostredia,
- zamestnanosti a regionálneho rozvoja.

V rámci *teoretického vymedzenia technologického a inovačného rozvoja* sa obsahovo vymedzil a štrukturalizoval pojmový aparát potrebný na analýzu technologického a inovačného rozvoja. Identifikovali sa základné formy technológie, a to znalosti vtelené do fyzických objektov (stroje, zariadenia, prístroje a pod.), znalosti akumulované v ľuďoch, informácie vtelené do elektronických médií a dokumentov a znalosti vtelené do inštitucionálnej formy (organizačná štruktúra, normy, predpisy atď.). Z hľadiska potrieb analýzy výrobného procesu sa vymedzil aj obsah pojmov produktová, generická a procesná technológia, ďalej charakter výrobných faktorov v období zrýchleného technologického pokroku (statické a dynamické), ako aj spôsoby šírenia technologického pokroku, či už formou difúzie v rámci krajín alebo formou transferu medzi krajinami.

Keďže zrýchlenie technologického pokroku a inovačných aktivít sa odrazilo aj v ponímaní technologickej a inovačnej politiky, analyzoval sa aj jej doterajší vývoj v hospodársky vyspelých krajinách. Rozlíšili sa tri základné generačné zmeny, ktorými technologická a inovačná politika prešla v jednotlivých obdobiach hospodárskeho vývoja, a to tak na úrovni podnikovej sféry, ako aj na úrovni vlády.

V závere tejto časti sa analyzoval vplyv vedecko-technologického pokroku na ekonomický rast. Získané výsledky svedčia o nízkom príspevku znalostného potenciálu k ekonomickému rastu SR. Hlavný príspevok k ročnému rastu produktivity práce v rokoch 1997 – 2001 predstavovala na Slovensku vybavenosť práce fixným kapitálom, a to 3,14 percentných bodov (p. b.) oproti 1,57 p. b. v ČR, zatiaľ čo veda a výskum vplyvom hlbokého podfinancovania mohla prispieť iba 0,40 p. b. oproti 1,55 p. b. v ČR. A príspevok vzdelanosti vykázal dokonca zápornú hodnotu -0,73 p. b. oproti 0,31 p. b. v ČR. Pritom v porovnaní s priemerom malých hospodársky vyspelých krajín dosahuje vzdelanostná úroveň v SR 87 %. Jej záporný príspevok možno vysvetliť podstatne nižšou úrovňou ostatných faktorov, ktoré vytvárajú podmienky efektívneho využitia znalostného potenciálu SR a ktorých podiel predstavuje iba 38 % v porovnaní s krajinami EÚ.

Podrobnejší pohľad na vplyv technologického rozvoja na slovenskú ekonomiku poskytla analýza údajov o spracovateľskom priemysle a podnikovej sfére.

Na analýzu *technologickéj a poznatkovej náročnosti spracovateľského priemyslu* sa využila dvojmiestna odvetvová klasifikácia ekonomických činností (OKEČ) v členení na nízke, stredne nízke, stredne vysoké a vysoké technológie a v sektore služieb na poznatkovo náročné a poznatkovo nenáročné služby. Analýza ukázala, že rozdiely medzi krajinami EÚ 15 a SR sa v odvetviach spracovateľského priemyslu s vysokými a so stredne vysokými technológiami vyvíjajú priaznivo. Podiel zamestnanosti v týchto odvetviach dokonca mierne prevyšuje v roku 2003 priemernú úroveň EÚ 15 a dosahuje parametre, ktoré sú porovnateľné v podstate so všetkými krajinami strednej a východnej Európy (SVE). V odvetviach so stredne nízkymi a s nízkymi technológiami však slovenský spracovateľský priemysel zamestnáva podstatne viac pracovníkov ako v EÚ 15, čo je charakteristické aj pre ostatné krajiny SVE.

V sektore služieb je situácia na Slovensku podstatne menej priaznivá. V EÚ 15 pripadalo v roku 2003 na sto obyvateľov 29,3 pracovníkov v sektore služieb, na Slovensku iba 22,5 pracovníkov. Podstatne nižší je najmä podiel zamestnanosti v poznatkovo náročných službách určených pre podniky, v ktorých podiel zamestnanosti na Slovensku predstavuje iba 8,6 % oproti 15 % priemeru EÚ.

V tvorbe pridanej hodnoty v technologicky a poznatkovo náročnom sektore zaostáva Slovensko za priemerom EÚ (38 %) viac ako o 10 p. b. bodov, pričom zaostávanie ČR predstavuje zhruba 5 p. b. bodov a Maďarsko sa takmer vyrovnáva s priemerom EÚ. Pritom k podstatne väčšiemu zaostávaniu dochádza v službách, osobitne v podnikovo orientovaných poznatkovo náročných službách.

Celkove možno konštatovať, že v spracovateľskom priemysle majú i v krajinách EÚ prevahu odvetvia technologicky menej náročné, a to tak v podiele na zamestnanosti, ako aj na pridanej hodnote. Miera tejto prevahy je však značne rozdielna a možno ju pokladať za citlivý indikátor technologickej vyspelosti. V priemere za EÚ dosahujú relácie medzi technologicky nenáročným a náročným sektorom spracovateľského priemyslu 1:0,7 v pridanej hodnote a 1:0,6 v zamestnanosti, na Slovensku je to 1:0,5, resp. 1:0,4.

V sektore služieb sú relácie medzi podielom poznatkovo nenáročných a náročných služieb na zamestnanosti podstatne vyrovnanjšie a pokiaľ ide o podiel na pridanej hodnote, prevahu majú spracovateľské služby.

vidla poznatkovo náročné služby. V priemere za EÚ dosahujú relácie medzi poznatkovo nenáročnými a náročnými službami 1:1,3 v pridanej hodnote a 1:0,9 v zamestnanosti, zatiaľ čo na Slovensku je to 1:0,9, resp. 1:0,8. Slovenská republika sa v podiele pridanej hodnoty a zamestnanosti v technologicky a poznatkovo náročnom sektore javí ako porovnateľná iba s Českou republikou a s najmenej hospodársky vyspelými krajinami EÚ, pričom podstatne výhodnejšiu pozíciu zaujíma v spracovateľskom priemysle než v poznatkovo náročných službách. V porovnaní s priemerom EÚ zaostáva Slovensko v podiele technologicky a poznatkovo náročnom sektore zhruba o 20 % a oproti sledovaným vyspelým ekonomikám zhruba o 30 %.

V zahraničnom obchode sa najväčšie diferencie zistili v skupine vysokých technológií, v ktorých Slovensko zaostáva za priemerom EÚ (22 %) o plných 16 percentných bodov. Vo vývoze tovarov v skupine vysokých technológií Slovensko výrazne zaostáva za priemerom krajín EÚ vo všetkých podskupinách a táto pozícia sa v poslednom období takmer nezmenila. Obchod s tovarmi vysokej technológie zostáva tak slabým miestom obchodnej bilancie spracovateľského priemyslu, ktorého deficit má od roku 1998 do roku 2003 rastúcu tendenciu. V podiele vývozu tovarov v skupine stredne vysokých technológií Slovensko so svojimi 40 % mierne prevyšuje krajiny EÚ. Dominantnú pozíciu v tejto skupine má automobilový priemysel, ktorého podiel sa od roku 2001 do roku 2003 zvýšil zo 45 % na 58 %. Najväčší rozdiel dosahuje Slovensko v podiele vývozu tovarov stredne nízkych technológií, ktorý predstavuje zhruba dvojnásobok priemeru EÚ. Dominantnú úlohu zohráva vývoz kovov a vývoz ropných produktov, ktoré stabilne vykazujú kladné obchodné saldo. V podiele vývozu tovarov v skupine nízkych technológií sa Slovensko pohybuje zhruba na úrovni priemeru EÚ.

Výskum *technologického a inovačného rozvoja podnikovej sféry* sa zamerával na analýzu úlohy veľkých, stredných a malých podnikov SR v tejto oblasti a na komparáciu dosiahnutých výsledkov s krajinami EÚ. Ako podkladové materiály slúžili viaceré prieskumy vykonané verejnými inštitúciami v priebehu rokov 1999 – 2004, vlastné empirické zisťovania, analýzy krajín EÚ, resp. OECD, a vybrané prípadové štúdie.

Pozícia Slovenska v oblasti technologicko-inovačného rozvoja podnikovej sféry nie je najpriaznivejšia. V porovnaní s krajinami EÚ je podiel inovujúcich podnikov nízky. Zatiaľ čo v krajinách EÚ predstavuje tento podiel v spracovateľskom priemysle 51 %, na Slovensku je to iba 22,5 %. Rovnako nízky je aj podiel inovujúcich malých a stredných podnikov, ktorý v krajinách EÚ je v malých podnikoch 6-krát a v stredných podnikoch 3-krát vyšší.

Dominantnú úlohu a najrýchlejší rast v oblasti inovačných aktivít vykazujú veľké podniky. Tie vykazujú aj najvyšší podiel inovácií zameraných na produkty, ako aj na kombinované inovácie produktov a procesov. Najmenšie rozdiely medzi veľkými, strednými a malými podnikmi predstavujú procesné inovácie. Vcelku sa ukázalo, že veľké podniky sa podstatne viac orientujú na získanie konkurenčnej schopnosti na trhu prostredníctvom inovovaných výrobkov než stredné a malé podniky. Rovnako väčší dôraz kladú aj na inováciu výrobných procesov s cieľom racionalizovať výrobu a tak podporiť konkurenčnú schopnosť svojich výrobkov aj nižšími cenami.

Zaujímavé výsledky poskytla analýza o podiele výdavkov na inovácie z celkových tržieb podnikov spracovateľského priemyslu, ktorý klesá so stúpajúcou úrovňou technológie. V krajinách EÚ je situácia opačná. Podiel výdavkov na inovácie z celkových tržieb je najvyšší v podnikoch s vysokou úrovňou technológie (10,1 %) a najnižší v podnikoch s nízkou úrovňou technológie (1,8 %). Zatiaľ čo teda v SR je snaha zlepšovať zaostalejšie technológie, v krajinách EÚ, naopak, najprogressívnejšie. Tento rozdiel vyplýva z odlišnej priemyselnej štruktúry SR a EÚ. Porovnanie prieskumov z rokov 2000 a 2004 však ukázalo, že situácia podnikov spracovateľského priemyslu, pokiaľ ide o technologickú úroveň produktov, sa zlepšuje. V prvom prieskume podiel tržieb za technologicky nezmenené produkty predstavoval na tuzemskom trhu 57,9 %, v druhom prieskume to bolo už 38 % produktov a 62 % tvorili produkty nové, resp. zdokonalené.

Menej priaznivý vývoj vykazuje štruktúra výdavkov na inovačné aktivity. Ak v krajinách EÚ sa z celkových výdavkov na inovácie vynakladalo 22 % na investície a 53 % na domáci výskum, na Slovensku predstavoval podiel na investície 33 % a iba 13 % na domáci výskum. Svedčí to o skutočnosti, že domáci podnikatelia preferujú ako zdroj inovácií dovezené technológie pred domácim výskumom. Umožňuje to jednak skrátiť inovačný cyklus, jednak znížiť riziko spojené

s výdavkami na výskum. Takýto prístup možno však akceptovať iba z krátkodobého hľadiska. V opačnom prípade vzniká nebezpečná medzera vo vzdelanostnom a výskumnom zázemí inovačných aktivít, ohrozujúca nielen efektívne využívanie dovezenej technológie a jej ďalšie zdokonaľovanie v domácom prostredí, ale aj schopnosť sledovať svetový pokrok a zabezpečiť tak kvalifikovaný výber dovozu alebo vývoja najvhodnejšej technológie.

Pozitívny vývoj vykazuje štruktúra inovujúcich podnikov podľa úrovne technológie, kde dochádza k postupnému znižovaniu medzery medzi SR a krajinami EÚ. Porovnanie vykonaných prieskumov ukazuje, že podiel inovujúcich podnikov v oblasti vysokej technológie vzrástol z 9,5 % na 39,7 %, t. j. o 30,2 percentných bodov. V stredne vysokej a stredne nízkej technológii podniky zaznamenali nižšiu dynamiku. Pozitívny je aj nárast inovačnej aktivity v skupine podnikov s nízkou technológiou.

Pokiaľ ide o poradie najvýznamnejších prínosov z inovácií, najvyšší prínos pre podniky predstavuje zvýšenie obratu (72 %), úspora nákladov (40 %) a zvýšenie exportu (14 %). Značné rozdiely medzi SR a krajinami EÚ predstavuje podiel podnikov, ktoré prijali finančnú pomoc z verejných zdrojov. V krajinách EÚ je tento podiel 4-krát vyšší než v SR, a to od ústrednej vlády 3-krát vyšší, od regionálnej 4-krát vyšší a z fondov EÚ 6-krát vyšší.

Výskum v oblasti **klúčových faktorov podmieňujúcich technologický a inovačný rozvoj** sa sústredil na analýzu ľudských zdrojov, výskumnej a vývojovej základne a na úlohu nadnárodných korporácií.

Kľúčovú pozíciu v oblasti ľudských zdrojov zaujíma **vzdelanostná úroveň obyvateľstva a vzdelávací proces**. Pri analýze vzdelanostnej úrovne obyvateľstva SR bolo možné využiť posledné sčítanie ľudu z roku 2001 a porovnať ho jednak s výsledkami získanými zo sčítania v roku 1991, jednak s úrovňou dosahovanou v krajinách EÚ 15. Zistilo sa, že vzdelanostná úroveň obyvateľstva SR dosiahla v období 1991 – 2001 výrazný pokrok. Znížil sa podiel obyvateľstva so základným vzdelaním, a to o 7,6 p. b. v prospech nárastu podielu obyvateľstva s úplným stredným o 7 p. b. a terciárnym vzdelaním o 2,4 p. b. To predstavovalo nárast obyvateľov s úplným stredoškolským vzdelaním o takmer 400 tis. (o 41,1 %) a s terciárnym vzdelaním o 187 tis. (o 59,8 %). Negatívnou stránkou tohto vývoja je však silná koncentrácia obyvateľstva s najvyššími stupňami vzdelania do Bratislavského kraja, pričom najnižšie stupne vzdelania sa sústredili do mimobratislavských krajov. Podiel obyvateľstva s úplným stredoškolským vzdelaním je v Bratislavskom kraji 1,2-krát vyšší než v ostatných krajoch, s neuniverzitným vzdelaním 1,7-krát vyšší, s univerzitným vzdelaním 2,3-krát vyšší a s doktorandským vzdelaním dokonca 6,3-krát vyšší.

Pokiaľ ide o štruktúru stupňa vzdelávania, Slovensko vykazuje v porovnaní s krajinami EÚ vysoký podiel stredoškolsky vzdelaného obyvateľstva, ktorý sa dostatočne nevyužíva ako zdroj na zvýšenie počtu vysokoškolských absolventov. Podiel obyvateľstva s terciárnym vzdelaním predstavuje v krajinách EÚ v priemere 27 %, na Slovensku je to iba 14 %. Rozdiel spôsobuje hlavne malý podiel obyvateľstva s vysokoškolským vzdelaním s kratším študijným cyklom (bakalári), ktorý v krajinách EÚ predstavuje 12 %, v malých dokonca 15 %, zatiaľ čo na Slovensku iba 1 %, čo je najnižší podiel aj medzi krajinami V 4. Odstránenie tejto medzery si vyžaduje zmenu štruktúry vysokoškolského štúdia posilnením foriem s kratším študijným cyklom a zvýšenie ročného počtu vysokoškolských absolventov zhruba na 33 500. To by umožnilo, aby sa v priebehu 15 rokov dosiahol súčasný priemer krajín EÚ.

Ďalšiu korektúru si bude vyžadovať štruktúra podielu študentov terciárneho vzdelávania. V oblasti vedných disciplín – počítačové vedy, fyzikálne vedy, matematika a vedy o živote – dosahuje Slovensko podstatne nižší podiel, než je priemer krajín EÚ. Takýto trend môže v budúcnosti spomaliť nielen rozvoj moderných technológií, ale aj ich transfer do domáceho prostredia a rozvoj domácej vedy schopnej participovať na výsledkoch svetového pokroku.

Analýza exportu spracovateľského priemyslu SR a EÚ ukázala jeho rastúce nároky na kvalifikáciu pracovníkov. Od roku 1995 do roku 2001 sa prejavuje zreteľná tendencia rýchlejšieho zvyšovania kvalifikačnej a technologickej náročnosti produkcie spracovateľského priemyslu v SR než v krajinách EÚ. Ak sa nemá naštartovaný pozitívny trend zabrzdiť, treba zabezpečiť, aby sa vzdelanostná úroveň obyvateľstva vyvíjala v súlade s potrebami takéhoto vývoja.

Napriek nárokom na zvyšovanie kvalifikácie pracovníkov dochádza na Slovensku v porovnaní s krajinami EÚ k systematickému kráteniu výdavkov na vzdelanie. Najväčšie zaostávanie v tomto smere vykazuje vysokoškolský stupeň vzdelávania. Percento výdavkov na vysokoškolské vzdelanie z HDP predstavuje oproti krajinám OECD iba polovičnú hodnotu a oproti malým krajinám EÚ iba nepatrne viac. Pritom podiel celkových výdavkov z HDP na všetky stupne vzdelávania od roku 1993 do roku 2001 poklesol zo 4,7 % na 4,2 %. Uvedená tendencia svedčí o reštriktívnych opatreniach na nesprávnom mieste. Vzdelanie malo v každej spoločnosti dôležitú úlohu, aj keď do značnej miery bolo výsadou určitej vrstvy ľudí. V informačnej spoločnosti a v ekonomike založenej na znalostiach stáva sa životnou potrebou každého občana a kľúčovým faktorom rozvoja strategického významu.

Negatívny vplyv reštriktívnych opatrení sa mimoriadne vypuklo prejavuje v absolútnych výdavkoch prepočítaných na študenta. V priemere boli tieto výdavky za všetky stupne vzdelania v roku 2000 v krajinách EÚ oproti SR 2,9-krát vyššie. Ešte väčšie rozdiely sa zistili vo výdavkoch vysokých škôl na výskumnú činnosť, na ktorú sa (v prepočte na výskumníka) v roku 2001 v EÚ 15 vynaložilo 34-krát viac finančných prostriedkov než v SR. V tomto smere Slovensko zaostáva aj za všetkými krajinami V 4.

Napriek týmto reštriktívnym opatreniam dochádza k neustálemu nárastu počtu vysokoškolských inštitúcií. Od roku 1989 do roku 2000 vzrástol počet vysokých škôl 1,6-krát a počet fakúlt 2,2-krát, pritom počet profesorov a docentov iba 1,1-krát. Zakladanie nových vysokoškolských inštitúcií nevyhnutne ide na úkor ich kvality. Spomedzi 21 vysokých škôl iba 9 stačí na pokrytie 80 % výučby celkového počtu študentov a 74 % počtu učiteľov. Na zvyšných 12 vysokých škôl pripadá iba 20 % z celkového počtu študentov a úmerne tomu aj učiteľov. Namiesto takéhoto extenzívneho rastu vysokoškolských inštitúcií bolo by prospešnejšie, podobne ako v EÚ, ktorá sa usiluje o vybudovanie špičkovej vysokej školy typu MIT v USA, pristúpiť aj na Slovensku k budovaniu špičkovej vysokej školy na kvalitatívne vyššej úrovni, a tak zabrániť rozdrobovaniu prostriedkov medzi zbytočne veľký počet vysokých škôl.

Kľúčovú pozíciu vo zvyšovaní kvality vzdelávacej sústavy zohráva osobnosť učiteľa. Nízke ohodnotenie práce učiteľa nielenže negatívne ovplyvňuje súčasný stav a vekovú štruktúru učiteľov, ale – čo je horšie – znižuje spoločenskú vážnosť a atraktívnosť tohto povolania, najmä pre mladých ľudí. Učiteľské povolanie sa tak stáva často východiskom z núdze pre menej schopných.

Priemer minimálnych aj maximálnych plátov v základných a stredných školách v porovnaní s HDP na obyvateľa je v malých krajinách EÚ zhruba dvakrát vyšší než v SR. Ešte väčšie rozdiely vykazuje odmeňovanie vysokoškolských učiteľov, ktorých platy sú zhruba päťnásobne voči malým krajinám EÚ. Tento rozdiel v odmeňovaní je hlavným zdrojom emigrácie vysokokvalifikovaných odborníkov. Počet vedcov a inžinierov na milión obyvateľov emigrujúcich do USA v roku 2001 z malých krajín EÚ predstavoval 59,1; na Slovensku 40,5; to je takmer dvojnásobný počet oproti ČR, resp. Poľsku.

Bez dôsledného prehodnotenia celého systému vzdelávania a primeranej zainteresovanosti pedagogických pracovníkov nebude možné zabezpečiť trvalé zvyšovanie kvality vzdelávacieho procesu a jej približovanie k úrovni krajín EÚ 15.

Dôležitý zdroj technologického a inovačného rozvoja predstavuje **výskumná a vývojová základňa**. V štruktúre organizácií a pracovísk výskumu a vývoja (VaV), ako aj v zložení pracovníkov VaV došlo v SR v analyzovanom období 1997 – 2002 k výrazným kvantitatívnym zmenám v rámci jednotlivých sektorov vedy a techniky.

Pomerne stabilizované sú štruktúry VaV v štátnom a vo vysokoškolskom sektore. Výraznejšie zmeny zaznamenal však podnikateľský sektor, ktorý v sledovanom období vykázal takmer 20 % pokles organizácií VaV. Z hľadiska počtu zamestnancov si výrazne najväčší podiel udržiava vysokoškolský sektor – 53 % podiel na celkovom počte pracovníkov VaV na Slovensku. Takýto trend predstavuje zásadne odlišný vývoj štruktúry VaV, aký prebieha v rámci krajín EÚ. Ťažisko výskumnej kapacity v členských štátoch EÚ je v podnikateľskom sektore, ktorého podiel na celkovej disponibilnej ka-

pacite VaV predstavoval takmer 49 %. Druhou najsilnejšou zložkou sú výskumné kapacity vo vysokoškolskom sektore (36 %) a najnižší podiel tvoria pracovníci štátneho sektora (14 %).

Regionálne rozdelenie potvrdzuje prioritné postavenie Bratislavského regiónu, kde je sústredená takmer polovica (47 %) výskumnej kapacity Slovenska. Na ostatnom území Slovenska je rovnomerná dostupnosť k výskumným kapacitám, najmä v tých častiach, kde sú skoncentrované priemyselné konglomeráty a etablované príslušné univerzity.

Z hľadiska kvalitatívnych zmien nedošlo v štruktúre organizácií a pracovísk VaV v SR k očakávanému posunu. Vytvorené centrá excelentnosti predstavujú pilotné riešenia, ktoré by mali v čo najkratšom čase prerásť do siete národných centier excelentnosti. Pri ich zriaďovaní sa treba usilovať najmä o prekročenie horizontu jednej vedeckej inštitúcie a zabezpečiť centrálnu podporu špičkového laboratórneho a experimentálneho vybavenia.

Obdobne špecifické zoskupenia partnerov výskumu, vzdelávania, realizácie a marketingu, ktoré sa po roku 2000 intenzívne vytvárajú v krajinách EÚ, nenašli väčšiu odozvu v rámci neštandardných riešiteľských štruktúr na Slovensku. Aj v tomto smere naďalej pretrváva nežiaduca izolovanosť vo výskumnej spolupráci organizácií a pracovísk jednotlivých sektorov vedy a techniky na Slovensku.

Budovanie infraštruktúry VaV postupuje na Slovensku diferencovane. Zaostáva najmä zriaďovanie vedecko-technických parkov. Aktivity v tejto oblasti nie sú na Slovensku koordinované a v súčasnosti je oficiálne deklarovaný vznik vedecko-technických parkov len v rámci diverzifikácie aktivít ŽU Žilina a TU Košice.

Adekvátne k postupom realizovaným v rámci EÚ sa na Slovensku rozvíja vytváranie regionálnych centier pre podnikateľov. Vytvorená sieť Regionálnych poradenských a informačných centier (RPIC), Podnikateľských a inovačných centier (BIC), Centier prvého kontaktu (CPK) a podnikateľských inkubátorov (PI) predstavuje celkovo 30 subjektov, ktoré prispievajú k transferu poznatkov vedy a techniky do komerčnej sféry.

Postupne sa na Slovensku etablovali aj nové inštitúcie sprostredkujúce financovanie VaV. V prvej etape to boli: Vedecká grantová agentúra MŠ SR a SAV (VEGA), Agentúra na podporu vedy a techniky (APVT) a Inovačný fond n. f. (IF n. f.), ktoré umožnili uplatňovať súťažný princíp pri získavaní štátnej podpory resp. mimorozpočtových zdrojov na vedecké granty a výskumné projekty. V spojení s využívaním predvstupových a povstupových fondov EÚ sa medzi inštitúcie sprostredkujúce financovanie VaV zaradili ďalšie dve agentúry – Slovenská energetická agentúra (SEA) a Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania (NARMSP). Inštitúcie sprostredkujúce financovanie VaV významne prispeli k zvyšovaniu podielu účelového financovania VaV na Slovensku.

Závažné sú zistenia charakterizujúce výdavky na vedy a techniku. Aj keď absolútna hodnota celkových výdavkov na vedy a techniku na Slovensku sa po roku 2000 stabilizovala na úrovni 6,4 mld Sk, podiel týchto výdavkov z vytvoreného HDP má dlhodobu klesajúcu tendenciu. Dosiahnutý parameter 0,58 % z HDP v roku 2002 výrazne zaostáva za úrovňou dosahovanou v ekonomikách krajín V 4 a nedosahuje ani tretinovú úroveň priemernej hodnoty členských štátov EÚ (1,94 % z HDP). Slovensko sa v tomto smere zaradilo medzi zaostávajúce krajiny Spoločenstva. V prípade, že v najbližšom období nedôjde k zásadným zmenám v podpore financovania VaV zo štátneho rozpočtu i z mimorozpočtových zdrojov, nie je možné očakávať výraznejšie znižovanie technologickú a inovačnú medzery Slovenska.

Rovnako ako zdroj poznatkov (výskum a vývoj) je pre inovačný rozvoj dôležitý aj **transfer a difúzia technologického pokroku**. Významnú úlohu v tejto oblasti zohrávajú nadnárodné korporácie. V súčasnej etape globalizácie dochádza nielen k presúvaniu pracovných miest v oblasti montážnych prác, ale aj k presunu výskumu a vývoja mimo materských firiem, ktoré sú rozmiestnené predovšetkým v krajinách s dostatočným vedeckovýskumným potenciálom. Príkladom je farmaceutický a informačný priemysel. Z analýzy 500 najväčších podnikov USA, Japonska a Európy vyplýva, že v roku 1982 umiestnili tieto podniky v zahraničí 12 % svojich výskumných pracovísk, v roku 1989 to už bolo 40 %. Za sedem rokov sa podiel zahraničného výskumu na celkovom výskume podnikov viac ako strojnásobil. Nadnárodné korporácie si zároveň stále vo väč-

šej miere objednávajú aplikovaný výskum v menších externých firmách, ktoré rozpracúvajú výsledky základného výskumu do technologickej podoby. Aj keď tento proces je v jednotlivých odvetviach diferencovaný, celkove sa stáva významnou súčasťou procesu outsourcingu v celosvetovom rozmere.

Využívanie externých výskumných pracovísk sa stáva dôležitou súčasťou investičných stimulov a lákadlom na prítiahnutie zahraničného kapitálu. Takýto vývoj umožňuje zvyšovať pridanú hodnotu generovanú v hostiteľskej krajine, a zároveň znižovať náklady vlastného výskumu nadnárodnej firmy. Využitie informačných technológií a globálnej logistiky takto zásadným spôsobom znižuje celkovú výšku nákladov veľkých nadnárodných firiem na vedu a výskum. V slovenských podmienkach by ponuka domáceho výskumu a jeho aktivít mohla byť dôležitým faktorom pri rozhodovaní strategických investorov. Analýzy ukázali, že slovenská výskumná základňa je rovnako kvalitná ako výskum v starých členských štátoch. Problémom však zostáva jeho finančné zabezpečenie.

Zásadný význam pre technologický a inovačný rozvoj má **proinovačne orientované podnikateľské prostredie**. Je súhrnom pôsobenia politických, spoločenských, ekonomických a právnych faktorov, ako aj pôsobenia infraštruktúrnych, prírodných a ďalších podmienok ovplyvňujúcich rozhodovanie a činnosť ekonomických subjektov. Pre potreby národohospodárskej analýzy sa identifikovali dve základné vrstvy podnikateľského prostredia, a to makroprostredie a mikroprostredie.

Ako ukázala analýza, bariéry technologicko-inovačného rozvoja späté s makroekonomickým prostredím v SR sú spojené najmä s nedokončenosťou transformácie v niektorých oblastiach (segment stratových podnikov, nízka intenzita súťaženía v niektorých odvetviach, nevýkonný kapitálový trh) a s deformáciou ekonomiky (konzervovanie zdedených štruktúr, oneskorená reštrukturalizácia podnikov a ich znehodnocovanie).

Podpora technologického rozvoja zo strany makroekonomického prostredia si vyžaduje viaceré opatrenia. Na prvom mieste možno uviesť znižovanie miery externých rizík potrebné najmä na inovatívne podnikanie, ktoré si vyžaduje dlhodobejšiu predvídateľnosť vývoja makroekonomického prostredia z hľadiska zabezpečenia návratnosti investícií, možnosti spoľahlivých kalkulácií atď. Miera externých rizík spätých s prostredím je v ekonomike SR stále vyššia ako vo vyspelejších ekonomikách krajín EÚ. Posilňujú ju aj riziká diskontinuity v hospodárskej politike. Pretrvávanie niektorých transformačných deformácií môže tiež spôsobiť nepredvídaný odklon reálneho vývoja ekonomiky od prognózovanej trajektórie a zapríčiniť rôzne šoky, aj keď toto riziko postupne klesá.

Problémy spojené so zlepšovaním mikroprostredia súvisia predovšetkým so subjektmi, ktoré tvoria bezprostredné okolie podniku, ako sú dodávatelia, sprostredkovatelia, zákazníci a ďalšie subjekty, s ktorými je podnik v interakcii. V rámci výskumu sa identifikovalo viac faktorov, ktoré ovplyvňujú kvalitu proinovačne orientovaného podnikateľského prostredia.

Vo finančnej oblasti je to zlepšenie dostupnosti financií na podnikanie jednak vytváraním priaznivých podmienok pre subjekty schopné poskytnúť zárodkový, prevádzkový a rozvojový kapitál, jednak zriadením účelového podporného fondu, znižovaním odvodového zaťaženia, odpisovou politikou a pod. Nedostatok domácich finančných prostriedkov značne limitujú možnosti tak štátneho rozpočtu, ako aj podnikov. Situáciu nepomáha riešiť ani kapitálový trh, ktorému chýba dostatočná likvidita a výkonnosť. Neponúka investorom dostatočne široký výber investičných nástrojov. Nízka likvidita pôsobí negatívne na potenciálnych investorov, ktorí by chceli investovať na primárnom trhu, pretože sa obávajú, že na nelikvidnom trhu nebude možné s investičnými nástrojmi obchodovať. Existujúci kapitálový trh na Slovensku neponúka a v blízkej budúcnosti pravdepodobne ani neponúkne inovatívnym firmám väčšie možnosti financovať inovatívne projekty. Schválená koncepcia daňovej reformy taktiež neráta s možnosťou daňových úľav, resp. odpočítateľných položiek pre firmy investujúce časť zisku do vedy, výskumu a inovácií. Vysoké sú transakčné náklady spojené s patentovaním, ktoré presahujú možnosti slovenských vynálezcov. Zjednodušenie aj zlacnenie možno očakávať od prijatia koncepcie patentovej ochrany v rámci všetkých krajín EÚ.

Nové trendy v oblasti financovania inovácií možno v súčasnosti pozorovať v rámci jednotlivých členských štátov EÚ. Klesá úloha priamej finančnej podpory podnikov, mierne sa zvyšuje podiel fiškálnych nástrojov a podpora pre začínajúce inovatívne firmy. Prejavuje sa snaha o zjednoduše-

nie a konsolidáciu všetkých administratívnych nástrojov a úkonov spojených s podporou malých a stredných podnikov. Opatrenia v oblasti financovania inovácií vykazujú pomerne vysokú stabilitu. Nedochádza tu k výrazným zmenám v smere ich pôsobenia, skôr v spôsobe ich realizácie.

Dôležitú súčasť priaznivého podnikateľského prostredia tvorí aj transparentný, nekomplikovaný a menej prácny styk medzi orgánmi vlády a podnikateľskou sférou. V tomto smere je žiaduce urýchliť aj implementáciu informačno-komunikačných technológií do vládnej administratívy (e-Government). Rovnako je žiaduci rozvoj verejných služieb podporujúcich inovatívne podnikanie, osobitne malých a stredných podnikov.

Pokiaľ ide o situáciu na trhu práce, *pôsobenie nových technológií na zamestnanosť* je protirečivé. Okrem nových segmentov výroby dochádza aj k uvoľňovaniu pracovných síl z existujúcich výrobných. Zatiaľ čo v európskych krajinách pozorovať trend rastu podielu nákladov na rast kvalifikácie pracovných síl z celkových nákladov práce, na Slovensku je to naopak. V roku 2002 oproti predchádzajúcemu roku poklesol podiel týchto nákladov z 0,72 % na 0,53 %.

Trh práce patrí v ekonomike k oblastiam, v ktorých sa nemožno spoliehať iba na pôsobenie trhového mechanizmu. Výskum potvrdil, že štrukturálne zmeny v prospech spracovateľských odvetví priemyslu podľa technologickej úrovne ešte nemusia automaticky viesť k vyšším mzdám, ak sa na Slovensku budú hromadiť len tie fázy výrobných procesov, ktoré majú nižšie nároky na kvalifikované pracovné sily a výskumné činnosti. Napríklad v spracovateľskom priemysle v roku 2002 ešte stále priemerné mzdy v skupine odvetví so stredne nízkymi technológiami predstihovali priemerné mzdy v skupine odvetví stredne vysokých technológií a dokonca aj v skupine vysokých technológií. Priemerná úroveň miezd a nákladov práce vyjadrená v eurách je najnižšia z krajín V 4. Rovnako vysoká je miera nezamestnanosti, v ktorej je Slovensko spomedzi krajín OECD na druhom mieste za Poľskom (rok 2003). Výdavky na aktívnu politiku zamestnanosti výraznejšie zaostávajú za väčšinou európskych krajín. Ak vychádzame z údajov roku 2002 a zo skúseností krajín EÚ, Slovensko by na zníženie miery nezamestnanosti o 1 percento v rámci aktívnej politiky zamestnanosti muselo vydať 5,7-krát viac, než v uvedenom roku vydalo.

Rozvoj regiónov SR vykazuje z hľadiska technologického a inovačného rozvoja veľké rozdiely. Dominantné postavenie voči všetkým ostatným krajom zaujíma Bratislavský kraj. Analýza 15 vybraných ukazovateľov ekonomickej výkonnosti a inovačného potenciálu ukázala, že Bratislavský kraj sa na prvej pozícii umiestnil v 12 ukazovateľoch. Druhú a tretiu priečku zaujali Trnavský a Košický kraj. Najhoršiu pozíciu mal Prešovský kraj, ktorý sa umiestnil v 7 ukazovateľoch na poslednom mieste. Predposledným je Nitriansky kraj.

Celkove možno konštatovať, že napredovanie v technologickom a inovačnom rozvoji je problémom všetkých krajín EÚ, aj keď na rôznej úrovni. Pozornosť mu venujú nielen krajiny, ktoré sú v počiatočnom štádiu rozvoja svojho technologického a inovačného potenciálu, ale aj krajiny, ktoré v tomto smere výrazne pokročili. Viac ako v iných oblastiach tu totiž platí, že kto nenapreduje, zaostáva. Ak vyjdeme zo skúseností hospodársky vyspelých krajín, možno povedať, že ich úsilie v technologickom a inovačnom rozvoji sa zameriava hlavne na:

- cielený a programový prístup založený na vypracúvaní dlhodobých programov rozvoja vedy, výskumu, vývoja a komerčného využívania jej výsledkov v inovačnom procese, vrátane vymedzenia úlohy verejného sektora pri zabezpečení realizácie cieľov stanovených v týchto programoch;
- dôsledné vymedzenie inštitúcií zodpovedných na najvyššej vládnej úrovni za danú oblasť, spravidla vo forme rady vlády pre vednú a inovačnú politiku na čele s predsedom vlády;
- pravidelné ročné alebo viacročné hodnotenie výsledkov dosiahnutých v technologickom a inovačnom rozvoji ako základu kontinuálneho spresňovania prijatých programov a opatrení;
- podporu kooperácie medzi výskumom a podnikovou sférou;
- riešenie štruktúrnej nezamestnanosti spôsobenej rýchlym zastarávaním existujúcich profesií a vznikom nových;
- riešenie vznikajúcich regionálnych rozdielov podporovaním rozvoja lokálnych a regionálnych sietí a zhlukov;

- pestrú zmes podporných opatrení, zabezpečovaných rôznymi verejnými, poloverejnými a súkromnými inštitúciami.

Slovensko, na rozdiel od iných nových členských štátov EÚ, stojí pred naliehavou úlohou rozpracovať dlhodobú rozvojovú stratégiu zameranú na prekonanie existujúcej technologickej a inovačnej medzery. Predpokladá to však dosiahnutie spoločenského konsenzu o strategickom význame technologického a inovačného rozvoja pre dlhodobé smerovanie slovenskej ekonomiky a spoločnosti, bez ohľadu na zloženie vládnych garnitúr. Významný posun v tomto smere znamená schválená *Stratégia rozvoja konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010. Lisabonská stratégia pre Slovensko*.

5. 4 Zhodnotenie súčasného a predpokladaného budúceho vplyvu globalizácie a integrácie do EÚ na ekonomiku SR

Zhodnotiť vplyv *globalizačného a integračného SR*, načrtnúť jeho perspektívne trendy a adekvátne adaptačné stratégie je metodologicky aj empiricky náročná úloha. Týka sa globalizácie ako fenoménu, ktorý má multidisciplinárny rozmer – má svoje dimenzie nielen v ekonomike, kde jeho vplyv na firmy, spotrebiteľov a vlády je azda najhmataiteľnejší a bezprostredne si ho uvedomujeme, ale aj v sociálnej oblasti, v oblasti kultúry, politiky a ekológie, bezpečnosti, kde jeho vplyv je zjavný spravidla až po väčšom časovom odstupe. Za kľúčovú dimenziu procesu globalizácie považujeme ekonomický rozmer, ktorý má primárny a určujúci vplyv na ostatné stránky globalizácie. To, pravda, neznamená, že ich spätné pôsobenie na globalizáciu ekonomických procesov by bolo zanedbateľné.

Globalizácia ako dynamický multidimenzionálny proces sa opodstatnene považuje za snád' najvplyvnejšiu silu určujúcu budúcnosť našej planéty. V záujme jej realistickej reflexie si vynútila viaceré zásadné metodologické inovácie v ekonomickom výskume v chápaní vzťahu národného hospodárstva a svetovej ekonomiky, významu priestorovej dimenzie rozvoja, existenčnej spätosti ekonomickej, sociálnej a ekologickej dimenzie trvalej udržateľnosti rozvoja.

Na základe zovšeobecnenia poznatkov o doterajšom priebehu globalizačných procesov a hlavných prúdov ich odrazu v teórii sa v štúdiu identifikovali bázické oblasti, v ktorých sa formujú základné podmienky a prebiehajú procesy určujúce charakter globalizácie.

Prvú predstavujú prevratné zmeny spojené s technologickou a inovačnou revolúciou, kde sa vytvorili materiálne predpoklady prekonávania obmedzení času a priestoru a výrazného znižovania výrobných, dopravných a transakčných nákladov pre celoplanetárne rozvíjanie ekonomických aktivít.

Druhá bázická oblasť, v úzkej interakcii s prvou, spočíva v dynamických metamorfózach čoraz hlbšieho a flexibilnejšieho štruktúrovania deľby práce, stierajúceho rozdiely medzi formami deľby práce v rámci štátnych celkov i medzi nimi a vytvárajúceho novú – globálnu deľbu práce. Na tomto základe je možné a nevyhnutné kreovať v minulosti nepredstaviteľné organizačné formy podnikateľských aktivít a ich flexibilnú adaptáciu na podmienky dynamických, v čase a priestore diverzifikovaných komparatívnych výhod. V dôsledku toho sa nielen výrazne rozširuje rozsah medzinárodného obchodu, ale sa aj zásadne mení jeho charakter.

Globalizačné procesy vo finančnej sfére predstavujú tretiu bázickú oblasť. Rozhodujúcu úlohu tu zohráva kombinácia vplyvu informačných a komunikačných technológií, deregulačných tendencií a univerzalizácie činnosti finančných organizácií. Tým sa vytvorili podmienky na efektívnejšiu alokáciu finančných zdrojov, znižovanie transakčných nákladov a väčší komfort uskutočňovania finančných operácií. Zároveň to však prináša aj určité riziká v podobe finančných kríz.

Štvrtá bázická oblasť sa vzťahuje na zásadné inštitucionálne zmeny spojené s ďalekosiahlymi liberalizačnými a deregulačnými procesmi. Ide o zásadné kvalitatívne posuny v postavení, vo funkciách a vzájomných vzťahoch relevantných subjektov, predovšetkým transnacionálnych korporácií (TNK) a štátu, a nadväzne medzinárodných organizácií, medzištátnych integračných zoskupení, ale aj regionálnych a lokálnych orgánov.

Kvalita, intenzita a komplexnosť zmien, ktorými prechádzajú národné ekonomiky a svetová ekonomika ako celok, majú charakter globálnej reštrukturalizácie. V ňom kumulujúca sa kvantita internacionalizácie ekonomických štruktúr štátnych celkov prekračuje kritický prah a prechádza do novej kvality – do formovania globálnej celoplanetárnej štruktúry. Jej vznik znamená, že primárny a určujúci charakter a význam ekonomických vzťahov a procesov sa zvnútra štátnych celkov presúva na globálne ekonomické vzťahy a procesy, v ktorých majú kľúčovú pozíciu a vplyv predovšetkým transnacionálni „hráči“ – TNK, ale aj medzinárodné inštitúcie ako WTO, MMF a SB.

Empirická analýza v štúdiu umožnila formulovať základné charakteristické črty procesu globalizácie. Ide predovšetkým o predstih tempa rastu priamych zahraničných investícií (PZI) pred rastom obchodu, rastúci podiel TNK na HDP, medzinárodnom obchode (intrafiremný obchod) a na konfigurácii medzinárodného výrobného systému, a napokon predstih tempa rastu finančných tokov (identifikované boli portfóliové investície) pred PZI. Z tohto hľadiska empirická analýza ukázala, že začiatok fázy globalizácie v období po 2. svetovej vojne je z celosvetového pohľadu správne umiesťovať do obdobia začiatku 80. rokov minulého storočia.

Globalizácia je síce celoplanetárny jav, no v dôsledku veľkých rozdielov v úrovni ekonomického rozvoja a ďalších faktorov neprebíha rovnakým spôsobom v jednotlivých krajinách, tie nezaujmajú v nej rovnaké postavenie a nemá pre ne ani rovnaké dôsledky. Veľké rozdiely sú nielen medzi najvyspelejšími trhovými ekonomikami a rozvojovými, ale aj tranzitívnymi ekonomikami, ale v mnohých prípadoch aj v rámci týchto skupín ekonomík. Empirické údaje tiež svedčia o tom, že popri určujúcich globalizačných trendoch prebiehajú aj rôzne formy regionálnych medzištátne organizovaných integračných procesov.

Globalizácia je svojou povahou nezvratný dynamický proces, ktorý na jednej strane predstavuje kvalitatívne novú, ešte nezavŕšenú etapu vo vývoji svetovej ekonomiky, a na druhej strane je podstatnou súčasťou prechodu k novej, vyššej etape ľudskej civilizácie; v tomto procese objektívne vedľa seba existuje nové a staré – jeho zásadne progresívne smerovanie a prežívajúce ekonomické, sociálne a ekologické mechanizmy a stereotypy industriálnej etapy. V dôsledku toho je doterajší priebeh procesu globalizácie sprevádzaný aj globálnym vyostrením viacerých rozporov najmä v ekonomickej, sociálnej a ekologickej oblasti, čo sa odzrkadľuje v širokom spektre názorov – od tých, ktoré kritizujú doterajšiu podobu globalizácie, resp. jej niektoré dôsledky, až po tie, ktoré ju zásadne odmietajú. Totálne odmietanie globalizácie, ako aj jednostranná absolutizácia jej pozitívnych účinkov sú v zjavnom rozpore s realitou prebiehajúcich globalizačných procesov.

Jedným zo sprievodných, často označovaných negatívnych črt globalizačného procesu, prejavujúcich sa najmä v menej rozvinutých regiónoch svetovej ekonomiky, sú divergenčné tendencie v ekonomickom raste a v ekonomickej úrovni vôbec. Názory na tento vplyv procesu globalizácie sú rozporné. Jeden prúd týchto názorov tvrdí, že globalizácia, ktorá sa opiera o neoliberalný prístup k rozvoju svetovej ekonomiky, vedie k medziregionálnej a medzinárodnej konvergencii ekonomickej úrovne. Druhý prúd v dôsledku nedokonalnej konkurencie spochybňuje tézu neoliberalov nielen nízkou koreláciou medzi globalizačnými trendmi a ekonomickým rastom a nedôsledným plnením liberalizačných záväzkov (zlyhaním trhu), ale aj značne nerovnomerným rozdeľovaním ziskov z globalizácie.

Práve tento druhý názorový prúd je v mnohých smeroch ideovým zdrojom odmietania globalizácie vôbec. Výskum, opierajúc sa o názory niektorých kritikov neoliberalného konceptu globalizácie na jednej strane a o prevažne pozitívny vplyv globalizačných tlakov na ekonomiku rozvinutých krajín na strane druhej, sa prikláňa k prístupu, aby globalizácia nebola hnaná iba trhovými silami, ale aby bola globálne koordinovaná a regulovaná pri participácii národných štátov. To vedie skôr k využitiu príležitostí a výziev medzinárodných ekonomických zmien než k ústupu ich tlaku, skôr k stratégii adaptácie než ku konvergencii k neoklasickému modelu. V tomto zmysle je formulovaný aj cieľ štúdie, ktorý je zameraný vlastne na otázku, do akej miery je Slovenská republika vtiahnutá do procesu globalizácie a aké by mali byť strategické priority v tomto smere vzhľadom na isté riziká.

Možno konštatovať, že v slovenskej ekonomike sa začali výraznejšie prejavovať základné charakteristické črty globalizácie v podstate ukončením procesu transformácie. Týka sa to najmä otvorenosti ekonomiky, a čiastočne aj prílevu PZI. Nedostatočne sa však javí využitie pozitívnych črt globalizácie v niektorých štruktúrnych charakteristikách medzinárodného obchodu, PZI, medziná-

rodnej výrobnjej kooperácie a špecializácie, TNK, MSP, celkovej konkurencieschopnosti a kapitálového trhu, najmä pri porovnaní s vyspelými malými ekonomikami EÚ. Tieto krajiny môžu byť určitým vzorom, ako možno dosahovať progresívne parametre ekonomiky v podmienkach, alebo práve vďaka procesu globalizácie.

Na objekte medzinárodného obchodu s tovarmi bolo možné identifikovať celý rad ďalších črt, charakteristických pre fázu globalizácie. Predovšetkým sa empiricky potvrdila hypotéza odklonu od prevažne interodvetvového obchodu charakteristického pre fázu tradičného obchodu a regionálnej obchodnej integrácie k intraodvetvovému obchodu, ktorý prevažuje vo fáze globalizácie. Slovensko v tejto charakteristike napriek významnému posunu v posledných rokoch mieru intraodvetvového obchodu malých vyspelých krajín EÚ ešte nedosahuje.

Ďalšou charakteristickou črtou, ktorú analýza trendov obchodu identifikovala vo fáze globalizácie, je posilnenie diferenciacie dynamiky rastu jednotlivých komodít či komoditných skupín v exporte a následné posuny v komoditnej štruktúre exportu ku komoditám s vysokou náročnosťou na ľudský kapitál, poznatky vedy a výskumu, s vysokou mierou spracovania a pridanej hodnoty. V kontexte teórie ide o posun od heckscherovského-ohlinovského typu výrobkov k schumpeterovskému typu, od relatívne technologicky stabilných výrobkov k procesu permanentnej produktovej diferenciacie, poháňanej zintenzívňujúcimi sa inováciami.

Slovenská ekonomika v niektorých prierezových pohľadoch síce tenduje k parametrom, ktoré dosahujú v prebiehajúcej globalizačnej fáze malé vyspelé krajiny EÚ, ale parametre týchto krajín, pokiaľ ide o štruktúrne posuny v exporte, ešte nedosahuje. Veľký adaptačný priestor sa ukazuje vo zvýšení exportu (a, pochopiteľne, aj v rozvinutí výroby) v tých skupinách komodít, ktoré celosvetovo „udávajú tón“ v dynamizácii obchodu.

Slovensko je netto exportérom služieb. V období 1993 – 2003 tento export rástol ročne v priemere o 5,3 % (export tovarov cca 15 %), pričom v roku 2003 tvoril zhruba 13 % z celkového exportu (tovarov a služieb). V štruktúre slovenského exportu služieb boli v roku 2002 dominujúcou kategóriou dopravné služby (42 % z celkových slovenských exportov služieb). Zatiaľ čo pri dopravných službách a službách cestovného ruchu Slovensko v roku 2002 dosahovalo kladné bilančné saldo, pri „iných komerčných službách“ bolo ich netto importérom. Porovnanie s malými vyspelými krajinami EÚ ukázalo, že Slovensko má v oblasti zahraničného obchodu so službami z hľadiska dynamiky, konkurenčnej schopnosti a posunu k iným komerčným službám v budúcnosti pomerne značný priestor na adaptáciu.

Ak meriame mieru zapojenia slovenskej ekonomiky do globalizačného procesu prostredníctvom PZI, ukazovateľom stavu PZI na obyvateľa, potom Slovensko sa nachádzalo v roku 2003 sumou 1 900 USD za Českom a Maďarskom a ďaleko pod priemerom EÚ 15 (8 800 USD). V tomto ohľade má Slovenská republika stále ešte značný priestor na priblíženie sa k štandardnej úrovni porovnateľných krajín EÚ 15.

V tejto súvislosti si úloha položila dve kľúčové otázky. Prvú, či PZI napomáhajú naplňovať rozvojové ciele hostiteľských krajín? Ako uvidíme neskôr, práve preto, že medzi týmito krajinami došlo ku konvergencii HDP na obyvateľa, možno predpokladať, že k tomu v značnej miere prispeli aj PZI.

Na prínos PZI v tranzitívnych ekonomikách však nie sú názory jednoznačné. Napríklad v Slovenskej republike dosahujú lepšie výsledky spracovateľské podniky s priamymi zahraničnými investíciami ako podniky bez PZI (domáce podniky), najmä pokiaľ ide o rast zamestnanosti, exportu a čiastočne aj miezd. Podniky s PZI vykazujú vyššiu produktivitu z tržieb, avšak produktivita z pridanej hodnoty v dôsledku značných subdodávok väčšinou z dovozu a používaného systému *transfer pricing* je podstatne nižšia. Tým sa súčasne znižuje prínos PZI aj pre celkový HDP a pre príjmy štátneho rozpočtu. Pri obchodných reťazcoch sa ukazuje riziko diskriminácie domácich výrobcov v prístupe na trh (najmä poľnohospodárske a potravinárske výrobky) a porušovanie niektorých princípov sociálnej politiky hostiteľskej krajiny.

Druhá otázka sa týka kvality PZI, ich doteraz prevládajúceho „montážneho“ typu a ich ďalšieho smerovania v súvislosti so zmenou štruktúry konkurenčných výhod hostiteľských krajín. Výraznejší posun od málo sofistikovaných a kvalifikačne menej náročných výrob a služieb v rámci PZI

k sofistikovanejším a vysokonáročným výrobám a službám na ľudský kapitál bude, ako ukazuje analýza retrospektívneho vývoja PZI vo vyspelých krajinách EÚ, závisieť predovšetkým od toho, ako sa Slovensku podarí v najbližšej budúcnosti cieľavedome nahrádzať postupne miznúcu komparatívnu výhodu nízkych miezd dynamickými konkurenčnými výhodami a tak približovať domáce podmienky výroby podmienkam zahraničných investorov v ich materskej krajine. Pôjde predovšetkým o tzv. ciele vytváranie takých aktív, ako je ľudský kapitál, vedeckovýskumná infraštruktúra, dobre fungujúca inštitucionálna infraštruktúra vrátane účinného súdnictva, štandardne fungujúci finančný trh a rozvinutá technická infraštruktúra.

Pri vytváraní týchto aktív v hostiteľských krajinách, najmä rastu ich technologickej úrovne a ich participácie na svetovom výskume a vývoji zohrávajú dôležitú úlohu TNK, a to priamo (medzinárodnou diverzifikáciou) a nepriamo (transferom technológií). Analýza tiež ukázala, že stratégiou TNK v rozvinutých krajinách a aj v tranzitívnych krajinách v poslednom období bolo presadzovať sa v zahraničnom investovaní prevažne fúziami a akvizíciami. Na Slovensku predstavovali tieto formy investovania, najmä v dôsledku dokončovania privatizácie, až tri štvrtiny celkového prílevu PZI v rokoch 2001 – 2003. Naopak v rozvojových krajinách doteraz prevládali investície na „zelenej lúke“, čo prebieha po dození privatizačných investícií aj na Slovensku.

Aj napriek značnému úsiliu, vynaloženému za 15 rokov transformácie, na Slovensku nenastal výrazný posun v rozvoji MSP. Jediná medzera, ktorú sa podarilo odstrániť, a kde sa Slovensko zaradilo do globálneho trendu v tejto oblasti, je podiel MSP na celkovom počte podnikov v krajine. Oveľa menší podiel však zaznamenávajú slovenské MSP práve v oblasti, ktorá je z hľadiska znalostnej ekonomiky veľmi dôležitá a tou je oblasť inovácií. Kým MSP v EÚ hrajú v inováciách dôležitú úlohu, podiel MSP s inovačnou aktivitou v SR je iba zlomkový. Veľmi slabú pozíciu majú slovenské MSP aj ako medzinárodní hráči, teda v oblasti exportu a PZI. Kým v EÚ z celkových tržieb exportujú až 85 %, na Slovensku je to iba necelá štvrtina.

Slovensko je zo zahraničnoobchodného hľadiska v ťažiskovom sektore exportu – v spracovateľskom priemysle, celkove konkurencieschopné. Vcelku sa mu darí v tomto sektore dosahovať prebytok obchodnej bilancie. Je to však predovšetkým vo faktorovo náročných komoditách (odvetviach), zatiaľ čo táto črta je v rozvinutých malých krajinách EÚ menej zastúpená, a naopak, tieto krajiny sú oproti Slovensku viac konkurenčne schopné v komoditách vysokonáročných na vedecké poznatky a kvalifikovanú prácu. Súvisí to s už uvedeným nízkym zastúpením celosvetovo najdynamickejších komodít v slovenskom exporte a výrobe.

Analýza tiež ukázala, že hlavný problém medzinárodnej konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky je nie v schopnosti predať, ale v tom, za akú cenu túto schopnosť slovenskí výrobcovia a exportéri realizujú. Treba povedať, že je to v podstate za cenu nízkych miezd a nízkej hodnoty meny, a teda za cenu relatívne nízkeho prínosu exportu k rastu životnej úrovne obyvateľov.

V záujme obmedzenia rizika na finančných trhoch sa usiluje o vytvorenie jednotného európskeho finančného trhu, o vytvorenie a koordináciu kontrolných a korekčných mechanizmov vytvorením integrovaných dozorov nad peňažným, kapitálovým a poisťným trhom na národnej úrovni a o integráciu jednotlivých kapitálových trhov.

Pre veľkú časť kapitálových trhov strednej Európy je typické, že existuje iba malá skupina podnikov, ktoré sú kótované na národných burzách a ktoré môžu byť medzinárodne obchodovateľné. Tu kľúčovú úlohu zohráva veľkosť národných ekonomík. Napríklad Poľsko a Česká republika majú významné kapitálové burzy, na druhej strane v Slovenskej republike alebo v Maďarsku národné burzy hrajú iba minimálnu úlohu. Reálna hodnota podnikov, ktoré sú kótované na burzách, je mimoriadne malá. Na slovenskom kapitálovom trhu je kótovaných iba 38 slovenských podnikov. Na druhej strane, prevažná väčšina podnikov, ktoré vznikli vo väzbe na zahraničné investície, využíva svetové kapitálové trhy. To vlastne znamená, že v strednej Európe národné kapitálové trhy hrajú minimálnu úlohu.

Významným nástrojom procesu globalizácie je medzinárodná menová integrácia. Zatiaľ čo bretonwoodsky menový systém sa postupne ukázal byť prekážkou globalizačných trendov, európska menová integrácia s relatívne stabilným kurzom sa v rámci EÚ považuje za pozitívny počin pre

proces globalizácie. V štúdiu sa skúma otázka, aký vplyv bude mať nominálna konvergencia najmä na vývoj menej rozvinutých ekonomík EÚ v kontexte reálnej konvergenencie.

Opodstatnenosť medzinárodnej migrácie pracovných síl v procese globalizácie vyplýva nielen z teoretického základu nových teórií medzinárodného obchodu, zahrňujúcich do medzinárodných tokov okrem pohybu tovarov a služieb aj pohyb výrobných faktorov, ale aj z reálnej funkcie, ktorú plní v procese reálnej konvergenencie ekonomík. Zdá sa však, že pomalosť dôchodkovo-konvergenčných trendov, prípadné divergenčné tendencie v procese globalizácie, úloha migrácie v stabilizácii menových únií, trendy starnutia obyvateľstva, únik mozgov a nelegálna migrácia budú význam problematiky medzinárodnej migrácie zvyšovať.

Synchronizácia hospodárskych cyklov je jedným z dôležitých kritérií reálnej konvergenencie podľa optimálnej menovej oblasti a faktorom, ktorý bezpochyby ovplyvňuje dynamiku globalizácie. Slovensko sa na procese synchronizácie hospodárskych cyklov zúčastňuje predovšetkým v rámci tranzitívnych ekonomík V 4 a EÚ, pričom hlavnými nositeľmi jeho ekonomickej integrácie a synchronizácie sú zahraničný obchod a prechod na spoločnú menu euro. Vo všeobecnosti sa cyklický vývoj HDP ekonomík V 4 aj napriek väčšiemu kolísaniu zhoduje s vývojom konjunktúry v EÚ. Najvýraznejšími charakteristikami prebiehajúcej konvergenencie medzi týmito ekonomikami a hospodárskym cyklom Európskej únie sú rastúca otvorenosť ekonomík a hodnota cezhraničnej obchodnej výmeny.

Analýza a syntéza javov globalizačného procesu v slovenskej ekonomike vedú k záveru, že východiskom a základom **adaptačnej stratégie je zabezpečenie podstatného rastu produktivity**. Tá sa ukazuje byť centrálnym bodom rozvoja celej ekonomiky a procesu ekonomicko-sociálneho dobiehania vyspelých ekonomík.

Realizácia tejto centrálnej strategickej priority vyžaduje omnoho viac ako doteraz podporovať v slovenskej ekonomike *technologické inovácie*. Ide o to, či Slovensko má byť v tomto smere tak ako doteraz závislé od transferu technológií, napríklad prostredníctvom PZI a prípadne licencií, alebo či sa má tento zdroj postupne relatívne utlmovať v prospech vlastných inovácií. Podľa skúseností z vyspelých krajín treba udržať obidve možnosti, avšak s tým, aby sa dosiahla v čo najkratšom čase určitá rovnováha medzi nimi, ktorá zatiaľ chýba. Prevláda transfer technológií prostredníctvom PZI, i keď v obidvoch uvedených možnostiach má Slovensko oproti vyspelým krajinám a aj väčšine krajín V 4 značné deficity. Nízka technologická úroveň domácich podnikov býva často bariérou pre ich zahraničné investovanie s cieľom využiť nákladové komparatívne výhody potenciálnych hostiteľských krajín, lebo tieto krajiny sa usilujú získať takého investora, ktorý je na svetovom trhu aj kvalitatívne konkurencieschopný.

Preto za druhú strategickú prioritu adaptácie na globalizačné trendy považujeme sústredenú *podporu investícií do vzdelania a tvorby nových poznatkov* (ľudský kapitál a rozvoj vedy a výskumu), *do rozvoja inovačnej infraštruktúry* vo forme technologicko-vedeckých parkov (s prepojením na podnikovú sféru, prípadne na výskumné centrá zahraničných TNK) a *do informačných a komunikačných technológií*.

Pokiaľ ide o PZI, pri ich lákaní do ekonomiky SR sa skôr ako transfer technológií a kvalitatívny prínos pre ekonomiku zdôrazňuje prioritný záujem o prínos pre zamestnanosť. Perspektívne, v závislosti od zlepšovania situácie v tvorbe dynamických konkurenčných výhod, by sa mali uprednostňovať potenciálni investori z hľadiska úrovne technológií, náročnosti príslušnej ekonomickej aktivity na vedecké poznatky a vysokokvalifikovanú prácu a prínosu pre udržiavanie vyváženej diverzifikovanosti výrobnéj štruktúry, najmä v spracovateľskom priemysle, a vyvážený regionálny rozvoj. V budúcnosti sa treba zamerať nielen na veľkých, ale aj na menších investorov (TNK) a nesústredovať sa len na zapájanie MSP do rozvoja cez subdodávateľský systém pre veľké PZI na Slovensku.

Z pohľadu regionálneho umiestňovania PZI nadobúda na význame potreba cieľavedomého zakladania rozvojových pólov a klastrov, a teda regionálneho rozprestierania dynamických konkurenčných výhod. Práve regionálna dimenzia rozvoja ekonomiky danej krajiny obohacuje dynamické konkurenčné výhody o tzv. *aglomeračné úspory*, ktorých koncept môže poskytnúť teoretické zá-

zemie aj nastaveniu regionálnych investičných stimulov a v širšom kontexte aj riešeniu problému objektivizácie finančných vzťahov medzi centrálnym s regionálnymi rozpočtami.

Celkove sa teda ukazuje vhodným a nevyhnutným rozpracovať uvedené problémy budúceho vývoja PZI do uceleného *strategického konceptu*.

V oblasti medzinárodných finančných tokov možno očakávať postupné rozšírenie a využívanie slovenského kapitálového aj peňažného trhu. Preto strategické úlohy v tejto oblasti by sa mali viac zamerať na účasť Slovenska v budúcom jednotnom európskom finančnom trhu vrátane kapitálového trhu.

Skutočnosť, že EMÚ je nezrelou menovou úniou s asymetrickou štruktúrou (najmä s oddelenými trhmi práce), v ktorej absentuje mechanizmus hospodárskopolitickej koordinácie a fiškálna solidarita, pričom narastá jej ekonomická heterogénnosť, by mala byť podnetom k určitej *korekcii časovania vstupu SR do ERM II a následne do EMÚ*.

V oblasti migračných tokov sa ukazuje na základe zahraničných skúseností potreba strategicky sa pripraviť na riešenie problému tzv. *úniku mozgov* a najmä na stimuláciu ich udržania a návratu do domácej ekonomiky. Malo by ísť o prípravu špecifických motivujúcich programov, zameraných na zvýhodnenie podmienok účasti na vedeckých „high tech“ projektoch a ich aplikácii v domácich malých a stredných podnikoch.

6. PREHĽAD O ČERPANÍ FINANČNÝCH PROSTRIEDKOV ZO ŠTÁTNEHO ROZPOČTU (V TIS. SK)

		2003	2004	2005	Spolu
P.	Položka	I. a II. etapa	III. etapa	IV. etapa	
a.	b.	c.	d.	f.	g.
1	Náklady obstarania celkom (r. 02 + r. 03)	978	760	421	2 159
2	Spotreba materiálu	628	334	285	1 247
3	Služby	350	426	136	912
4	v tom: Výskum a vývoj	255	152		407
5	z toho: Rozpočtové organizácie	0	0	0	0
6	Náklady spracovania celkom (r. 07 + r. 08 + r. 09 + r. 13)	2 392	1 978	2 782	7 152
7	Mzdové náklady vrátane ostatných mzdových nákladov + cieľ. odmeny	1 411	1 323	1 761	4 495
8	Náklady na zdravotné a sociálne poistenie a príspevok NÚP	536	257	620	1 413
9	Ostatné priame náklady	70	84	90	244
10	z toho: Cestovné tuzemské	10	12	0	22
11	Cestovné zahraničné	60	72	90	222
12	Odpisy	0	0	0	0
13	Nepriame (režijné) náklady celkom (r. 14 až r. 19)	375	314	311	1 000
14	z toho: Spotreba materiálu	100	53	101	254
15	Spotreba energie	50	119	26	195
16	Mzdové náklady	0	0		31
17	Náklady na zdravotné a sociálne poistenie vrát. prisp. NÚP	0	0	11	11
18	Odpisy	225	128	100	453
19	Ostatné nepriame náklady	0	14	42	56
20	Celkové náklady (r. 01 + r. 06)	3 370	2 738	3 203	9 311
21	Celkom bez výdavkov rozpočtových organizácií (r. 20 - r. 05)	3 370	2 738	3 203	9 311
22	Zisk				
23	Cena riešenia bez DPH				
24	Daň z pridanej hodnoty (DPH)				
25	Cena riešenia vrátane DPH (r. 23 + r. 24)				
26	Kapitálové výdavky celkom (r. 27 + r. 28)				
27	z toho: Na obstaranie nehmotného investičného majetku				
28	Na obstaranie hmotného investičného majetku				
	Pôvodne predpokladaný rozpočet	3 534	3 900	4 388	11 822
	Krátenie finančných prostriedkov oproti pôvodnému rozpočtu	-164	-1 162	-1 185	-2 511

7. UKAZOVATELE VÝSTUPOV RIEŠENEJ ÚLOHY A JEJ SPOLOČENSKO-HOSPODÁRSKY DOPAD

Evidenčné číslo úlohy: 2003 - SP 51/028 06 00/028 06 05 - 2003	Termín riešenia: od 01.08.2003 do 31.12.2005
Dodávateľ riešenia: Ekonomický ústav SAV	
Názov štátneho programu: Účasť spoločenských vied na rozvoji spoločnosti	
Názov úlohy: Globalizácia, integrácia a zavŕšenie transformácie – určujúce smery hospodárskeho rozvoja Slovenska a vytváranie ekonomických predpokladov modernizácie slovenskej spoločnosti.	
I. Kategória – publikácie vzniknuté v rámci riešenie úlohy	
<i>Vedecké monografie vydané v domácich vydavateľstvách</i>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. ŠIKULA, M. a kol.: Determinanty formovania priemyselnej politiky v podmienkach globalizácie a integrácie. Bratislava: ÚSSE SAV 2003. 166 s. ISBN 80-7144-154-1. 2. OKÁLI, I. a kol.: Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV 2004. 352 s. ISBN 80-7144-140-6. 3. WORKIE, T. M. a kol.: Vplyv informačných technológií na ekonomický rast a zamestnanosť: teoretické a empirické pohľady (s aplikáciou na efekty komerčného modelu Microsoft Slovakia na slovenskú ekonomiku). Bratislava, Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV 2004. 92 s. ISBN 80-7144-141-4. 4. MORVAY, K. a kol. Transformácia ekonomiky: skúsenosti Slovenska. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky 2005. 328 s. ISBN 80-7144-143-0. 5. KLAS, A. a kol.: Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV 2005. 390 s. ISBN 80-7144-147-3. 6. STANĚK, P.: Fakty a mýty globalizácie: vybrané aspekty. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm 2005. 319 s. ISBN 80-225-2016-0. 7. OUTRATA, R. a kol.: Globalizácia a slovenská ekonomika. Bratislava: Ekonomický ústav SAV 2006. 378 s. ISBN 80-7144-150-3 	
<i>Odborné monografie vydané v domácich vydavateľstvách</i>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. OBADI, S. M.: Integračné zoskupenie juhovýchodnej Ázie a zahraničnoobchodné vzťahy so Slovenskom a s Európskou úniou. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV 2004. 85 s. ISBN 80-7144-142-2. 	
<i>Kapitoly vo vedeckých monografiách vydané v zahraničných vydavateľstvách</i>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. BRZICA, D.: Outsiders Becoming Insiders? Role of Education and Technology in Recovery of Corporate Sector in EU Candidate Countries. In: RUSSO, F. – ARNOLDS, S. (eds.): Education and the Future. Knowledge, Education and Territorial Development in Central and Eastern European Countries. Urbino (Italy): Edizioni Goliardiche 2003, s. 45 – 51. ISBN 88-88171-XX-X. 2. GAJDOŠOVÁ, M.: Slovak Trade Policy After Accession to the European Union. In: GIUSTI, S. – TAJOLI, L.: Convergence in the Enlarged European Union. Milano: Egea, Istituto per Gli studi di politica internazionale, 2003. ISBN 88-238-4047-3. p. 243 – 262. 3. KOŠTA, J.: Free Labour Mobility in the Enlarged EU: The Case of Slovakia. In: GIUSTI, S. – TAJOLI, L.: Convergence in the Enlarged European Union. Milano: Egea, Istituto per Gli studi di politica internazionale, 2003. ISBN 88-238-4047-3. p. 243 – 262. 4. OKÁLI, I. - ŠIKULA, M.: Economic and Social Development in Slovakia after 1989 and Accession to the EU: Development Trends and Transformation Cycles. In: Eastern Enlargement as an All European Development Project. <i>Der oeffentliche Sektor – Forschungsmemoranden</i>, 28, 2003, Heft 3 – 4, s. 52 – 57. 5. OUTRATA, R.: Foreign Direct Investment in the EU Integration Process: The Case of Slovakia. In: GIUSTI, S. – TAJOLI, L.: Convergence in the Enlarged European Union. Milano: Egea, Istituto per Gli studi di politica internazionale, 2003. ISBN 88-238-4047-3. p. 85 – 118. 6. CZIRIA, Ľ. – KOŠTA, J. Social Dialogue and EMU in Slovakia. In <i>Social Dialogue and EMU in the acceding countries</i>. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2004. ISBN 92-897-0241-9. p. 219-242. 7. OBADI, S. M.: Globalization and Competitiveness: A Comparative Analysis of Developing Coun- 	

tries vs. Industrial Countries. In: WESTERFIELD, R. E. *Current Issues in Globalization*. New York: NOVA Science Publishers, Inc. 2004, s. 25 – 40. ISBN 1-59033-811-1.

8. FRANK, K. – HVOZDÍKOVÁ, V. – KVETAN, V.: Slovakia and Cohesion Policy. In: ERIKSSON, J. et al.: *From Policy Takers to Policy Makers: Adapting EU Cohesion Policy to the Needs of the New Member States*. Stockholm: Swedish Institute for European Policy Studies, September 2005, s.158 – 183. ISBN 91-85129-27-5.
9. KOŠTA, J. – CZÍRIA, L. Slovakia: run-up to the euro-zone. In GALGÓCZI, Béla. *What price the euro? : The social impact of euro-zone accession for the new member states*. Brussels : ETUI-REHS, 2005. ISBN 2-87452-003-9. S. 219-256.

Kapitoly vo vedeckých monografiách vydané v domácich vydavateľstvách

1. IŠA, J. – OKÁLI, I. – MORVAY, K. - HLA VATÝ, E. – STANEK, P. – GABRIELOVÁ, H. – KLAS, A.: Hlavné úlohy hospodárskej politiky v podmienkach integrácie SR do Európskej únie. In: ŠIKULA, M. a kol. *Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie do Európskej únie*. Bratislava: ÚSSE SAV 2003, s. 49 – 92. ISBN 80-7144-130-9.
2. KOŠTA, J. - KVETAN, V. - STANEK, P. - AZUDO VÁ, Ľ.: Trh práce a sociálne dimenzie integrácie. In: ŠIKULA, M. a kol.: *Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie do Európskej únie*. Bratislava: ÚSSE SAV, 2003. ISBN 80-7144-130-9. s. 279 - 304.
3. MORVAY, K.: Trh práce, zamestnateľnosť a zamestnanosť. In: KOLLÁR, M. – MESEŽNIKOV, G. (eds.): *Slovensko 2003. Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky 2003, s. 83 – 92. ISBN 80-88935-57-1.
4. WORKIE, T. M.: Slovakia's Growth Performance in the Regional Context during the 1990s: An Empirical Investigation. In: SERGI, B. S. – BAGATELAS, W. T.: *The Slovak Economy and EU Membership*. Bratislava: Jura Edition 2004, s. 214-227. ISBN 80-8078-006-7.
5. BRZICA, D.: Ekonomické aspekty globálnej bezpečnosti: sociálne a technologické výzvy globalizácie. In TARASOVIČ, Vladimír. *Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia 2004-2005*. Bratislava : Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií, 2005. ISBN 80-88842-84-0. S. 645-665.
6. KOŠTA, J.: Vývoj trhu práce a sociálnej oblasti v Slovenskej republike do vstupu do Európskej únie. Bratislava : Prognostický ústav SAV, február 2005. 35 s. ISBN 0862-9137 (ISSN).

Vedecké práce v zahraničných karentovaných časopisoch

1. OUTRATA, R. – GAJDOŠOVÁ, M. – OBADI, S. M.: Zahraničnoobchodný efekt vstupu Slovenska do colnej únie Európskej únie. *Politická ekonomie*, 52, 2004, č. 3, s. 330 – 343.
2. SCHWEICKERT, R.– ŠIKULOVÁ, I.: Der Weg der Slowakei in die Europäische Union - Vom Spätstarter zum Starreformer? *Die Weltwirtschaft*, 2004, č. 4, s. 390 – 416.
3. WORKIE T. M.: An empirical exploration into the determinants of external indebtedness. *Prague Economic Paper*, 13, 2004, č. 3, s. 261 – 277.
4. WORKIE T. M.: Determinants of Growth and Convergence in Transitive Economies in the 1990s: Empirical Evidence from a Panel Data. *Prague economic papers*, 14, 2005, č. 3, s. 239 – 252.
5. WORKIE T. M.: Why Heavily Indebted Poor Countries Have Failed to Pay Their Debt? : An empirical investigation. In *Finance a úvěr*, 55, č. 3-4, 2005, s. 124-140.
6. MIKLOŠ, I.– JAKOBY, M. – MORVAY, K.: Tax Reform in the Slovak Republic. *CESifo DICE Report: Journal for Institutional Comparisons*. Vol. 3, No 3 (2005), s. 53-60.

Vedecké práce v domácich karentovaných časopisoch

1. PÁLENÍK, V. – KVETAN, V. – HRIVNÁKOVÁ, J. - ĎURAŠ, J.: Development Scenarios and Convergence of Slovak Economy Towards the European Union Average. *Ekonomický časopis*, 51, 2003, č. 9, s. 1077 –1097.
2. ŠIKULA, M.: Globálne súvislosti rozšírenia Európskej únie a konvergenčná pozícia slovenskej ekonomiky. *Ekonomický časopis*, 51, 2003, č. 6, s. 641 – 663.
3. JURÍČKOVÁ, V. – STANEK, P.: Vplyv globalizácie na vývoj zamestnanosti a implikácie pre Slovensko. *Ekonomický časopis*, 52, 2004, č. 10, s. 1188 – 1201.
4. OKÁLI, I.: Rozvojová stratégia a ciele hospodárskej politiky. *Ekonomický časopis*, 52, 2004, č. 3, s. 239 – 254.
5. OKÁLI, I. O hospodárskej politike Európskej únie aj zo slovenského pohľadu. *Ekonomický časopis*

- pis, 52, 2004, č. 4, s. 383 – 384.
6. OKÁLI, I. – GABRIELOVÁ, H. – HLAVATÝ, E. – MORVAY, K. – OTRATA, R. – FRANK, K.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2003. *Ekonomický časopis*, 52, 2004, č. 5, s. 511 – 556.
 7. ŠIKULOVÁ, I.: Štrukturálna konvergencia Slovenskej republiky k EÚ 15 – predpoklad úspešného členstva Slovenska v európskej menovej únii. *Ekonomický časopis*, 52, 2004, č. 9, s. 1064-1079.
 8. WORKIE T. M.: Measuring income per capita disparities across countries using a panel data approach. *Ekonomický časopis*, 52, 2004, č. 7, s. 801 – 819.
 9. AZUDOVÁ, L.: Vývoj sociálnej štruktúry a postavenie domácností v transformačnom procese. *Ekonomický časopis*, 53, 2005, č. 1, s. 79 – 91.
 10. BRZICA, D.: Analýza správy korporácií a procesu vlastníckych zmien v Slovenskej republike. *Ekonomický časopis*, 53, 2005, č. 1, s. 63 – 78.
 11. GABRIELOVÁ, H.: Analýza pozície slovenskej ekonomiky podľa technologickej a poznatkovej náročnosti. *Ekonomický časopis*, 53, 2005, č. 3, s. 243 – 260.
 12. GABRIELOVÁ, H.: Trendy v inovačnej výkonnosti a inovačnej politike: Európska únia a Slovensko. *Ekonomický časopis*, 53, 2005, č. 10, s. 991 – 1008.
 13. IŠA, J.: Európska menová únia po piatich rokoch. *Ekonomický časopis*, 53, 2005, č. 5, s. 499 – 510.
 14. IŠA, J.: Riziká európskej menovej únie. *Ekonomický časopis*, 53, 2005, č. 6, s. 559 – 575.
 15. JURÍČKOVÁ, V. – VOKOUN, J. – KAČÍRKOVÁ, M.: Zmeny v správaní podnikovej sféry v priebehu transformácie ekonomiky Slovenskej republiky. *Ekonomický časopis*, 53, 2005, č. 1, s. 49 – 62.
 16. KLAS, A.: Vzdelávanie v kontexte technologického rozvoja. *Ekonomický časopis*, 53, 2005, č. 10, s. 955 – 971.
 17. LUPTÁČIK, M. – ĎURAŠ, J. – HRIVNÁKOVÁ, J. – KVETAN, V. – ONDKO, P. – PÁLENÍK, V.: Formalizovaný model tranzitívnej ekonomiky Slovenska. *Ekonomický časopis*, 53, 2005, č. 1, s. 33 – 48.
 18. OBADI, S. M.: Dynamika rastu sektora informačných technológií vo svete a na Slovensku. *Ekonomický časopis*, 53, 2005, č. 3, s. 319 – 329.
 19. OKÁLI, I. – GABRIELOVÁ, H. – HLAVATÝ, E. – MORVAY, K. – OTRATA, R.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2002. *Ekonomický časopis*, 51, 2003, č. 3, s. 225 – 266.
 20. OKÁLI, Ivan - FRANK, Karol - GABRIELOVÁ, Herta - KORMANOVÁ, Ľudmila - MORVAY, Karol - OTRATA, Richard. Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2004. *Ekonomický časopis*, 53, 2005, č. 5, s. 451-498.
 21. STANĚK, P. – STANEK, V.: Globalizácia a jej sociálne súvislosti. *Ekonomický časopis*, 53, 2005, č. 2, s. 171 – 183.
 22. ŠIKULA, M.: K metodologickým východiskám ponímania fenoménu globalizácie. *Ekonomický časopis*, 53, 2005, č. 7, s. 663 – 679.

Vedecké práce v zahraničných nekarentovaných časopisoch

1. KLAS, A.: Vymedzenie a význam technologického a inovačného rozvoja. *Statistika*, 2004, č. 4, s. 287-301.

Vedecké práce v domácich nekarentovaných časopisoch

1. MORVAY, K.: Desať rokov samostatnej hospodárskej politiky: cez ilúzie k štandardným princípom. *OS Fórum občianskej spoločnosti*, 2003, 7, január, s. 35 – 41. ISSN 1335 – 2296.
2. ŠIKULA, M.: Vstup Slovenska do Európskej únie – Východiská a šance. *Biatec*, 11, 2003, č. 4, s. 16 – 20.
3. ŠIKULA, M.: Ekonomické súvislosti globalizácie. *Biatec*, 11, 2003, č. 2, s. 4 – 7.
4. ŠIKULA, M.: Globalizácia a ilúzie v prístupoch k udržateľnému rozvoju. *Životné prostredie*, 37, 2003, č. 5, s. 258 – 261.
5. AZUDOVÁ, L.: Sociálno-ekonomická situácia slovenských domácností vo svetle vstupu SR do EÚ. *Politické vedy*, 7, 2004, č. 1, s. 83 – 102.
6. AZUDOVÁ, L.: Postavenie slovenských domácností z pohľadu microcenzového šetrenia. *Politické vedy*, 7, 2004, č. 4, s. 65 – 107.

Publikované príspevky na zahraničných vedeckých konferenciách

1. IŠA, J. – ŠIKULOVÁ, I.: Fulfillment of the Convergence Criteria the Slovak Republic. In: ŽURKOVSKA K et al.: Strategy of EMU Enlargement: Background, Optimal Choices, Consequences. Warszawa: Institut Wiedzy 2004, s. 67-80. ISBN 83-89123-13-3.
2. KVETAN V. – PÁLENÍK V.: Effectiveness of Monetary Policy under Conditions of Transitive and Acceding Economy (Case of Slovak Republic). In: Forecasting Financial Markets and Economic Decision-making – FindEcon, 6. – 8. 5. 2004. Lodž 2004 [Zborník na CD]
3. OKÁLI, I.: Reálna konvergencia vo vzťahu k vývinovým trendom EÚ a jej hospodárskej politiky. In: Konvergenca nových členských štátů EU k ekonomickej úrovni vyspělých západoevropských zemí. [Sborník příspěvků z česko-slovenské vědecké konference.] Praha: Vysoká škola ekonomická 2004, s. 29 – 33. ISBN 80-245-0817-6.
4. OKÁLI, I. – FRANK, K.: *Cyclical Development and Stability Fluctuations in Transition Economies Entering the EU*. [27th CIRET Conference. Warsaw, 15. – 18. September 2004.] www.ciret.org
5. OUTRATA, R.: Konkurenčná schopnosť ekonomiky - kľúčový objekt reálnej konvergenzie v integračnom procese EÚ: na príklade Slovenska. In: Konvergenca nových členských štátů EU k ekonomickej úrovni vyspělých západoevropských zemí. [Sborník příspěvků z česko-slovenské vědecké konference.] Praha: Vysoká škola ekonomická 2004, s. 45 – 62. ISBN 80-245-0817-6.
6. ŠIKULA, M.: Knowledge Economy and Great Post-industrial Transformation. In: Management, Knowledge and EU. [Proceedings of the 23rd International Scientific Conference on Organizational Science Development. Slovenia, Portorož, March 24th–26th 2004.] Maribor: Publishing House Moderna organizacija 2004, s. 48-53. ISBN 961-232-166-3.
7. ŠIKULA, M.: Globalizácia a problémy konkurencieschopnosti EÚ. In: Konvergenca nových členských štátů EU k ekonomickej úrovni vyspělých západoevropských zemí. [Sborník příspěvků z česko-slovenské vědecké konference.] Praha: Vysoká škola ekonomická 2004, s. 13 – 17. ISBN 80-245-0817-6.
8. BRZICA, D.: Proces koncentrácie vlastníctva súvisiacej so skupinami: Analýza skupín, kontroly a foriem koncentrácie vlastníctva používaných v ČR a SR po roku 1993 (Abstrakt.) In: PALIČKA, S.: Finance a účetnictví ve vědě, výuce a praxi. [Sborník mezinárodní konference. Zlín 28. a 29. dubna 2005.] Zlín : Univerzita Tomáše Bati 2005, s. 31. ISBN 80-7318-288-2.
9. ŠIKULA, M.: Globalization and the New Role of Small and Medium Enterprises. In: KALUŽA, J. et al.: Synergy of Methodologies. [Book of Abstracts of 24th International Conference on Organizational Science Development.] Slovenia, Portorož, 16.– 18. 3. 2005, s. 104. ISBN 961-232-176-0.
10. ŠIKULOVÁ, I. – VAŠKOVÁ, V.: Nominálna a štruktúrna konvergencia v Európe z aspektu rozhodovania o zavedení jednotnej meny. In *MendelNET 2005 : Sborník příspěvků z konference studentů doktorského studia*. Brno : Ediční středisko - Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2005. ISBN 80-7302-107-2. S. 14 s. na CD-ROM.
11. VOKOUN, J.: Udržateľnosť konkurenčnej výhody. In *Konkurenceschopnosť firem : Príloková časť zborníku - elektronická verze příspěvků z mezinárodní vědecké konference*. Ostrava : Ekonomická fakulta VŠB-TU Ostrava, 8.-10.2.2005. ISBN 80-902713-6-7. 6 s. na CD-ROM.

Publikované príspevky na domácich vedeckých konferenciách

1. GABRIELOVÁ, H.: Štruktúrne zmeny v spracovateľskom priemysle SR a priemyselná politika. In: Slovensko a Európska únia z pohľadu rozvoja slovenského priemyslu. Celoštátna konferencia a diskusné fórum. [Zborník konferencie 4. – 5. 12. 2003.] Bratislava: Dom techniky 2003, s. 95 – 100. ISBN-80-233-0492-5.
2. IŠA, J.: Disputes over the Time Horizon of the Entry of New Member Countries Into the European Monetary Union. In: Monitoring Preparations of Transition Countries for EU – Accession. [5th Conference 26 - 27 April, 2003. Bratislava, Slovak Republic.] Bratislava: ÚSSE SAV, 2003, s. 173 – 184. ISBN 80-7144-132-5.
3. KLAS, A.: Poňatie technologickej a inovačnej politiky a jej štrukturalizácie. In: Slovensko a Európska únia z pohľadu rozvoja slovenského priemyslu. Celoštátna konferencia a diskusné fórum. [Zborník konferencie 4. – 5. 12. 2003.] Bratislava: Dom techniky 2003, s. 82 – 86. ISBN 80-233-0492-5.
4. KLAS, A. Informačné a komunikačné technológie ako faktor rastu znalostnej ekonomiky. [Medzinárodná konferencia ITAPA.] Bratislava 27. – 29. 10. 2003.
5. KOTOV, M. – PÁLENÍK, V.: Vplyv integrácie na vývoj segmentov ekonomiky. In: Slovensko a Európska únia z pohľadu rozvoja slovenského priemyslu. Celoštátna konferencia a diskusné fórum. [Zborník

- konferencie 4. – 5. 12. 2003.] Bratislava: Dom techniky 2003, s. 70 – 75. ISBN 80-233-0492-5.
6. OTRATA, R.: Konkurenčná schopnosť slovenského priemyslu na prahu vstupu do Európskej únie. In: Slovensko a Európska únia z pohľadu rozvoja slovenského priemyslu. Celoštátna konferencia a diskusné fórum. [Zborník konferencie 4. – 5. 12. 2003.] Bratislava: Dom techniky 2003, s. 64 – 70. ISBN 80-233-0492-5.
 7. PÁLENÍK, V. - HRIVNÁKOVÁ, J. – KVETAN, V.: Konvergencia ekonomickej úrovne a cenovej hladiny v Slovenskej republike k priemeru EÚ. In: EKOMSTAT 2003. 17. škola štatistiky. Štatistické metódy v marketingovom výskume II. Trenčianske Teplice 1. – 6. 6. 2003. [Zborník vedeckých prác.] Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2003, s.128 – 133. ISBN 80-88946-27-1.
 8. PÁLENÍK, V. - ĎURAŠ, J. - KVETAN, V.: Predpokladané trendy vývoja slovenskej ekonomiky. In: EKOMSTAT 2003. 17. škola štatistiky. Štatistické metódy v marketingovom výskume. II. Zborník vedeckých prác. Trenčianske Teplice 1. - 6. 6. 2003. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2003. ISBN 80-88946-27-1. s. 119 – 127.
 9. STANĚK, P.: Stav a vývoj podnikateľského prostredia pred vstupom SR do EÚ. In: Slovensko a Európska únia z pohľadu rozvoja slovenského priemyslu. Celoštátna konferencia a diskusné fórum. [Zborník konferencie 4. – 5. 12. 2003.] Bratislava: Dom techniky 2003, s. 76 – 81. ISBN 80-233-0492-5.
 10. ŠIKULA, M.: Convergence Position of the Slovak Economy among the Candidate Countries and Global Mega-competition. In: Monitoring Preparations of Transition Countries for EU – Accession. [5th Conference 26 - 27 April, 2003. Bratislava, Slovak Republic.] Bratislava: ÚSSE SAV, 2003, s. 61 – 74. ISBN 80-7144-132-5
 11. ŠIKULA, M.: Globálne súradnice rozšírenia EÚ. In: Globalizácia a jej sociálne-ekonomické dôsledky '03. [Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Rajecké Teplice 7. – 8. október 2003.] Žilina: EDIS 2003, s. 291 – 307. ISBN 80-8070-134-2.
 12. ŠIKULA, M.: Globálne súradnice vstupu SR do EÚ a nové výzvy pre priemyselnú politiku. In: Slovensko a Európska únia z pohľadu rozvoja slovenského priemyslu. Celoštátna konferencia a diskusné fórum. [Zborník konferencie 4. – 5. 12. 2003.] Bratislava: Dom techniky 2003, s. 47 – 51. ISBN 80-233-0492-5.
 13. ĎURAŠ, J. – KVETAN, V. – PÁLENÍK, V. Prognóza vývoja HDP a jeho zložiek užitia na roky 2004 až 2006. In *Pohľady na ekonomiku Slovenska 2004. Konferencia pod záštitou podpredsedu vlády a ministra financií SR Ivana Mikloša*, 6. 4. 2004. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2004. ISBN 80-88946-33-6. s. 23 – 27.
 14. IŠA, J.: The Risks of Slovakia's Premature Joining the Immature Monetary Union. In: National and Regional Economy V. Herľany 6. – 8. 10. 2004. Košice: Ekonomická fakulta Technickej univerzity 2004.
 15. KLAS, A.: Inovácie ako faktor konkurenčnej schopnosti. [Slovakia National Knowledge Economy Conference organized by World Bank.] Bratislava 27. 1. 2004.
<http://www.worldbank.sk/news.htm#kef>
 16. OBADI, S. M.: Zahraníčno-obchodné vzťahy SR s krajinami ASEAN a perspektívy ich rozvoja po vstupe SR do EÚ. In *Obchodné podnikanie a marketing v novom európskom hospodárskom priestore : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie pri príležitosti 35. výročia vzniku Obchodnej fakulty*. Bratislava : Ekonóm pre Obchodnú fakultu Ekonomickej univerzity, 2004. ISBN 80-225-194-9. S. 68-72.
 17. PETRÍK, B. Problematika formovania podnikateľského prostredia. In *Teoretické aspekty prierezových ekonomík II*. Bratislava: Ekonomická univerzita – Podnikovo-hospodárska fakulta Košice, 2004. ISBN 80-969181-1-7. s. 319-327
 18. ŠIKULA, M.: Nároky na adaptáciu EÚ v podmienkach globalizácie a konvergentná pozícia SR. In: [Zborník referátov z konferencie a odborných seminárov konaných v rámci 6. ročníka Dní otvorených dverí 2004.] Bratislava: Centrum ďalšieho vzdelávania Ekonomickej univerzity 2004, s. 92-104. ISBN 80-225-1890-5.
 19. ŠIKULA, M. – VINCÚR, P. Ekonomické aspekty transformácie spoločnosti. In ZAJAC, Š. a kol. *Návrh vecných a systémových priorít výskumu a vývoja. Transformácia spoločnosti*. Bratislava: Prognostický ústav SAV, 2004. s. 8-15.
 20. WORKIE T. M. Debt Overhang and Economic Growth: An econometric exploration. In *Quantitative Methods in Economics. Zborník konferencie. 2.- 4. júna 2004*. Vrt: Slovenská spoločnosť pre operačný výskum, 2004.
 21. BRZICA, D.: Changing EU' s Technological Development Strategies: Lessons to Be Learned. In: FABOVÁ, E.: EU's Ability to Compete in Global World Before and After Enlargement. [Procee-

- dings of International Conference. Bratislava June 2005.] Bratislava: Slovenská technická univerzita 2005, s. 54 – 77. ISBN 80-227-2247-2.
22. BRZICA, D.: Vplyv absencie priamych zahraničných investícií a moderných inštitúcií na technologický rozvoj a ekonomiku rozvojových krajín. In BENČ, Vladimír. *Rozvojová pomoc a spolupráca - výzvy a perspektívy : Zborník príspevkov*. Bratislava : Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, 2005. ISBN 80-8904-93-0. S. 38-47.. Spôsob prístupu: www.sfpa.sk.
 23. ĎURAŠ, J. – KVETAN, V. – ONDKO, P. – PÁLENÍK, V.: Možnosti použitia ekonometrického modelovania na popísanie procesov tranzitívnej ekonomiky: prípad Slovenskej republiky. In: CHAJDIAK, J. et al.: *Ekostat 2005. [Zborník vedeckých prác: Štatistické metódy v praxi.]* Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť máj 2005, s. 87-96. ISBN 80-88946-43-3.
 24. ĎURAŠ, J. – KVETAN, V. – MLYNEK, M. – ONDKO, P. – PÁLENÍK, V. – RADVANSKÝ, M.: Makroekonomická prognóza ekonomiky SR na roky 2005 až 2009. In CHAJDIAK, Jozef et al. *Pohľady na ekonomiku Slovenska 2005 : Zborník z konferencie*. Bratislava : Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, apríl 2005. ISBN 80-88946-41-7. S. 33- 84.
 25. IŠA, J.: The General Motives and Driving Forces for Outsourcing Activities. In: FABOVÁ, L.: *EU's Ability to Compete in Global World Before and After Enlargement. [Proceedings of International Conference. Bratislava June 2005.]* Bratislava: Slovenská technická univerzita 2005, s. 113 – 120. ISBN 80-227-2247-2.
 26. KLAS, A.: Veda, výskum a inovácie v kontexte Lisabonskej stratégie. In *Vízie a výzvy: Veda, výskum a inovácie v kontexte Lisabonskej stratégie. Bratislava, 10.2.2005 : Celoslovenská konferencia organizovaná Sekciou pre európske záležitosti Úradu vlády SR*. Bratislava : Sekcia pre európske záležitosti Úradu vlády SR, 2005. 7 s. na CD-ROM.
 27. KLAS, A.: Vzdelanie, výskum a inovácie v kontexte Lisabonskej stratégie. In *Vízie a výzvy: Veda, výskum a inovácie v kontexte Lisabonskej stratégie : regionálna konferencia, Bratislava 10. marca 2005*. Bratislava : Sekcia pre európske záležitosti Úradu vlády SR, 2005. 13 s. na CD-ROM.
 28. MORVAY, K.: *Analýza distribúcie dôchodkov v SR*. In OŠKOVÁ, S. *Hospodárska a sociálna politika SR po vstupe do EÚ : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava : Ekonóm, 2005. ISBN 80-225-2043-8. S. 95-99.
 29. PÁLENÍK, V. – ŠIKULOVÁ, I.: Rozšírenie európskej menovej únie a integrácia Slovenska do eurozóny. In: CHAJDIAK, J. et al.: *Pohľady na ekonomiku Slovenska 2005. [Konferencia.]* Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť apríl 2005, s. 38-45. ISBN 80-88946-41-7.
 30. ŠIKULA, M.: Komparatívne výhody v procese globalizácie svetovej ekonomiky. In: GREŠŠ, M.: *Aktuálne problémy svetovej ekonomiky. [Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie poriadanej pri príležitosti 75. narodenín prof. Ing. Vítazoslava Balhara, CSc.]* Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave 2005, s. 135 – 140. ISBN 80-225-1975-8.
 31. ŠIKULA, M.: Globalizácia a problémy trvalo udržateľného rozvoja. In: ŠLOSÁR, R.: *Proces globalizácie a trvalo udržateľný rozvoj ako integrálna súčasť vzdelávania. [Zborník príspevkov z rovnomennej medzinárodnej vedeckej konferencie.]* Bratislava: Ekonóm, Katedra pedagogiky Národohospodárskej fakulty EU Bratislava 2005, s. 7-14. ISBN 80-225-2039-X.
 32. ŠIKULA, M.: K aktuálnym otázkam konkurencieschopnosti v období globalizácie svetového hospodárstva. In *Česko a Slovensko v medzinárodnom obchode a podnikaní 2005: Nové obchodnopolitické prostredie SR a ČR po vstupe do EÚ*. Bratislava : Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave, 2005. ISBN 80-225-2008-X. S. 26-31.

Citácie

OKÁLI, I. a kol.: *Hospodársky vývoj na Slovensku v roku 2002*. Bratislava, ÚSSE SAV 2003.

KOLLÁR, M. - MESEŽNIKOV, G. (editori): *Slovensko 2003. Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava, Inštitút pre verejné otázky, 2003, s. 441.

IŠA, J. Disputes over the time horizon of the entry of new member countries into the EMU. Paper presented at the 5th international workshop in the framework of the Project “Monitoring Preparations of Transition Countries for EU-Accession”. Bratislava, 25 – 27 April, 2003.

ŠIKULOVÁ, I. *Pred bránami Európskej únie*. Biatec, 11, č. 11, 2003, s. 18.

ŠIKULA, M. a kol.: *Determinanty formovania priemyselnej politiky v podmienkach globalizácie a integrácie*. 1. vydanie. Bratislava : ÚSSE SAV 2003. 166 s. ISBN 80-7144-134-1.

JURÍČKOVÁ, V. *Hodnotenie transformácie z pozície podnikov*. In *Analýza a zovšeobecnenie doterajšieho priebehu transformácie slovenskej ekonomiky a postup jej zavŕšenia. [Expertízne*

- štúdie č. 55]. Bratislava, ÚSSE SAV 2004. S. 321
- MORVAY, K. Transformácia ekonomiky: skúsenosti Slovenka. Bratislava, ÚSSE SAV 2005. S. 326. ISBN 80-7144-143-0
- NEMCOVÁ E. Priemysel na prahu nového storočia – implikácie pre Slovensko. In *Ekonomický časopis*, roč. 51, č. 10, 2003, s. 185-1200
- FIFEKOVÁ, E. Predpoklady rastu výkonnosti slovenskej ekonomiky. In *Dialógy o ekonomike a riadení*, roč. 7, č. 22, s. 39, 2005
- MELIŠEK, F. Štruktúrna politika a štruktúrne zmeny v ekonomike. Bratislava, Ekonóm 2005. S. 184. ISBN 80-225-1982-0
- FIFEKOVÁ, E. Úloha nadnárodných spoločností v reštrukturalizačných procesoch. In *Hospodárska a sociálna politika SR po vstupe do EÚ*. Bratislava, Ekonóm 2005. ISBN 80-225-2034-8, S. 30
- OBADI, Saleh Mothana. Globalization and Competitiveness: A Comparative Analysis of Selected Developing Countries vs. Industrial Countries. In WESTERFIELD, Robert E. *Current Issues in Globalization*. New York : Nova Science Publishers, Inc., 2004. ISBN 1-59033-811-1. S. 25-40.
- ZORKÓCIOVÁ, O. Medzinárodný marketing- súčasné tendencie vývoja. In *Obchodné podnikanie a marketing v novom európskom hospodárskom priestore*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Mojmirovce 7.-8.októbra 2004. ISBN 80-225-1904-9. S. 118
- OKÁLI, Ivan. Rozvojová stratégia a ciele hospodárskej politiky. In *Ekonomický časopis*. Roč. 52, č.3 (2004), s. 239-254.
- GABRIELOVÁ, H. Analýza technologickej úrovne ekonomiky SR v korporácii s členskými štátmi Európskej únie. In Klas, A. Identifikácia predpokladov a možností prekonávania technologickej a inovačnej medzery SR. [Expertízne štúdie č. 59]. Bratislava, ÚSSE SAV 2004. s. 402
- OKÁLI, I. a kol.: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2002 : Štúdia bola vypracovaná na požiadanie Európskej hospodárskej komisie OSN. In *Ekonomický časopis*. 51, č.3 (2003), s.225-266.
- PÁLENÍK, V. Analytický popis správania tranzitívnej ekonomiky (prípád SR). In Morvay, K. Analýza a zovšeobecnenie doterajšieho priebehu transformácie slovenskej ekonomiky a postup jej završenia. [Expertízne štúdie č. 55]. Bratislava, ÚSSE SAV 2004. S. 317
- PÁLENÍK, V. Analytický popis správania tranzitívnej ekonomiky (prípád Slovenskej republiky). In Transformácia ekonomiky: skúsenosti Slovenka. [Monografia]. Bratislava, ÚSSE SAV 2005. S. 322. ISBN 80-7144-143-0
- KLAS, A.: Technologická a inovačná politika. In OKÁLI, I.: *Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ*. Bratislava : ÚSSE SAV, 2004. ISBN 80-7144-140-6. S. 236-256.
- GABRIELOVÁ, H. Analýza technologickej úrovne ekonomiky SR v komparácii s členskými štátmi Európskej únie. In Klas, A. Identifikácia predpokladov a možností prekonávania technologickej a inovačnej medzery SR. [Expertízne štúdie č. 59]. Bratislava, ÚSSE SAV 2004. s. 402.
- OKÁLI, I. – FRANK, K.– GABRIELOVÁ, H.– HLAVATÝ, E.– MORVAY, K.– OUTRATA, R. *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2003: štúdia vypracovaná na požiadanie Európskej hospodárskej komisie OSN*. 1. vyd. Bratislava: ÚSSE SAV, 2004. 62 s. ISBN 80-7144-136-8.
- BAČIŠIN, V. Očakávaný vývoj ekonomiky v SR. In *Profit*, 20.9.2004, s. 37-38
- GONDA, V. Slovensko na ceste do eurozóny. In *Účtovníctvo, Audítorstvo, Daňovníctvo* č. 12, s. 380, 2004
- CZÍRIA, L. Slovakia: run-up to the eurozone. In Edit.Galgóczi, B. What price the euro?. Brussels, ETUI-REHS 2005. ISBN 2-87452-003-9. s. 256
- MORVAY, Karol. *Analýza a zovšeobecnenie doterajšieho priebehu transformácie slovenskej ekonomiky a postup jej završenia: 2. etapa úlohy Globalizácia, integrácia a završenie transformácie - určujúce smery hospodárskeho rozvoja Slovenska [...]*. Bratislava: ÚSSE SAV 2004. 323 s.
- SCHWEICKERT, R. Der Weg der Slowakei in Europäische Union - Vom Spätstarter zum Starreformer? In *Die Weltwirtschaft*, Roč. -, č. 4. 2004, s. 390-416
- OKÁLI, I. – FRANK, K.– GABRIELOVÁ, H.– HLAVATÝ, E.– MORVAY, K.– OUTRATA, R. *Economic Development of Slovakia in 2003*. Bratislava : ÚSSE SAV 2004. 63 pp. ISBN 80-7144-138-4.
- SCHWEICKERT, R. Der Weg der Slowakei in Europäische Union - Vom Spätstarter zum Starreformer? In *Die Weltwirtschaft*, Roč. -, č. 4. 2004, s. 390- 416

OKÁLI, I. a kol.: *Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ*. Bratislava : Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004. 352 s. ISBN 80-7144-140-6.

VINCÚR, P. - Fifeková, E. *Stratégia sociálno-ekonomického rozvoja*. Bratislava, Sprint 2004. s. - ISBN 80-89085-30-X

NĚMEC, J. Formovanie konceptu hospodárskej politiky Slovenska v Európskej únii. In *Ekonomický časopis*, 2004, roč. 52, č. 9, s. 1163-1170, WOS 890MA

PÁLENÍK, V. Slovenská ekonomika a integrácia. In *Hospodárske noviny*, 3.11. 2004, s. 30

GABRIELOVÁ, H. Analýza pozície slovenskej ekonomiky podľa technologickej a poznatkovej náročnosti. In *Ekonomický časopis*, 2005, roč. 53, č. 3, s. 243-260

ROSICKÁ, H. Okáli, I. a kol: *Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ*. In *Politická ekonomie*, roč. 53, č. 1. s. 141-142, 2005

JURÍČKOVÁ, V. Malé a stredné podnikanie v ére globalizácie. In *Zhodnotenie súčasného a budúceho vplyvu globalizácie a integrácie do Európskej únie na ekonomiku Slovenskej republiky*. [Expertízne štúdie č. 61]. Bratislava, ÚSSE SAV 2005. s. 389.

HOREHÁJOVÁ, M. Dôchodkové reformy v EÚ. In *Hospodárska a sociálna politika SR po vstupe do EÚ*. Bratislava, *Ekonom* 2005. ISBN 80-225-2034-8, S. 217

TOKÁROVÁ, M. K niektorým problémom poskytovania štátnej pomoci v EÚ a v SR. In *Hospodárska a sociálna politika SR po vstupe do EÚ*. Bratislava, *Ekonom* 2005. ISBN 80-225-2034-8, S. 144

KOSORÍN, F. Lisabonská stratégia, výzva pre koordináciu hospodárskej politiky. In *Hospodárska a sociálna politika SR po vstupe do EÚ*. Bratislava, *Ekonom* 2005. ISBN 80-225-2034-8, S. 69

FIFEKOVÁ, E. Predpoklady rastu výkonnosti slovenskej ekonomiky. In *Dialógy o ekonomike a riadení*, roč. 7, č. 22, 2005, s. 38

MELIŠEK, I. Recenzia publikácie Okáli, I. a kol.: *Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ*. In: *Dialógy o ekonomike a riadení*, roč. 8, č. 24, s. 106-107, 2006

FIFEKOVÁ, E. Štruktúrne aspekty reálnej konvergenie SR k EÚ. In *Teoretické a praktické problémy ekonomického rastu a cyklického vývoja ekonomiky SR po vstupe do Európskej únie*. Bratislava, 3.-4.11.2005. S. 270. ISBN 80-225-2138-8

FLIEGOVÁ, M. Vývoj v oblasti výskumu a vývoja v Slovenskej republike. In *Dialógy o ekonomike a riadení*, roč. 8, č. 25, s. 46, 2006

MELIŠEK, F. Recenzie: Okáli, I. a kol. *Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v Európskej únii*. Bratislava, ÚSSE SAV, 2004, 354 s. In *Ekonomické rozhľady*, roč. 35, č. 3, s. 376-378, 2006

OKÁLI, I. a kol.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2004* : Bratislava : Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2005. 67 s. ISBN 80-7144-145-7.

JANÁČEK, K. Česká ekonomika: rok po vstupe do EU. In *Politická ekonomie*, r.53, č. 5, s.60, 2005

MORVAY, K. a kol.: *Transformácia ekonomiky: skúsenosti Slovenska*. Bratislava : ÚSSE SAV 2005. 328 s. ISBN 80-7144-143-0.

FRANK, K. Slovakia and Cohesion Policy. In *From Policy Takers to Policy Makers*. Stockholm, SIEPS 2005. s. 183. ISBN 91-85129-27-5

WORKIE TIRUNEH, Menbere. *Vplyv informačných technológií na ekonomický rast a zamestnanosť: teoretické a empirické pohľady : s aplikáciou na efekty komerčného modelu Microsoft Slovakia na slovenskú ekonomiku*. Bratislava : ÚSSE SAV 2004. 92 s. ISBN 80-7144-141-4.

ŠPÁNI, I. Investovať do sektora IT sa vyplatí. In *Hospodárske noviny*, 2. september (2004), s. 4

(jk) Výdavky na informačné technológie na Slovensku rastú. In *Pravda*, roč. 14, 2. september (2004), s. 14

(dc) SAV odporúča investície do informatiky. In *Sme*, roč. 14, 2. september (2004), s. 5

POLAKOVIČ, I. Z každej vlozenej koruny 11-halierový zisk. In *Profit*, č. 37-38, (2004), s. 54-55

ŠPÁNI, I. Príkladom by mali byť severské krajiny. In *Hospodárske noviny*, 10-12.september (2004), s. 10

- INVESTÍCIE do IT by mali v roku 2006 v SR dosiahnuť 2,93% HDP. In http://hnonline.sk/1-10040440-14844570-k04300_detail-fl. Bratislava 31. augusta 2004 (SITA)
- PRÍKLADOM by mali byť severské krajiny. Napísali o nás> o spoločnosti Microsoft. http://www.microsoft.com/slovakia/napisali_o_nas/mscorp/HN_040910_SAV.asp 10. 09. 2004
- PODĽA SAV sa nákup produktov Microsoftu sedemnásobne zhodnotil. In http://www.hnonline.sk/1-10023660-14844510-k00000_detail-30. Bratislava 31. augusta 2004 (SITA)
- VPLYV informačných technológií. In <http://.markiza.sk/?AVAMAC54193303jA7A7A9Ap8Aw016AmA7A9ArA5A...> 1.09.2004
- PARDUBSKÝ, L. V investíciách do informačných technológií zaostávame. In Národná obroda, 14. február 2005, s. 8
- BAČIŠIN, V. Vplyv informačných technológií na ekonomiku. In Domino fórum, roč. 14, č. 8, s. 7, 2005
- ODKLADAL, M. Budeme prepriať: z automobiliek na IT sektor. In Hospodárske noviny, 7. marca 2005, s. 1. (č. 45)
- GABRIELOVÁ, H. Analýza pozície slovenskej ekonomiky podľa technologickej a poznatkovej náročnosti. In Ekonomický časopis, roč. 53, č. 3, s. 243-260, 2005, WOS 9300T
- KLAS, A. Vzdelávanie v kontexte technologického rozvoja. In Ekonomický časopis, roč. 53, č. 10, s. 971, 2005, WOS 004IU
- BRZICA, D. Vplyv absencie priamych zahraničných investícií a moderných inštitúcií na technologický rozvoj a ekonomiku rozvojových krajín. In Rozvojová pomoc a spolupráca - výzvy a perspektívy. Bratislava, SFPA 2005. s. 47. ISBN 80-89041-93-0
- REMIAS, P. IT môžu ekonomiku ešte zrýchliť. In Trend, 8. decembra 2005, s. 34-35
- UHRINČAĎOVÁ, E. Predikcia medziodvetvových a odvetvových ekonomických dôsledkov spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ a jej reforiem v produkčne orientovaných a znevýhodnených oblastiach Slovenska. Bratislava, VÚEPP 2005. s. 32. ISBN 80-8058-412-5
- SALIŠ, S. Technologická platobná bilancia. Bratislava, Prognostický ústav 2005. S. 29. (Pracovné materiály č. 13)
- SAV odporúča investície do informatiky. In Aktuality 08.02.2005. <http://www.eurokompas.sk/index/go.php?id=13&prm1=0&prm2=14&prm3=6886>. 0
- ZA posledné 3 roky sa v SR investovalo do IT 8 až 10 mld. Sk z verejných zdrojov. In Orange portal, 09.02.2005, <http://www.orangeportal.sk/dnes/news/article.dwp?level1=3&level2=19&article=923709>
- SLOVÁCI mňajú viac na informatizáciu. In tvojePeniaze.sk - IT biznis, 09.02.2005, http://tvojePeniaze.pravda.sk/sk_pitb.asp?r=sk_pitb&c=A050209_134245_sk_pitb_p17
- VEREJNÁ správa investovala do IT za posledné 3 roky do 10 mld. Sk. In IT News.sk, 09.02.2005, http://www.itnews.sk/buxus_dev/generate_page.php?page_id=920484
- SLOVAKIA: Julkishallinto investoinut 8-10 mrd. korunaa tietotekniikkaan kolmen vuoden aikana. In Finpro (Helsinki), 10.02.2005, <http://www.finpro.fi/markkinatieto/countryfiles.asp?Section=52&Item=110395>
- VEREJNÁ správa investovala do IT za posledné 3 roky do 10 mld. Sk. In IT Asociácia Slovenska, 10.02.2005, http://www.itas.sk/buxus/lib/print_page/print_page.php
- VEREJNÁ správa investovala do IT za posledné 3 roky do 10 mld. Sk. In PC server, 10.02.2005, http://www.pcsrver.sk/spravy.asp_id=8523
- ODKLADAL, M. Budeme prepriať: Z automobiliek na IT sektor. In hnonline.sk, 07.03.2005, http://www.hnonline.sk/1-10023660-22393515-k00000_detail-79
- SUDZINA, F. Technologický paradox a hodnotenie prínosov informatizácie. In Ekonomický časopis, roč. 54, č. 3, s. 281, 2006
- ČERNÁKOVÁ, I. Nová ekonomika a vplyv informačných technológií na ekonomický rast. In Teoretické a praktické problémy ekonomického rastu a cyklického vývoja ekonomiky SR po vstupe do Európskej únie. Bratislava, 3.-4.11.2005. S. 463. ISBN 80-225-2138-8

- KLAS, A. a kol.: Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV 2005. 390 s. ISBN 80-7144-147-3.
- OUTRATA, R. Cezhraničný systém výroby, inovačný rozvoj a konkurencieschopnosť. In Globalizácia a slovenská ekonomika. Bratislava, Ekonomický ústav SAV 2006. S. 363. ISBN 80-7144-150-3
- OBADI, Saleh Mothana. Globalization and Competitiveness: A Comparative Analysis of Selected Developing Countries vs. Industrial Countries. In WESTERFIELD, R. E. *Current Issues in Globalization*. New York : Nova Science Publishers, Inc., 2004. ISBN 1-59033-811-1. S. 25-40.
- ZORKÓCIOVÁ, O. Corporate Identity. Bratislava, Ekonóm 2005. S. 210. ISBN 80-225-1974-X
- AZUDOVÁ, Ľubica. Vývoj sociálnej štruktúry a postavenie domácností v transformačnom procese. In *Ekonomický časopis*. Roč. 53, č. 1 (2005), s. 79-91.
- PACÁKOVÁ, V. Štatistické modelovanie príjmov domácností v Slovenskej republike. In *Ekonomický časopis*, 2005, roč. 53, č. 4, s. 438
- IŠA, Ján. Európska menová únia po piatich rokoch. In *Ekonomický časopis*. Roč. 53, č. 5 (2005), s. 499-510.
- PÁLENÍK, V. Rozšírenie európskej menovej únie a integrácia Slovenska do eurozóny. In *Pohľady na ekonomiku Slovenska 2005*. Zborník z konferencie konanej v Bratislave 19.4.2005. S. 44. ISBN 80-88946-41-7
- OKÁLI, Ivan. Rozvojová stratégia a ciele hospodárskej politiky. In *Ekonomický časopis*. Roč. 52, č. 3 (2004), s. 239-254.
- GABRIELOVÁ, H. Analýza technologickej úrovne ekonomiky Slovenska v korporácii s členskými štátmi Európskej únie. In Klas, A. *Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike*. Bratislava, ÚSSE SAV 2005. s. 374. [Monografia] ISBN 80-7144-147-3
- PÁLENÍK, Viliam - KVETAN, Vladimír - HRIVNÁKOVÁ, Jana - ĎURAŠ, Ján. Development Scenarios and Convergence of Slovak Economy towards the European Union Average. In *Ekonomický časopis*. Roč. 51, č. 9 (2003), s. 1077 - 1097.
- GABRIELOVÁ, H. Analýza pozície slovenskej ekonomiky podľa technologickej a poznatkovej náročnosti. In *Ekonomický časopis*, roč. 53, č. 3, (2005), s. 243-260
- ŠIKULA, Milan. Globálne súvislosti rozšírenia Európskej únie a konvergenčná pozícia slovenskej ekonomiky. In *Ekonomický časopis*. Roč. 51, č. 6 (2003), s. 641-663.
- GABRIELOVÁ, H. Analýza pozície slovenskej ekonomiky podľa technologickej a poznatkovej náročnosti. In *Ekonomický časopis*, 2005, roč. 53, č. 3, s. 259.
- PRACHÁR, I. Globalizácia núti meniť prístup k prognózovaniu vývoja v národných ekonomikách. In *Ekonomický časopis*, 2005, roč. 53, č. 4, s. 363
- VÝROST, T. Význam odvetvových a národných efektov v tvorbe diverzifikovaného portfólia cenných papierov. In *Ekonomický časopis*, 2005, roč. 53, č. 4, s. 414
- PRACHÁR, I. Dlhodobé prognózovanie národnej ekonomiky v podmienkach globalizácie. Bratislava, Prognostický ústav 2005. S. 34. (Pracovné materiály č. 9)
- KOREC, P. Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989-2004. Bratislava, Geografika 2005. S. 226. ISBN 80-969338-0-9
- ŠIKULOVÁ, I. : Štrukturálna konvergencia Slovenskej republiky k EÚ 15 - predpoklad úspešného členstva Slovenska v európskej menovej únii. In *Ekonomický časopis*. Roč. 52, č. 9 (2004), s. 1064-1079.
- GABRIELOVÁ, H. Analýza pozície slovenskej ekonomiky podľa technologickej a poznatkovej náročnosti. In *Ekonomický časopis*, roč. 53, č. 3, (2005), s. 243-260
- ĎURAŠ, J. – KVETAN, V. – PÁLENÍK, V.: Prognóza vývoja HDP a jeho zložiek užitia na roky 2004 až 2006. In CHAJDIK, Jozef et al. *Pohľady na ekonomiku Slovenska 2004 : konferencia*. Bratislava : Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2004 apríl. ISBN 80-88946-33-6. S. 23-27.
- CHAJDIK, J. Makroekonomický vývoj SR do mája 2005. In *Ekostat 2005*. Zborník vedeckých prác Trenčianske Teplice 22.-27.5.2005. ISBN 80-88946-43-3. S. 65
- CHAJDIK, J. Makroekonomický vývoj SR do marca 2005. In *Pohľady na ekonomiku Slovenska 2005*. Zborník z konferencie konanej v Bratislave 19.4.2005. ISBN 80-88946-41-7. s. 19
- KLAS, Antonín. Technologická a inovačná politika. In OKÁLI, Ivan. *Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ*. Bratislava : ÚSSE SAV 2004. ISBN 80-7144-140-6. S. 236-256.
- GABRIELOVÁ, H. Analýza technologickej úrovne ekonomiky Slovenska v komparácii s

- členskými štátmi Európskej únie. In Klas, A. Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike. Bratislava, ÚSSE SAV 2005. s. 373. [Monografia]. ISBN 80-7144-147-3
- PÁLENÍK, V. – KVETAN, V. – ĎURAŠ, J. – ONDKO, P. Trendy vo vývoji ekonomiky SR v rokoch 2004 až 2006. In CHAJDIAK, Jozef et al. *Ekostat 2004 : Zborník vedeckých prác*. Bratislava : Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2004, máj. ISBN 80-88946-35-2. S. 69-78.
- CHAJDIAK, J. Makroekonomický vývoj SR do mája 2005. In *Ekostat 2005. Zborník vedeckých prác Trenčianske Teplice 22.-27.5.2005*. ISBN 80-88946-43-3 s. 65
- CHAJDIAK, J. Makroekonomický vývoj SR do marca 2005. In *Pohľady na ekonomiku Slovenska 2005. Zborník z konferencie konanej v Bratislave 19.4.2005*. ISBN 80-88946-41-7. s. 19
- KLAS, A.: *Identifikácia predpokladov a možností prekonávania technologickej a inovačnej medzery SR : 3. etapa úlohy Globalizácia, integrácia a završenie transformácie - určujúce smery hospodárskeho rozvoja Slovenska [...]*. Bratislava : Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004. 413 s.
- GABRIELOVÁ, H. Analýza pozície slovenskej ekonomiky podľa technologickej a poznatkovej náročnosti. In *Ekonomický časopis*, roč. 53, č. 3, (2005), s. 243-260
- TICHÝ, D. Fiškálna decentralizácia ako súčasť reformy verejnej správy. Dizertačná práca. Katedra verejnej správy regionálneho rozvoja Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave. jún 2005. Nestr. Zoznam použitej lit.
- KOŠTA, J. Medzinárodný pohyb pracovných síl v ére globalizácie. In *Zhodnotenie súčasného a budúceho vplyvu globalizácie a integrácie do Európskej únie na ekonomiku Slovenskej republiky*. [Expertízne štúdie č. 61]. Bratislava, ÚSSE SAV 2005. s. 395
- OKÁLI, Ivan - FRANK, Karol. *Cyclical Development and Stability Fluctuations in Transition Economies Entering the EU : 2004* [elektronický zdroj]. Názov z titulnej obrazovky. PDF-Format(412kB). Spôsob prístupu: www.ciret.org/conferences/warsaw2004.
- IŠA, J. Medzinárodná menová integrácia a globalizačné procesy v svetovej ekonomike. In *Zhodnotenie súčasného a budúceho vplyvu globalizácie a integrácie do Európskej únie na ekonomiku Slovenskej republiky*. [Expertízne štúdie č. 61]. Bratislava, ÚSSE SAV 2005. s. 394
- HOŠOFF, B. Konjunkturálny vývoj v hlavných regiónoch svetovej ekonomiky a proces globalizácie. In *Zhodnotenie súčasného a budúceho vplyvu globalizácie a integrácie do Európskej únie na ekonomiku Slovenskej republiky*. [Expertízne štúdie č. 61]. Bratislava, ÚSSE SAV 2005. s. 397
- VOKOUN, J.: Ochrana duševného a priemyselného vlastníctva. In: Klas, A. a kolektív: *Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike*. ÚSSE SAV, Bratislava 2005, s. 251 – 262.
- GABRIELOVÁ, H. Trendy v inovačnej výkonnosti a inovačnej politike : Európska únia a Slovensko. In *Ekonomický časopis*, roč. 53, č. 10, (2005)
- JURÍČKOVÁ, V. – STANĚK, P.: Financovanie celoživotného vzdelávania. In: *Ekonomický časopis*, 2003, 51, č. 7, s. 796 – 810.
- GABRIELOVÁ, H. Trendy v inovačnej výkonnosti a inovačnej politike: Európska únia a Slovensko. In *Ekonomický časopis*, roč. 53, č. 10, (2005)
- KLAS, A.: Analýza ľudských zdrojov ako základného faktora technologického rozvoja Slovenskej republiky. In: Klas, A. a kolektív: *Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike*. ÚSSE SAV, Bratislava 2005, s. 109 – 148.
- GABRIELOVÁ, H. Trendy v inovačnej výkonnosti a inovačnej politike : Európska únia a Slovensko. In *Ekonomický časopis*, roč. 53, č. 10, (2005)
- KLAS, A.: Technológia a inovácie ako základný faktor ekonomického rozvoja. *Ekonomický časopis*, 53, 2005, č. 6, s. 576 – 592.
- GABRIELOVÁ, H. Trendy v inovačnej výkonnosti a inovačnej politike : Európska únia a Slovensko. In *Ekonomický časopis*, roč. 53, č. 10, (2005)
- KLAS, A. a kol. : *Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2005. 390 s. ISBN 80-7144-147-3.
- MELÍŠEK, F. (Recenzie) Klas, Antonín a kol.: *Technologický a inovačný rozvoj Slovenskej republiky*. In *Ekonomický časopis*, roč. 54, č. 3, s. 294-297, 2006
- OUTRATA, R. Cezhraničný systém výroby, inovačný rozvoj a konkurencieschopnosť. In *Globalizácia a slovenská ekonomika*. Bratislava, Ekonomický ústav SAV 2006. S. 362. ISBN 80-7144-150-3
- MELÍŠEK, F. Recenzia publikácie Klas, A. a kol.: *Technologický a inovačný rozvoj v Slo-*

	venskej republike. In Dialógy o ekonomike a riadení, roč. 8, č. 25, s. 107-108, 2006
II.	<p>Katégória – Výsledky chránené na základe osobitného právneho predpisu, alebo výsledky uplatnené na trhu (jedná sa o patenty, licencie, úžitkové vzory a pod.; do tejto kategórie nepatri obchodné tajomstvo a pod.);</p> <p>Nie je relevantné</p>
III.	<p>Katégória - Aplikované výsledky</p> <p>Nie je relevantné.</p>
IV.	<p>Katégória - Ostatné výsledky</p> <p>Účasť na tvorbe vládných dokumentov</p> <p>Vypracovanie <i>Ex-ante hodnotenia Národného strategického referenčného rámca 2007 – 2013</i> a interaktívna spolupráca na jeho tvorbe, účasť na medzirezortných poradách k NSRR, vystúpenia na regionálnych konferenciách k NSRR</p> <p>Vedúci projektu: prof. Ing. Milan Šikula, DrSc. Doba riešenia: 06/2005-06/2006 Pridelené prostriedky: 5,8 mil Sk Pridelovateľ fin. prostriedkov. Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR</p> <p>Výsledky úlohy boli v širokom meradle využité v poradenskej činnosti pre štátne orgány osobitne pre prezidenta republiky SR (externý poradca doc. Ing. Peter Stanek) a Ministerstvo hospodárstva SR.</p> <p>Usporiadanie/zorganizovanie konferencií</p> <p>K výsledkom výskumu sa v <i>spolupráci s podpredsedom vlády SR pre európsku integráciu, Ľudské práva a menšiny</i> zorganizovali nasledovné vedecké podujatia pre široký okruh pracovníkov štátnej správy, vysokých škôl, výskumných a ďalších zainteresovaných inštitúcií:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Seminár <i>Koncepcné východiská hospodárskej politiky Slovenska v etape integrácie do Európskej únie</i>, Bratislava dňa 11. 6. 2004; 2. Seminár <i>Prekonávanie technologickej a inovačnej medzery Slovenska a aktualizácia Lisabonskej stratégie</i>, Bratislava dňa 31. 3. 2005; 3. Medzinárodná konferencia <i>Kohézna politika a potreby nových členských krajín</i>, Bratislava dňa 29. 11. 2005 4. Česko-slovenská konferencia <i>Konkurencieschopnosť slovenskej a českej ekonomiky – stav a perspektívy</i>, Bratislava, 16. 3. 2006; 5. Medzinárodná konferencia za účasti zástupcov z nových členských krajín EU z východnej a strednej Európy <i>Stav a vyhliadky rozšírenej Európskej únie z pohľadu nových členských krajín</i>, Bratislava, 25. 5. 2006. <p>Ostatné výsledky</p> <ul style="list-style-type: none"> • Expertízna činnosť pre <i>Hospodársky a sociálny výbor EÚ</i>, najmä so zameraním na inováciu pravidiel fungovania v rámci eurozóny a rozpočtovej politiky EÚ z hľadiska nových členských štátov EÚ. • Projekt zameraný preskúmanie <i>vplyvu informačných technológií na ekonomický rast a zamestnanosť v slovenskej ekonomike</i> spracovaný na objednávku Microsoft Slovakia v roku 2004. • Účasť na medzinárodnom projekte vedenom Švédskym inštitútom pre európske politické štúdie v Štokholme, zameranom na preskúmanie uplatňovania <i>kohéznej politiky EÚ v jej nových členských štátoch</i>. Na ústave sa spracovala časť za Slovensko. Výsledky celého projektu boli prezentované na konferencii v Bruseli a v medzinárodnej konferencii v Bratislave.
V.	<p>Katégória – Pridaná hodnota riešenej úlohy výskumu a vývoja (jej spoločensko.-hospodársky dopad)</p> <p><u>Zoznam PhD študentov, ktorí sa školili v rámci riešenia úlohy</u></p> <p><i>Ing. Tomáš Jeck</i> (2003 – 2008) – školiteľka Ing. Herta Gabrielová, CSc. Téma dizertačnej práce: Determinanty ekonomického rastu ekonomiky SR z hľadiska formovania jej štruktúry.</p> <p><i>Ing. Karol Frank</i> (2003 – 2008) – školiteľ Ing. Ivan Okáli, DrSc. Téma dizertačnej práce: Úloha ko-</p>

héznej politiky EÚ v procese reálnej konvergencie.

Ing. Vanda Vašková (10/2003 – 09/2006); školiteľ doc. Ing. Jan Iša, DrSc. Téma dizertačnej práce: Integrácia kapitálových trhov v európskej menovej únii.

Ing. Vladimír Kvetan (2003 – 2008) – školiteľ doc. RNDr. Viliam Páleník, PhD. Téma dizertačnej práce: Hodnotenie vývoja ekonomiky SR pomocou ekonometrického modelovania.

Zoznam PhD študentov, ktorí v rámci riešenia úlohy obhájili dizertačnú prácu

Ing. Boris Hošoff, PhD. obhájil 12. 12. 2004; školiteľ doc. Ing. Jan Iša, DrSc. Téma dizertačnej práce: Kombinácia monetárnej a fiškálnej politiky pri stabilizácii a raste ekonomiky v USA

Ing. Ivana Šikulová (10/2002 – 09/2005), obhájila 22. 6. 2006; školiteľ doc. Ing. Jan Iša, DrSc. Téma dizertačnej práce: Konvergencia v procese európskej menovej integrácie z pohľadu budúceho členstva Slovenska v eurozóne.

Počet post-doktorandských miest, ktoré sa vytvorili v rámci riešenia úlohy

Ing. Ivana Šikulová – skúmanie menovej politiky EÚ z hľadiska konvergenčného procesu v európskych krajinách.

Ďalšie projekty výskumu a vývoja, ktoré priamo súvisia s riešenou úlohou a boli predložené v rámci SR do APVT/APVV, VEGA a pod.

V rámci **VEGA** boli na obdobie 01/2006 – 12/2008 predložené a na financovanie schválené nasledovné projekty:

1. Transformácia svetovej ekonomiky, ekonomický rozvoj a technologický pokrok v ére globalizácie, č. p. 2/6048/6, vedúci Dr. Ing. Workie Tiruneh Menbere, PhD.
2. Kvalita hospodárskeho rastu ako cieľová funkcia hospodárskej a sociálnej politiky v období prípravy a v prvých rokoch po vstupe do európskej menovej únie, č. p. 2/6049/6, vedúci Ing. Karol Morvay, PhD.
3. Nové trendy a javy v medzinárodnom obchode, zahraničných investíciách, migrácii a konkurencieschopnosti: implikácie pre rozšírenú EÚ, č. p. 2/6050/6, vedúci doc. Ing. Richard Outrata, CSc.
4. Dynamika technologických zmien a rozvoj sieťových štruktúr ako faktor konkurenčnej schopnosti podniku a lokality, č. p. 2/6051/6, vedúci Ing. Daneš Brzica, PhD.
5. Možnosti a obmedzenia modelovania ekonomického vývoja SR ako možný prístup k verifikácii vedeckých hypotéz, č. p. 2/6052/6, vedúci doc. RNDr. Viliam Páleník, PhD.

V rámci **APVV** bol na obdobie 04/2006 – 03/2009 predložený a na financovanie schválený projekt:

Nová úloha menovej a fiškálnej politiky v malej, otvorenej a integrovanej ekonomike v ére globalizácie (vedúci doc. Ing. J. Iša, DrSc.).

Ďalšie projekty výskumu a vývoja, ktoré priamo súvisia s riešenou úlohou a boli predložené do medzinárodnej súťaže

Dynamics of technology changes and development of network structures as a factor of corporate and location competitiveness (Dynamika technologických zmien a rozvoj sieťových štruktúr ako faktor konkurenčnej schopnosti podniku a lokality)

Vedúci projektu: Hans Thor Andersen, Institute of Geography University of Copenhagen, Dánsko
Riešiteľ za SR: Ing. Daneš Brzica, PhD.

Doba riešenia: 9/2005 – 1/2008;

Č. projektu: COST A-26

Projekty podporované Európskym sociálnym fondom

1. Metodika identifikácie a prognostiky možných smerov vývoja zamestnanosti a nezamestnanosti a analýza možných riešení pre zvládnutie týchto trendov s cieľom zefektívnenia aktívnej politiky trhu práce

Vedúci projektu za EÚ SAV: Ing. Vladimír Kvetan

Doba riešenia : 01/2005 – 12/2006

Evidenčné číslo projektu: EQUAL 15110100009 (143/04-I/33-1.1, SK-39)

Vedúci partner: Inštitút zamestnanosti, Bratislava

Spoluriešiteľské inštitúcie: Ekonomický ústav SAV, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Lučenec, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Bratislava, Advers, s. r. o. Bratislava

Finančný príspevok: 399 000 Sk

2. Inštitucionalizácia a zefektívnenie fungovania prvkov prostredia podporujúceho zamestnateľnosť znevýhodnených skupín prostredníctvom využitia inštitútu samozamestnávania

Vedúci projektu za ÚSSE SAV: Ing. Ján Košta, CSc.

Doba riešenia: 02/2005 – 08/2008

Evidenčné číslo projektu: ITMS: 15120100016; RO IS EQUAL: 102/04-I/33-2.1

Vedúci partner: DITOS - občianske združenie na podporu dostupnosti informačných technológií

Spoluriešiteľské inštitúcie: Ekonomický ústav SAV, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Nové Zámky, DENIA, s. r. o. Nové Zámky

Finančný príspevok: 972 000 Sk

Ďalšie konkrétne formy medzinárodnej spolupráce v rámci riešenia úlohy

Spolupráca s európskymi výskumnými ústavmi v rámci European Network of Economic Policy Research Institutes (ENEPRI), Brusel

Stručný popis spôsobu zabezpečenia publicity/popularizácie výsledkov riešenej úlohy, prípadne aké popularizačné aktivity sú naplánované, uviesť prípadnú internetovú stránku úlohy, ak bola vytvorená (rozsah maximálne 100 slov)

Výsledky riešenia úlohy boli zverejnené v 4 monografiách obsahujúce výsledky štyroch etáp riešenia úlohy a v 3 monografiách nadväzujúce na poznatky získané v rámci riešenia úlohy, v 15 kapitolách v iných monografiách, v 28 statiach v karentovaných časopisoch. Publikovalo sa 43 vystúpení na vedeckých konferenciách. Poznatky sa prezentovali v rámci diskusie k programu MINERVA, na podujatiach Slovenského ekonomického fóra, Slovenskej priemyselnej a obchodnej komory, v HN clube, na tlačových besedách SAV, v príspevkoch v masovokomunikačných prostriedkoch, ako aj v rámci pedagogickej činnosti riešiteľov na vysokých školách. Po ukončení oponentského pokračovania vytvorí ústav na svojej web stránke osobitný priestor na prezentáciu výsledkov úlohy.

8. ŠPECIFIKÁCIA OČAKÁVANÝCH SPOLOČENSKO-EKONOMICKÝCH KVANTITATÍVNYCH A KVALITATÍVNYCH DOPADOV UKONČENEJ ÚLOHY ŠTÁTNEHO PROGRAMU VÝSKUMU A VÝVOJA

Názov štátneho programu V a V: Účasť spoločenských vied na rozvoji spoločnosti

Názov úlohy výskumu a vývoja: Globalizácia, integrácia a zavŕšenie transformácie – určujúce smery hospodárskeho rozvoja Slovenska a vytváranie ekonomických predpokladov modernizácie slovenskej spoločnosti.

P. č.	Názov prínosu	S*	N*
	Zvýšenie kvality odborného rozhodovania ústredného orgánu štátnej správy SR, vlády SR, Národnej rady SR	X	
<p>Za hlavné prínosy ku skvalitneniu riadenia ekonomiky považujeme: Vypracovanie participatívne-kontinuálneho spôsobu tvorby stratégie sociálno-ekonomického rozvoja (na rozdiel od vertikálne-normatívneho prístupu k jej tvorbe a vnášanej do hospodárstva zvonka). Identifikácia priestoru na uplatňovanie vlastných hospodársko-politických riešení SR založených na jej aktívnom (nie defenzívne-ochranárskom) účinkovaní v EÚ. Zistenie oblastí s nedokončenou transformáciou a zdôvodnenie potreby synchronizácie dokončenia transformácie, budovania nového sociálneho modelu a rozvoja znalostnej ekonomiky. Identifikácia hlavných oblastí zaostávania Slovenska v technologicke-inovačných aktivitách a charakteristika možností a spôsobov jeho prekonávania. Vytvorenie kritériálnej bázy na hodnotenie vplyvu globalizácie na slovenskú ekonomiku a zistenie slabých stránok slovenskej ekonomiky pri jej adaptácii na globalizačné trendy.</p>			
	Zvýšenie vzdelanosti obyvateľov	X	
<p>V jednotlivých etapách spracovania úlohy sa diskutovali teoretické východiská ku skúmaným problematikám, zaujímali stanoviská k otvoreným a sporným otázkam a konfrontovali rôzne teoretické a metodologické prístupy. Tieto poznatky, ako aj empirické poznatky získané detailnou analýzou jednotlivých stránok slovenskej ekonomiky v komparácii s vyspelými a novými členskými štátmi EÚ významným spôsobom prispievajú k obohacovaniu a kultivovaniu ekonomického myslenia na Slovensku. Získané poznatky sa využívajú vo vzdelávacom procese na vysokých školách, ale aj širšie na oboznámenie odbornej verejnosti s novými trendmi v ekonomickej teórii a s možnosťami ich uplatnenia na riešenie národohospodárskych problematik.</p>			
	Zvýšenie úspešnosti zapájania sa do európskych programov výskumu a vývoja	X	
<p>Riešenie úlohy poskytuje širokú škálu teoretických, metodologických a analytických poznatkov, ktoré pre záujemcov značne rozširujú možnosti úspešnejšie ako doteraz sa zapájať do európskych programov výskumu a vývoja.</p>			
	Zvýšenie kvality výskumu a vývoja a podpora excelentnosti		
<p>Riešenie úlohy rozširuje fond ekonomického poznania o fungovaní Európskej únie, o trendoch globalizačných a integračných procesov, poskytuje nové pohľady na vývoj a pozíciu slovenskej ekonomiky z viacerých hľadísk (v transformačnom procese, v technologickom a inovačnom rozvoji, v adaptácii na globalizačné procesy vo svete), ako aj originálne námety na fungovanie hospodárskych politík SR v rámci EÚ.</p>			
	Vytvorenie nových pracovných miest. Zvýšenie produktivity práce. Zníženie nezamestnanosti.		
<p>Za predpokladu absorbovania poznatkov obsiahnutých vo výsledkoch úlohy a ich využitia v koncepcnej riadiacej hospodárskej praxi, ale aj v každodenných prístupoch odborníkov k riešeniu aktuálnych ekonomických otázok možno predpokladať, že získane poznatky sa sprostredkovane prejavajú aj vo <i>vývoji reálnych procesov v slovenskej ekonomike</i>. Najmä na základe lepšieho využitia príležitostí, ktoré poskytuje technologický a inovačný rozvoj v kombinácii s úspešnou adaptáciou na globalizačné a integračné procesy očakávame zvýšenie konkurenčnej schopnosti slovenskej ekonomiky a s tým súvisiace zvýšenie produktivity práce a vytvorenie nových pracovných miest.</p>			

9. ROZBOR ENVIRONMENTÁLNYCH DOPADOV REALIZÁCIE VÝSLEDKOV RIEŠENIA

Výsledky riešenia úlohy nemajú priamy environmentálny dopad

10. NÁVRH ZABEZPEČENIA PATENTOVO-PRÁVNEJ OCHRANY VÝSLEDKOV RIEŠENIA ÚLOHY

Výsledky riešenia úlohy nie sú predmetom patentovo-právnej ochrany

11. NÁVRH NA VYSPORIADANIE ZOSTATKOVÝCH MATERIÁLOV A PREDMETOV

Z riešenia úlohy nevznikli žiaden zostatkové materiály ani predmety

12. ČASOVÝ HARMONOGRAM REALIZÁCIE VÝSLEDKOV ÚLOHY PROSTREDNÍCTVOM REALIZÁTORA NA NASLEDUJÚCE TRI ROKY

Výsledky riešenia úlohy by mali slúžiť na tvorbu strategických koncepčných materiálov, najmä na vypracovanie dlhodobej stratégie hospodárskeho a sociálneho rozvoja.

13. INFORMÁCIE O VÝNOSOCH Z PROSTRIEDKOV ŠTÁTNEHO ROZPOČTU A ICH VYSPORIADANÍ

S riešením úlohy nie sú spojené žiadne kvantifikovateľné výnosy.

14. ZÁVERY A ODPORÚČANIA VYPLÝVAJÚCE Z RIEŠENIA ÚLOHY

Hospodárska politika SR v najbližších rokoch musí usilovať o funkčné začleňovanie slovenského hospodárstva do Európskej únie, ako východiskového predpokladu dosiahnutia dlhodobého cieľa slovenskej ekonomiky spočívajúceho vo vyrovnaní (konvergencii) úrovne hospodárskeho rozvoja SR a životnej úrovne jej obyvateľstva s parametrami dosahovanými vo vyspelých krajinách EÚ.

Uskutočňovanie konvergenčnej úlohy sa spája s trvalým dosahovaním vysokých temp všestranne udržateľného hospodárskeho rastu, a to na základe *hlbokých kvalitatívnych zmien v ekonomických i sociálnych štruktúrach* slovenskej spoločnosti. Ide o zložitú viacgeneračnú úlohu, ktorá si vyžaduje vypracovanie *dlhodobej stratégie sociálno-ekonomického rozvoja Slovenska*. Doterajšie nie veľmi vydarené pokusy o jej vypracovanie vidíme predovšetkým v uplatnení vertikálne-normatívneho prístupu vnášajúci do vypracovania stratégie súbor cieľov i metód zvonka (z úrovne štátneho riadenia opierajúceho sa o využívanie centralizovaných zdrojov). Odporúča sa využívanie participatívne-kontinuálneho spôsobu, ktorý na tvorbu stratégie využíva nepretržitý prúd záujmov, aktivít a nápadov všetkých článkov spoločenskej štruktúry (podnikateľských subjektov, regiónov, verejných inštitúcií, občianskych združení i jednotlivcov). Úloha štátu tu spočíva v moderovaní kontinuálneho procesu a v podpore realizácie jeho cieľov.

Vzhľadom na životnú dôležitosť členstva v EÚ má pre celkovú hospodársku politiku Slovenska význam formulovanie stratégie jeho pôsobenia v Únii. Odporúča sa *aktívny a otvorený* (nie defenzívno-ochranársky) spôsob účinkovania v EÚ, t. j. iniciatívne zapájanie SR do aktivít usilujúcich o kreovanie komplexnejšej a účinnejšej hospodárskej politiky EÚ.

Z výsledkov riešenia úlohy tiež vyplýva, že hospodárska politika musí sklbiť problematiku dokončenia transformácie, vyladenia sociálneho modelu predurčeného súčasnými reformami spolu s problematikou nárastu konkurencieschopnosti na báze prechodu k znalostnej ekonomike.

Pri uskutočňovaní cieľov hospodárskej stratégie musia spolupôsobiť všetky hospodárske politiky, tak ako naznačujú výsledky riešenia úlohy. Niektoré politiky však na Slovensku nie sú náležité vypracované. Kľúčovým faktorom udržateľného ekonomického rastu a zvyšovania konkurenčnej schopnosti slovenskej ekonomiky je technologický a inovačný rozvoj, dlhodobá ucelená *technologická a inovačná politika* však na Slovensku chýba. Systematickejšiu pozornosť treba venovať aj *regionálnej politike*, bez ktorej sa pokrok vo vnútornej konvergencii nedá dosiahnuť. Náročnosti ekologických úloh nezodpovedá ani ekologická politika SR. Nedostatočne využíva najmä nástroje iných politík (daňovej, regionálnej, priemyselnej, technologicko-inovačnej a agrárnej politiky) na stimulovanie podnikov, samospráv aj obyvateľov k účasti na ekologických aktivitách.

Aby Slovensko sa mohlo podieľať na výhodách z účasti v globalizačných a integračných procesoch musí oveľa viac ako doteraz zapájať vlastné zdroje do vytvárania dynamických konkurenčných výhod ekonomiky, najmä do rozvoja ľudského kapitálu a výskumu a vývoja.

Anotácia k riešeniu úlohy výskumu a vývoja

Názov úlohy: Globalizácia, integrácia a završenie transformácie – určujúce smery hospodárskeho rozvoja Slovenska a vytváranie ekonomických predpokladov modernizácie slovenskej spoločnosti.

Číslo úlohy: 2003 SP 51/028 06 00/028 06 05

Názov štátneho programu: Účasť spoločenských vied na rozvoji spoločnosti

Dodávateľ riešenia úlohy: Ekonomický ústav SAV

Zodpovedný riešiteľ: prof. Ing. Milan Šíkula, DrSc.

Číslo odboru VaV podľa číselníku odborov:

500203 Ekonomická teória, 500216 Svetová ekonomika

Kľúčové slová:

hospodárska politika Európskej únie, stratégia hospodárskeho rozvoja, ekonomická, sociálna a environmentálna politika, ekonomická transformácia, technologický a inovačný rozvoj, rozvoj ľudského kapitálu, výskum a vývoj, inovácie, podnikateľské prostredie, globalizácia, integrácia

Výsledky riešenia úlohy výskumu a vývoja objasňujú súvislosti medzi celkovou hospodárskou politikou, završením transformačného procesu, problémami reálnej ekonomiky SR a integráciou do EÚ a z toho rezultujúceho formulovania úloh hospodárskej politiky SR po vstupe do EÚ. Identifikujú predpoklady a možnosti slovenskej ekonomiky a spoločnosti vyrovnávať sa s civilizačnými výzvami 21. storočia, s osobitným zreteľom na lisabonskú stratégiu a prebiehajúce globalizačné a integračné procesy. Vyúsťujú do formulovania adaptačných stratégií podporujúcich moderné smerovanie slovenskej ekonomiky. Získané poznatky prispievajú k zvýšeniu koncepcnosti a účinnosti hospodárskej politiky štátu. Pozitívne vplyvajú aj na vývoj reálnych procesov v ekonomike. Kritická diskusia o teoretických prístupoch a syntetizácia jej výsledkov predstavujú teoretický prínos úlohy.

V rámci skúmania cieľovej stránky hospodárskej politiky bol navrhnutý obsah aj postup vypracovania stratégie sociálno-ekonomického rozvoja SR. Z hľadiska strategických rozvojových cieľov sa venovala pozornosť priemyselnej, technologicko-inovačnej, regionálnej a ekologickej politike. V nadväznosti na cieľovú stránku hospodárskej politiky sa skúmala menová, fiškálna, mzdová, banková a sociálna politika ako faktory makroekonomickej i sociálno-ekonomickej rovnováhy a tvorby podnikového prostredia. V konfrontácii jednotlivých domácich politík s politikami Únie sa zistili možnosti samostatného fungovania hospodárskej politiky SR v EÚ a varianty presadzovania záujmov SR do hospodárskej politiky Únie.

Syntetizujúci pohľad na ekonomickú transformáciu od jej začiatku po vstup do Európskej únie spätne hodnotil teoretické prístupy, stratégie transformácie a priebeh transformácie na Slovensku. Analyzovala sa úroveň makroekonomickej, mikroekonomickej (podniky aj domácnosti) a regionálnej. Osobitná pozornosť sa venovala analýze fungovania slovenskej ekonomiky v rôznych fázach jej transformácie v konfrontácii so štandardným modelom otvorenej trhovej ekonomiky. Výsledky výskumu preukázali priblíženie sa k pravidlám fungovania štandardnej trhovej ekonomiky, identifikovali však aj „biele miesta“ transformácie, ktoré sa musia riešiť v záujme dobiehania vyspelých trhov ekonomík.

Na základe analýzy súčasného stavu technologického a inovačného rozvoja ekonomiky SR, jeho faktorov, najmä ľudských zdrojov, vzdelávania, výskumu a vývoja, transferu a difúzie inovácií, ako aj podnikateľského prostredia sa identifikovala miera zaostávania SR v tejto oblasti v porovnaní s krajinami EÚ. Zároveň sa vymedzili podmienky jeho prekonávania s cieľom zvýšiť konkurenčnú schopnosť slovenskej ekonomiky v podmienkach znalostnej ekonomiky a globálnych integračných trendov. Výskum reagoval na výzvy lisabonskej stratégie, v zmysle ktorej má byť konkurenčná schopnosť založená predovšetkým na zvyšovaní kvality produkcie využívajúcej najnovší technologický pokrok a inovácie.

Výskum súčasného a predpokladaného budúceho vplyvu globalizácie a integrácie do EÚ na ekonomiku SR kriticky hodnotil súvisiace základné teoreticky otvorené a diskutované otázky a identi-

fikoval určujúce trendy globalizácie. Analýza dlhodobých trendov vývoja medzinárodného obchodu, priamych zahraničných investícií, transnacionálnych korporácií a finančných tokov v ich štruktúrnych prejavoch v rozvinutých krajinách prispela k vymedzeniu kvalitatívnych charakteristík globalizácie a ich vzájomného prepojenia. Detailnejšie poznatky o globalizačných trendoch vyústili do vytvorenia kritériálnej bázy pre hodnotenie vplyvu globalizácie na slovenskú ekonomiku. Identifikovali sa slabé stránky slovenskej ekonomiky v jej doterajšej adaptácii na globalizačné trendy a z nich sa odvodili a formulovali hlavné strategické priority.

The research results of the research and development task illustrate the connections between the general economic policy, accomplishment of the transformation process, problems of real economy of the SR and integration with the EU and formulation of economic policy tasks in the SR after the accession to the EU. The results identify assumptions and possibilities of the Slovak economy and society how to cope with the civilization challenges of the 21st century with special emphasis on the Lisbon strategy and the ongoing globalization and integration processes. They are directed into formulation of adaptation strategies supporting modern development of the Slovak economy. The results achieved may contribute to strengthen the concept of efficiency of the state economic policy. Moreover, they also positively impact the development of real processes in the economy. A critical discussion of theoretical approaches and synthesis of its results represent a theoretical benefit of the task.

Within investigating the target side of the economic policy the contents and process of creating the socio-economic development strategy of the SR was suggested. With respect to the strategic development goals, attention was paid to the industrial, technological and innovation, regional and ecology policies. In connection with the target side of economic policy, the monetary, fiscal, wages, banking and social policies were investigated as factors of macro-economic and socio-economic balance and creating the business environment. Confrontation of individual domestic policies with the EU policies indicated possibilities of an independent function of economic policy of the SR in the EU and also variants in asserting the SR interests into the EU economic policy.

A backward look synthesizing the economic transformation since its start to accession to the European Union appreciated the theoretical approaches, transformation strategies and the whole transformation process in Slovakia. The macro-economic as well as micro-economic levels (businesses and households) and also regional level were analyzed. Special attention was devoted to the analysis of functioning of the Slovak economy in different stages of its transformation confronting it with the standard model of an open market economy. The research results discovered the fact that the economy had approached rules of a standard market economy, however, also some "White Pages" of transformation were identified, which ought to be addressed with the aim at catching up the advanced market economies.

On the basis of the present state of the technological and innovation development of the Slovak economy, of its factors, namely human resources, education, research and development, transfer and diffusion of innovation, as well as business environment, the measure of lagging behind of the SR in this field was identified and compared with the EU countries. At the same time, possibilities of how to overcome this lagging were defined with the aim at enhancing competitiveness of the Slovak economy within the knowledge-based economy and global integration trends. The research responded to the challenges of the Lisbon strategy, according to which competitiveness should be based mainly on enhancing the production quality making use of the latest technological progress and innovation.

The research of the present and expected future impact of globalization and EU integration on the Slovak economy evaluated critically the related basic theoretically open and discussed issues and identified determining globalization trends. Analysis of the long-term development trends of international trade, foreign direct investment, trans-national corporations and financial flows in their structural forms in the advanced countries helped to define qualitative characteristics of globalization and their mutual interconnection. More detailed information on globalization trends resulted in producing a criterion basis for evaluation of the globalization impact on the Slovak economy. The weak sides of the Slovak economy appearing in its actual adaptation to the globalization trends were identified and accordingly there were derived and formulated the main strategic priorities.

Závěrečná karta úlohy výskumu a vývoja

Dodávateľ: Ekonomický ústav SAV (do 31. 12. 2005 Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV)	Číslo zmluvy: 2003 SP 51/028 06 00/028 06 05 - 2003 Číslo úlohy výskumu a vývoja: 2003 SP 51/028 06 00/028 06 05
Názov úlohy výskumu a vývoja: Globalizácia, integrácia a zavŕšenie transformácie – určujúce smery hospodárskeho rozvoja Slovenska a vytváranie ekonomických predpokladov modernizácie slovenskej spoločnosti	
Názov štátneho programu / podprogramu výskumu a vývoja: Účasť spoločenských vied na rozvoji spoločnosti	
Zodpovedný riešiteľ: prof. Ing. Milan Šikula, DrSc.	
Zoznam pracovníkov kolektívu hlavného riešiteľa, ktorí sa podieľali na riešení úlohy	
meno, priezvisko, tituly	rozsah práce v človekorokoch
Šikula Milan, Ing. prof., DrSc.	1,0
Okáli Ivan, Ing., DrSc.	0,9
Morvay Karol, Ing., PhD.	0,9
Klas Anton, Ing. prof., PhD.	1,0
Outrata Richard, Ing. CSc.	0,8
Azudová Ľubica, PhDr.	0,3
Brzica Daneš, Ing., PhD.	0,6
Ďuraš Ján, Mgr.	0,4
Frank Karol, Ing.	0,7
Gabrielová Herta, Ing., CSc.	0,7
Gajdošová Michaela, Ing., PhD.	0,5
Hlavatý Egon, Ing., DrSc.	0,2
Hošoff Boris, Ing., PhD.	0,4
Hrivnáková Jana, Mgr.	0,2
Iša Ján, Ing., doc., DrSc.	0,8
Juričková Vilma, PhDr., CSc.	0,7
Kačírková Mária, Ing.	0,6
Kormanová Ľudmila, Ing.	0,4
Košta Ján, Ing., CSc.	0,8
Kotov Miroslav, Mgr.	0,1
Kvetan Vladimír, Ing.	0,3
Obadi Saleh Mothana, Ing., PhD.	0,5
Ondko Peter, Mgr.	0,2
Páleník Viliam, RNDr., doc., PhD.	0,4
Petrík Borislav, PhDr.	0,3
Stanek Peter, Ing., doc., CSc.	0,8
Šikulová Ivana, Ing.	0,5
Šujan Ivan, Ing., CSc.	0,2
Vokoun Jaroslav, Ing.	0,7
Workie Tiruneh Menbere, Ing. Dr., PhD.	0,5
Objednávateľ: Slovenská akadémia vied	
Doba riešenia úlohy výskumu a vývoja: 01.08.2003 – 31.12.2005	
Skutočný rozpočet projektu v Sk v členení verejné zdroje/iné zdroje – pri iných uviesť presný zdroj: 9 311 tis. Sk z verejných zdrojov	
Externí spoluriešitelia z domácich pracovísk	
meno, priezvisko, tituly	rozsah práce v človekorokoch
Bačišin Vladimír, Ing.	0,1
Čambáliková Monika, PhDr., CSc.	0,4
Hlavatá Andrea, Ing.	0,1

Chovan Igor, Ing.	0,3
Koločány František, Ing.	0,1
Sirák Martin, Ing.	0,1
Tvrdoň Jozef, Ing. doc. CSc.	0,3
Žárska Elena, Ing., doc. CSc.	0,3
Externí spoluriešitelia zo zahraničia	
meno, priezvisko, tituly	rozsah práce v človekorokoch
Hoffmann Pavol, Ing. DrSc., ekonomický expert, Česká republika	0,4
Luptáčik Mikuláš, Dipl. Ing. Dr. prof., Ekonomická univerzita, Viedeň	0,4
Prístroje a zariadenia obstarané z prostriedkov riešenej úlohy v hodnote nad 500 tis. Sk s uvedením typu prístroja a obstarávacej ceny	Žiadne
Udelené patenty alebo podané patentové prihlášky vychádzajúce alebo pripravované z výsledkov riešenia úlohy výskumu a vývoja	Žiadne
Publikácie (knihy, články, prednášky a pod.) zahrňujúce výsledky úlohy výskumu a vývoja:	OKÁLI, I. a kol.: Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV 2004. 352 s. ISBN 80-7144-140-6.
<i>Uveďte maximálne päť najvýznamnejších publikácií</i>	MORVAY, K. a kol. Transformácia ekonomiky: skúsenosti Slovenska. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky 2005. 328 s. ISBN 80-7144-143-0.
	KLAS, A. a kol.: Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV 2005. 390 s. ISBN 80-7144-147-3.
	OUTRATA, R. a kol.: Globalizácia a slovenská ekonomika. Bratislava: Ekonomický ústav SAV 2006. 378 s. ISBN 80-7144-150-3
	ŠIKULA, M.: K metodologickým východiskám ponímania fenoménu globalizácie. <i>Ekonomický časopis</i> , 53, 2005, č. 7, s. 663 – 679
Výsledky záverečnej oponentúry:	
V čom vidíte uplatnenie výsledkov tejto úlohy výskumu a vývoja v spoločenskej/hospodárskej praxi/hlavný spoločensko-hospodársky prínos výsledkov úlohy (max. 100 slov):	Výsledky úlohy sa uplatnia pri tvorbe dlhodobých koncepčných dokumentov a v rozhodovacích procesoch decíznej sféry. Ide predovšetkým o uplatnenie nových prístupov k tvorbe stratégie sociálno-ekonomického rozvoja, o formovanie aktívnej a otvorenej hospodárskej politiky SR v rámci EÚ, o synchronizáciu dokončenia transformácie, budovania nového sociálneho modelu a rozvoja znalostnej ekonomiky. Na základe identifikácie hlavných oblastí zaostávania Slovenska v technologicko-inovačných aktivitách sa načrtávajú smery pôsobenia hospodárskej politiky na ich prekonávanie. Vytvorenie kritériálnej bázy na hodnotenie vplyvu globalizácie na slovenskú ekonomiku a zistenie slabých stránok slovenskej ekonomiky umožní hospodárskej politike ex ante vytvárať podmienky na flexibilnú adaptáciu slovenskej ekonomiky na globalizačné trendy.

Súhrn výsledkov riešenia úlohy výskumu a vývoja a naplnenia cieľov úlohy výskumu a vývoja v slovenskom jazyku netechnickým/laickým spôsobom (max. 300 slov)¹:

Výsledky riešenia úlohy výskumu a vývoja objasnili súvislosti medzi celkovou hospodárskou politikou, završením transformačného procesu, problémami reálnej ekonomiky SR a integráciou do EÚ a z toho rezultujúceho formulovania úloh hospodárskej politiky SR po vstupe do EÚ. Charakterizovali sa predpoklady a možnosti slovenskej ekonomiky a spoločnosti vyrovnávať sa s civilizačnými výzvami 21. storočia, s osobitným zreteľom na lisabonskú stratégiu a prebiehajúce globalizačné a integračné procesy. Závery úlohy vyúsťujú do formulovania adaptačných stratégií podporujúcich moderné smerovanie slovenskej ekonomiky. Získané poznatky prispievajú k zvýšeniu koncepcnosti a účinnosti hospodárskej politiky štátu. Pozitívne vplyvajú aj na vývoj reálnych procesov v ekonomike. Kritická diskusia o teoretických prístupoch a syntetizácia jej výsledkov predstavujú teoretický prínos úlohy.

V rámci skúmania cieľovej stránky hospodárskej politiky bol navrhnutý obsah aj postup vypracovania stratégie sociálno-ekonomického rozvoja SR. V konfrontácii jednotlivých domácich politik s politikami Únie sa zistili možnosti samostatného fungovania hospodárskej politiky SR v EÚ a varianty presadzovania záujmov SR do hospodárskej politiky Únie.

Skúmanie priebehu a výsledkov ekonomickej transformácie preukázalo priblíženie sa slovenskej ekonomiky k pravidlám fungovania štandardnej trhovej ekonomiky, zistilo však aj „biele miesta“ transformácie, ktoré sa musia riešiť v záujme dobiehania vyspelých trhových ekonomík.

Na základe analýzy súčasného stavu technologického a inovačného rozvoja ekonomiky SR a jeho faktorov sa kvantifikovala miera zaostávania SR v porovnaní s krajinami EÚ. Zároveň sa vymedzili podmienky jeho prekonávania s cieľom zvýšiť konkurenčnú schopnosť slovenskej ekonomiky v podmienkach znalostnej ekonomiky a globálnych integračných trendov.

Výskum súčasného a predpokladaného budúceho vplyvu globalizácie a integrácie do EÚ na ekonomiku SR identifikoval určujúce trendy a kvalitatívne charakteristiky globalizácie. Pre hodnotenie vplyvu globalizácie na slovenskú ekonomiku bola vytvorená kritériálna báza. Zisťovali sa slabé stránky slovenskej ekonomiky v jej doterajšej adaptácii na globalizačné trendy a z nich sa odvodili a formulovali hlavné strategické priority.

Súhrn výsledkov riešenia úlohy výskumu a vývoja a naplnenia cieľov úlohy výskumu a vývoja v anglickom jazyku netechnickým/laickým spôsobom (max. 300 slov)²:

The results of research and development task have explained connections between general economic policy, accomplishment of the transformation process, problems of the SR real economy and integration into the EU and consequent formulation of the SR economic policy tasks after its EU accession. The assumptions and possibilities of the Slovak economy and society to meet civilization challenges of the 21st Century, with a special emphasize on the Lisbon strategy and ongoing globalization and integration processes, have been characterised. The outcomes of the task eventuate in a formulation of adaptation strategies supporting modern development of the Slovak economy. Gained knowledge contributes to increased conceptuality and efficiency of the state economic policy. Moreover, they also influenced positively the development of real processes in the economy. Critical discussion on theoretical approaches and synthesis of its results represent a theoretical benefit of the task.

In the framework of exploring a target-side of the economic policy, the content and progress of elaborating the strategy of socio-economic development of the SR has been proposed. Confrontation of individual domestic policies with the EU policies indicated possibilities of independent functioning of the SR economic policy in the EU and variants of asserting the SR interests into the EU economic policy.

The analyzing of the process and outcomes of economic transformation revealed approaching of the Slovak economy towards the rules of a standard market economy, but it also identified the

¹ Je potrebné uvedené napísať takým spôsobom, ktorý umožni text zverejniť na internetovej stránke gestorom štátnych programov (MŠ SR) – t.j. neuvádzať údaje, ktoré sú predmetom obchodného tajomstva a pod.

² Je potrebné uvedené napísať takým spôsobom, ktorý umožni text zverejniť na internetovej stránke gestorom štátnych programov (MŠ SR) – t.j. neuvádzať údaje, ktoré sú predmetom obchodného tajomstva a pod.

“white pages” of transformation which have to be solved in the interest of catching-up with the developed market economies.

Based on the analysis of the present state of technological and innovation development of the SR economy and its factors, the rate of lagging behind of the SR comparing with the EU countries has been quantified. At the same time, the conditions for its overcoming have been identified with the aim to strengthen competitiveness capability of the Slovak economy in the conditions of knowledge economy and global integration trends.

The research of the present and expected future impact of globalization and EU integration on the Slovak economy identified determining trends and qualitative characteristics of globalization. The criterial base for evaluation of globalization impacts on the Slovak economy has been created. The weak points of the Slovak economy in its actual adaptation to the globalization trends have been identified and based on them, major strategic priorities have been derived and formulated.

Podpisom záverečnej karty úlohy výskumu a vývoja zodpovedný riešiteľ vyjadruje súhlas ku zverejneniu údajov v nej uvedených.

V Bratislave 15. 6. 2006

Podpis zodpovedného riešiteľa: Prof. Ing. Milan Šíkula, DrSc.

ZOZNAM PRÍLOH

OKÁLI, I. a kol.: Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV 2004. 352 s. ISBN 80-7144-140-6.

MORVAY, K. a kol. Transformácia ekonomiky: skúsenosti Slovenska. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky 2005. 328 s. ISBN 80-7144-143-0.

KLAS, A. a kol.: Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV 2005. 390 s. ISBN 80-7144-147-3.

OUTRATA, R. a kol.: Globalizácia a slovenská ekonomika. Bratislava: Ekonomický ústav SAV 2006. 378 s. ISBN 80-7144-150-3

Stanovisko realizátora / užívateľa riešenia úlohy

Dodávateľ: Ekonomický ústav SAV	Číslo zmluvy: 2003 SP 51/028 06 00/028 06 05 - 2003
	Číslo úlohy VaV: 2003 SP 51/028 06 00/028 06 05 - 2003
Názov úlohy VaV: Globalizácia, integrácia a završenie transformácie - určujúce smery hospodárskeho rozvoja Slovenska a vytváranie ekonomických predpokladov modernizácie spoločnosti	
Názov štátneho programu / podprogramu VaV: Účasť spoločenských vied na rozvoji spoločnosti	
Zodpovedný riešiteľ: prof. Ing. Milan Šikula, DrSc.	
Objednávateľ: Slovenská akadémia vied	
Doba riešenia úlohy VaV: 01.08.2003 - 31. 12. 2005	

Názov realizátora/užívateľa:
Adresa: Ekonomická univerzita, Národohospodárska fakulta, Dolnozemska cesta 1, Bratislava E-mail: dekanatnhf@euba.sk Telefón: 62 41 23 91 Fax: 62411513

Stanovisko realizátora/užívateľa riešenia úlohy – slovensky (max. 500 slov)

<ol style="list-style-type: none"> 1. Hodnotenie stavu riešenia úlohy v súlade so zmluvou 2. Hodnotenie aktuálnosti prevzatia a využitia predmetu riešenia zmluvy 3. Charakteristika pripravenosti technických a ekonomických podmienok zavedenia využitia predmetu riešenia zmluvy do praxe 4. Záväzné stanovisko a základné údaje ohľadom spôsobu využitia výsledkov riešenej úlohy realizátorom/užívateľom v praxi (v prípade záverečnej oponentúry) 5. Iné (podľa názoru realizátora) <p>Predložené výsledky riešenia ŠPVV 2003 SP 51/2806 0028 0605 možno hodnotiť ako kvalitné splnenie náročných cieľov projektu, ktoré plne zodpovedajú zámerom a úlohám, ktoré pre riešiteľské pracovisko vyplývajú zo zmluvy o spolupráci medzi Národohospodárskou fakultou Ekonomickej univerzity v Bratislave a Ekonomickým ústavom SAV.</p> <p>Celková koncepcia projektu i jednotlivých etáp bola koncipovaná mimoriadne aktuálne z hľadiska kľúčových aspektov smerovania transformácie ekonomiky SR v integračných a globálnych súradniciach. Dosažené výsledky predstavujú relatívne komplexnú analýzu súvislostí medzi hospodárskou politikou, završením transformácie, problémami reálnej ekonomiky a integráciou do EÚ. Na jej základe bolo možné formulovať koncepčné námety pre hospodársku politiku v prvej etape fungovania slovenského hospodárstva v EÚ. Analýza zároveň umožnila identifikovať hlavné predpoklady a možnosti slovenskej ekonomiky vyrovnávať sa s výzvami 21. storočia s osobitným zreteľom na inovačnú revolúciu a prebiehajúce globalizačné a integračné procesy s vyústením do dlhodobých rozvojových zámerov a adaptačných stratégií. Vzhľadom na to, že každá zo štyroch etáp riešenia predstavovala v SR prvé relatívne komplexné spracovanie danej problematiky a bola ukončená výstupom vo forme vedeckej monografie mohli sa výsledky riešenia projektu priebežne etapovite zaraďovať do pedagogického procesu. Na aplikáciu výsledkov pozitívne vplýva skutočnosť, že členovia riešiteľského tímu aktívne pôsobia v rôznych formách a stupňoch vzdelávacieho procesu. Vysoká profesionálna úroveň riešenia projektu významne prispieva k modernizácii výuky a získané poznatky sa využijú v príprave strategického programu ďalšieho rozvoja Ekonomickej univerzity.</p>
--

Stanovisko realizátora/užívateľa riešenia úlohy – anglicky (max. 500 slov)

<ol style="list-style-type: none"> 1. Assessment of the completion of the project in line with the content of the contract 2. Assessment of timing with reference to acquisition and application of the contractual task 3. Characteristics linked to preparedness of technical and economic conditions with respect to the practical application of the contractual task. 4. Binding standpoint and basic identifications concerning the mode of the application of research project's outcome by the implementing/applying party in practice (in case of final defense). 5. Other remarks (as perceived by the implementing party)

Submitted results of the 2003 Government Science and Research Program, SP 51/2806 0028 0605, should be considered as a crucial contribution to the overall scientific and research activities across the Slovak Republic. Moreover, the project is fully in line with the goals and activities of the concerned parties, namely the Institute of Economics of the Slovak Academy of sciences and the Faculty of National Economy of University of Economics and the corresponding cooperation agreements between them.

The overall conception of the project and its partial results indicate that the team of authors succeeded in analyzing key areas and up-to-date developments of the transformation of the Slovak economy and its different branches. The authors thus covered fundamental prerequisites of economic developments for a thorough modernization of society.

The results of the project are driven from relatively complex analyses dealing with relationships between economic policy, end of the transformation process, problems of the real economic sector and integration into the European Union. Based on such outcomes, it was possible to formulate conceptual proposals for economic policy in the first year of Slovakia's membership in the European Union. The analyses of this research has also been helpful in identifying key preconditions and possibilities of the Slovak economy to cope up with the challenges of the 21st century, with special emphasis to innovation revolution and globalization and integration processes which concludes with the long-term development goals and adaptation strategies.

Given the fact that, each of the four phases of the project, in the context of the Slovak Republic, has been relatively demanding and complex, the outcomes of each phase have been consecutively published as a scientific monograph and used in the pedagogic process. The dissemination of the results of the project has been accelerated thanks to the active involvement of the members of the research team in various education institutions. The high level professional approach to the research will also be crucially helpful to the preparation of the strategic programs of the University of Economics in the years to come.

V Bratislave 19. 7. 2006

Podpis štatutára: prof. Ing. Rudolf Sivák, PhD.
dekan NHF EU

Stanovisko realizátora / užívateľa riešenia úlohy

Dodávateľ: Ekonomický ústav SAV	Číslo zmluvy: 2003 SP 51/028 06 00/028 06 05 - 2003
	Číslo úlohy VaV: 2003 SP 51/028 06 00/028 06 05
Názov úlohy VaV: Globalizácia, integrácia a zavŕšenie transformácie – určujúce smery hospodárskeho rozvoja Slovenska a vytváranie ekonomických predpokladov modernizácie spoločnosti	
Názov štátneho programu / podprogramu VaV: Účast' spoločenských vied na rozvoji spoločnosti	
Zodpovedný riešiteľ: prof. Ing. Milan Šíkula, DrSc.	
Objednávateľ: Slovenská akadémia vied	
Doba riešenia úlohy VaV: 01. 08. 2003 – 31. 12. 2005	

Názov realizátora/užívateľa: Ekonomická univerzita - Obchodná fakulta
Adresa: Dolnozemska 1 E-mail: balaz@euba.sk Telefón: 672 91 477 Fax: 624 12 440

Stanovisko realizátora/užívateľa riešenia úlohy – slovensky (max. 500 slov)

<ol style="list-style-type: none"> 1. Hodnotenie stavu riešenia úlohy v súlade so zmluvou 2. Hodnotenie aktuálnosti prevzatia a využitia predmetu riešenia zmluvy 3. Charakteristika pripravenosti technických a ekonomických podmienok zavedenia využitia predmetu riešenia zmluvy do praxe 4. Záväzné stanovisko a základné údaje ohľadom spôsobu využitia výsledkov riešenej úlohy realizátorom/užívateľom v praxi (v prípade záverečnej oponentúry) 4. Iné (podľa názoru realizátora) <p>Predložené výsledky ŠPVV 2003 SP 51/2806 00/28 0605 predstavujú veľmi významný prínos do celkových vedecko-výskumných aktivít v rámci SR. Autorskému kolektívu sa podarilo prierezovým spôsobom analyzovať všetky podstatné oblasti transformácie slovenskej ekonomiky. Moderný prístup a vysoká miera vypovedacej schopnosti predurčuje tieto vedecké výstupy ako podklad pre rozhodovacie procesy na úrovni makrosféry. Autorom sa podarilo zarámcovať týmto aj ťažiskové predpoklady v hospodárskych procesoch pre celkovú modernizáciu spoločnosti.</p> <p>Výsledky riešenia predstavujú obsahovo vyvážený a vnútorne konzistentný celok. Časový rámec výskumu má ťažisko v súčasných najaktuálnejších problémoch a výzvach a tam kde to bolo potrebné načrtáva aj zodpovedajúci historický kontext. Výsledky zamerané na poznatkovú ekonomiku predstavujú relatívne komplexnú kvalifikovanú analýzu jej kľúčových faktorov, boli vypracované ešte pred programom MINERVA a poskytujú koncepčné námety pre jeho praktickú implementáciu. Treba však zdôrazniť, že možnosť praktického uplatnenia poznatkov tejto i ostatných častí výskumnej práce v hospodárstve SR značne závisí od vývoja vo sfére politiky. Profesionálna úroveň výstupov posudzovanej úlohy podnecuje aj ďalšiu širokospektrálnu vedeckú diskusiu, čo predstavuje dôležitý prínos pre posun vedeckého poznania vplyvov procesov globalizácie a integrácie na ďalší postup transformácie našej ekonomiky a celkovú modernizáciu spoločnosti.</p> <p>Výsledky hodnotenej výskumnej úlohy sa už uplatňujú v pedagogickom procese Ekonomickej univerzity a významne prispievajú k modernizácii výuky. Dôležitou formou ich uplatnenia je tiež to, že slúžia ako východisko, na ktoré môžu nadväzovať výskumné aktivity pedagógov pri riešení výskumných programov VEGA a ESF a výskumných úloh v spolupráci s decíznou sférou a podnikmi. Cenným prínosom je možnosť využiť získané poznatky v príprave strategického programu ďalšieho rozvoja Ekonomickej univerzity.</p>

Stanovisko realizátora/užívateľa riešenia úlohy – anglicky (max. 500 slov)

1. Assessment of project completion in accordance with the contract
2. Assessment of timing of the acquisition and application of the contractual task
3. Availability characteristics of technical and economic conditions with respect to the practical application of the contractual task
4. Binding opinion and basic identification related to the mode of the research project outcome application by the implementing/applying authority in practice (in case of the final defence)
5. Other remarks (as perceived by the implementing authority)

Submitted results of the 2003 State Science and Research Programme SP 51/2806 00/28 0605 represent a crucial contribution to the overall scientific and research activities across the Slovak Republic. The team of authors succeeded in analysing all substantial areas approach and a considerable scope of information coverage envisage this scientific output as a background for decision-making at the macro level. Authors thus covered key prerequisites of economic processes for a thorough modernization of the society.

Outcomes of the study embody in-terms-of-the-content balanced and internally consistent work. Timing of the research focuses on the currently most topical issues and challenges, and points out at the relevant historical context where appropriate. Results oriented on the knowledge economy stand for a relatively complex sophisticated analysis of its key factors; moreover, they were outlined even prior to the MINERVA programme, and provide conceptual measures for its practical implementation. Yet, it needs to be emphasized that the practical feasibility of knowledge contained in this as well as in other parts of this research study in the Slovak economy is heavily dependent of developments in politics. The professional character of outcomes of the study in question evokes a deeper large-scale scientific discussion, which is undoubtedly a significant contribution to the dissemination of expertise related to the impact of the globalisation and integration processes with respect to further advance of transformation in our economy as well as the overall modernization of the society.

The outcome of the research project concerned has already been incorporated into teaching at the University of Economics and, thus, considerably contribute to its up-to-date enhancement. Yet another form of its implementation is represented by the fact that they have become a starting point for additional research activities of pedagogues within their VEGA and ESF research programmes, and research projects pooled with decision-makers and enterprises alike. A valuable feature is the possibility to reflect the acquired knowledge when drafting a strategic development programme of the University of Economics.

V Bratislave
Dátum: 19. 6. 2006

Podpis štatutára: doc. Ing. Ferdinand DAŇO, CSc.
dekan OF EU

Stanovisko realizátora / užívateľa riešenia úlohy

Dodávateľ: Ekonomický ústav SAV	Číslo zmluvy: 2003 SP 51/028 06 00/028 06 05 - 2003
	Číslo úlohy VaV: 2003 SP 51/028 06 00/028 06 05
Názov úlohy VaV: Globalizácia, integrácia a zavŕšenie transformácie – určujúce smery hospodárskeho rozvoja Slovenska a vytváranie ekonomických predpokladov modernizácie spoločnosti	
Názov štátneho programu / podprogramu VaV: Účast' spoločenských vied na rozvoji spoločnosti	
Zodpovedný riešiteľ: prof. Ing. Milan Šíkula, DrSc.	
Objednávateľ: Slovenská akadémia vied	
Doba riešenia úlohy VaV: 01. 08. 2003 – 31. 12. 2005	

Názov realizátora/užívateľa: Úrad vlády SR
Adresa: Úrad vlády Slovenskej republiky, Námestie slobody 1, 813 70 Bratislava E-mail: urad@vlada.gov.sk Telefón: 02/572 95 111 Fax: 02/524 97 595

Stanovisko realizátora/užívateľa riešenia úlohy – slovensky (max. 500 slov)

<ol style="list-style-type: none"> 1. Hodnotenie stavu riešenia úlohy v súlade so zmluvou 2. Hodnotenie aktuálnosti prevzatia a využitia predmetu riešenia zmluvy 3. Charakteristika pripravenosti technických a ekonomických podmienok zavedenia využitia predmetu riešenia zmluvy do praxe 4. Záväzné stanovisko a základné údaje ohľadom spôsobu využitia výsledkov riešenej úlohy realizátorom/užívateľom v praxi (v prípade záverečnej oponentúry) 4. Iné (podľa názoru realizátora) <p>Ciele projektu ŠPVV SP 51/2806 0028 0605 boli formulované veľmi aktuálne a náročne. Tematicky komplexné a zároveň nadväzujúce výstupy jednotlivých etáp vo forme vedeckých monografií dokumentujú kvalitné splnenie výskumných zámerov.</p> <p>O mimoriadnej aktuálnosti projektu a výsledkov jeho riešenia svedčí fakt, že koncepčne zameral analytickú pozornosť na kľúčové aspekty smerovania transformácie ekonomiky SR v kontexte integračných a globalizačných procesov.</p> <p>Analýza hospodárskej politiky EÚ, jej vývojových trendov a vplyvu na národné hospodárske politiky umožnila identifikovať nároky na jednotlivé hospodárske politiky SR z hľadiska záujmov Slovenska a jeho účasti na tvorbe spoločnej hospodárskej politiky EÚ.</p> <p>Zovšeobecňujúca analýza priebehu transformácie ukázala zásadné priblíženie fungovania slovenskej ekonomiky k štandardným trhovým ekonomikám. Zároveň odhalila otvorené problémy a načrtla spôsoby ich riešenia s osobitným zreteľom na nové faktory konkurencieschopnosti.</p> <p>Ucelená analýza technologického a inovačného rozvoja SR odhalila vážne medzery vo vzťahu k EÚ, identifikovala hlavné faktory a mieru ich zaostávania a sformulovala východiská jeho prekonávania s využitím poznatkov vyspelých ekonomík.</p> <p>Výsledky komparatívnej analýzy globalizačných a integračných procesov a ich vplyvu na ekonomiku SR umožnili reálnejší pohľad na jej slabé stránky a prispela k pochopeniu strategických priorít jej účinnej adaptácie.</p> <p>Celkový prínos projektu spočíva v zdôvodnení hlavných predpokladov a možností slovenskej ekonomiky vyrovnáť sa s výzvami inovačnej revolúcie, globalizácie a integrácie, čo umožňuje využitie získaných poznatkov ako koncepčných východísk formovania národohospodárskej stratégie.</p>
--

Stanovisko realizátora/užívateľa riešenia úlohy – anglicky (max. 500 slov)

The objectives of the project ŠPVV SP 51/2806 0028 0605 has been formulated especially currently and demandingly. Comprehensive in its content and consecutively joined outcomes of individual phases in the form of scientific monographs document qualitative fulfilment of research intentions.

The fact that presented project conceptually fixates an analytical attention to the key aspects of development of the Slovak economy transformation in the context of integration and globalization processes proves an extraordinary topical character of the project and its results.

An analysis of the EU economic policy, of its development trends, and of its impact on national economic policies enabled to identify requirements for individual economic policies of the SR from the view of the Slovak interests and of its participation on formulation of the joint economic policy of the EU.

Generalising analysis of the course of transformation revealed a decisive approaching of the Slovak economy functioning towards the standard market economies. At the same time, it uncovered the open problems and designed possible solutions with the special consider for the new factors of competitiveness.

Complex analysis of technological and innovation development of the SR detected serious voids in the relation to the EU, identified the main factors and the degree of their lagging behind, and formulated the basis of their overcoming by using of knowledge of the developed countries.

The outcomes of comparative analysis of globalization and integration processes and their impact on the SR economy enabled a more real view on its weak points and contributed to understanding the strategic priorities of its effective adaptation.

The overall contribution of the project can be seen in argumentation of the main assumptions and possibilities of the Slovak economy to face the challenges of innovation revolution, globalization and integration, that is allowed by using of gained knowledge as a conceptual basis for formulation of national economy strategy.

V.....
Dátum:.....

Podpis štatutára:.....

Dušan Čaplovič
podpredseda vlády SR